

IRWIR PAN

Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

**Sprawozdanie
z działalności naukowej
Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa
Polskiej Akademii Nauk
w 2021 roku**

Warszawa, marzec 2022

SPIS TREŚCI

I. ORGANIZACJA INSTYTUTU.....	3
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ.....	8
III. GŁÓWNE WYNIKI BADAŃ STATUTOWYCH PROWADZONYCH W INSTYTUCIE W 2021 ROKU	233
IV. PROJEKTY BADAWCZE „GRANTY”	23
V. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ	31
VI. INNA DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARNONAUKOWA.....	34
ANEKS 1 - WYKAZ PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW Z 2021 ROKU	38
ANEKS 2 - WYKAZ WYKŁADÓW I REFERATÓW WYGŁOSZONYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW IRWIR PAN W 2021 ROKU	46
ANEKS 3 - WYKAZ PRAC EKSPERCKICH WYKONANYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH IRWIR PAN W 2021 ROKU	53

I. ORGANIZACJA INSTYTUTU

STRUKTURA ORGANIZACYJNA INSTYTUTU

Dyrektor:

- dr hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN

Zastępca Dyrektora ds. Naukowych:

- dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN

Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych:

- dr Anna Rosa

Główny Księgowy:

- mgr Wanda Pszczółkowska

Przewodniczący Rady Naukowej

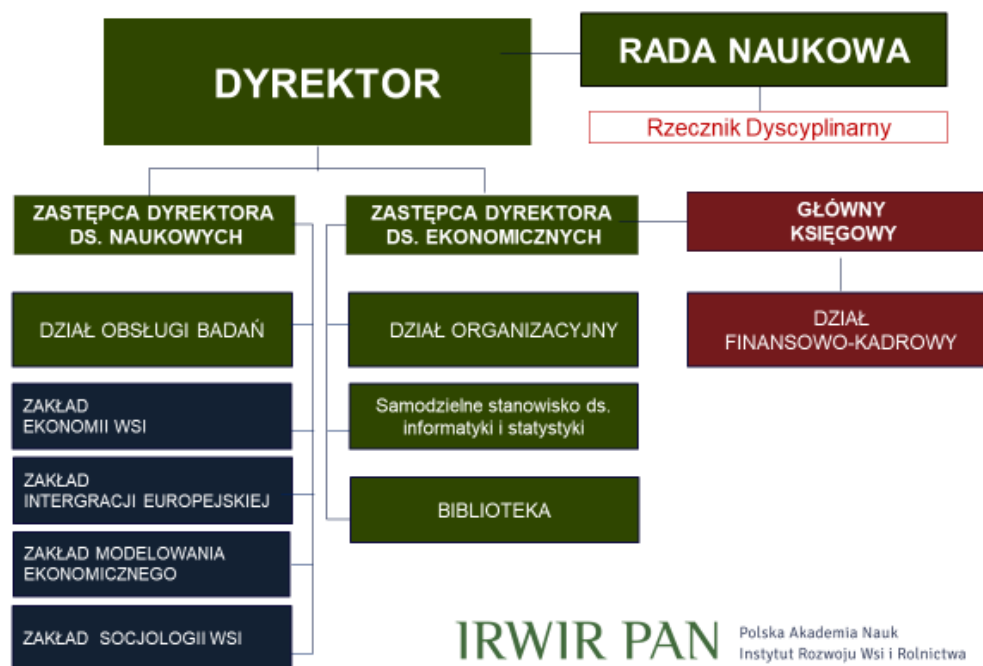
- prof. dr hab. Henryk Runowski

Zakład Ekonomii Wsi, kierownik: dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN

Zakład Integracji Europejskiej, kierownik: prof. dr hab. Jerzy Wilkin

Zakład Modelowania Ekonomicznego, kierownik: dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN

Zakład Socjologii Wsi, kierownik: prof. dr hab. Maria Halamska

Pracownicy Instytutu (stan na 31.12.2021 r.)

profesorowie: Halamska Maria, Kłodziński Marek, Rosner Andrzej, Wilkin Jerzy

profesorowie Instytutu: Bład Marta, Chmieliński Paweł, Czarnecki Adam, Gradziuk Piotr, Kalinowski Sławomir, Ptak Arkadiusz (urlop bezpłatny), Stanny Monika, Wieliczko Barbara, Zawalińska Katarzyna

adiunkci: Bilewicz Aleksandra, Burdyka Konrad, Dudek Michał, Fogel Piotr, Jasiński Jakub, Krupin Vitaliy, Pawłowska Aleksandra, Rosa Anna, Wilczyńska Elwira

asystenci: Jendrzejewski Błażej, Komorowski Łukasz, Martikainen Anna (urlop wychowawczy), Michalska Sylwia, Mróz Agata (urlop macierzyński), Śpiewak Ruta, Wojciechowska Adrianna, Zwęglińska-Gałęcka Dominika

główni specjaliści, starsi specjaliści, specjaliści: Drygas Mirosław, Kamiński Ryszard (urlop bezpłatny), Hoffmann Radosław

starszy bibliotekarz: Górczyńska Beata

pracownicy **Działu Finansowo-Księgowego:** Chałupczak Ewa, Pszczółkowska Wanda

pracownicy **Działu Obsługi Badań:** Gelo-Kluczyńska Małgorzata, Hasik Zofia

pracownicy **Działu Organizacyjnego:** Buryk Jadwiga, Romańska Teresa, Rybarczyk Ewa

RADA NAUKOWA

W 2021 r. Rada Naukowa IRWiR PAN kontynuowała swoją działalność w kadencji 2019-2022.

Skład Rady Naukowej IRWiR PAN 2019-2022

Przewodniczący Rady Naukowej: prof. dr hab. Henryk Runowski

Zastępca Przewodniczącego: prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak

Sekretarz Rady: dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN

Członkowie:

1. Dr hab. Marta Bład, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
2. Dr hab. Paweł Chmieliński, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) – od 17 marca 2021 r.,
3. Dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
4. Prof. dr hab. Andrzej Czyżewski (prof. em. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu; Wydział Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu Zielonogórskiego),
5. Dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
6. Prof. dr hab. Maria Halamska (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),

7. Dr hab. Łukasz Hardt, prof. UW (Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Kierownik Katedry Ekonomii Politycznej),
8. Prof. dr hab. Andrzej Hopfer (Członek korespondent PAN),
9. Dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN)
10. Prof. dr hab. Bogdan Klepacki (Instytut Ekonomii i Finansów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Kierownik Katedry Logistyki),
11. Prof. dr hab. Marek Kłodziński (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) – od 5 maja 2021 r.
12. Dr hab. Celina Nowak, prof. INP PAN (Instytut Nauk Prawnych PAN),
13. Prof. dr hab. Witold Orłowski (Politechnika Warszawska, Dyrektor Szkoły Biznesu Politechniki Warszawskiej, główny doradca ekonomiczny PricewaterhouseCoopers Polska),
14. Prof. dr hab. Walenty Poczta (Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Dziekan Wydziału Ekonomiczno-Społecznego),
15. Dr hab. Arkadiusz Ptak, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
16. Prof. dr hab. Andrzej Rosner (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
17. Prof. dr hab. Henryk Runowski (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw),
18. Prof. dr hab. Izabella Ryłska (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) – do 30 listopada 2020 r.,
19. Dr hab. Roman Sobiecki, prof. SGH (Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Dziekan),
20. Dr hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
21. Prof. dr hab. Roch Sulima (prof. em. Uniwersytetu Warszawskiego),
22. Dr hab. Przemysław Śleszyński, prof. IGiPZ PAN (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN),
23. Prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak (Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, kierownik Zakładu Zarządzania Publicznego),
24. Dr hab. Barbara Wieliczko, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) – od 17 marca 2021 r.,
25. Prof. dr hab. Jerzy Wilkin (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członek rzeczywisty PAN),
26. Dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN),
27. Mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN).

Dzięki aktywności członków Rady, Instytut zyskuje szansę upowszechniania prowadzonych badań w całym kraju. Członkowie Rady zasiadają w Narodowej Radzie Rozwoju przy Prezydencie RP, Radzie Polityki Pieniężnej oraz licznych radach programowych także radach czy komitetach redakcyjnych czasopism, a także radach instytucji pozarządowych.

W 2021 r. odbyły się cztery posiedzenia Rady Naukowej IRWiR PAN:

- Pierwsze posiedzenie: 17 marca 2021 roku,
- Drugie posiedzenie: 12 maja 2021 roku,
- Trzecie posiedzenie: 20 października 2021 roku,
- Czwarte posiedzenie: 15 grudnia 2021 roku.

Posiedzenia odbywały się w formule hybrydowej na platformie Zoom oraz w Bibliotece IRWiR PAN.

Na posiedzeniu 17 marca 2021 roku przekazano informację o powołaniu do Rady Naukowej nowych członków – nowo zatrudnionych pracowników samodzielnych Instytutu: dr. hab. Pawła Chmielińskiego i dr hab. Barbary Wieliczko. Na tym posiedzeniu:

- przyjęto sprawozdanie Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN z działalności naukowo-badawczej w 2021 roku (uchwała 1/2021),
- podjęto uchwałę w sprawie zmiany w planie działalności naukowo-badawczej na 2021 rok (uchwała 2/2021).

Ponadto, podjęto dwie uchwały w przewodzie doktorskim mgr. Jakuba Roka. Pierwsza z nich dotyczyła przyjęcia rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Roka i dopuszczenie jej do obrony (uchwała 3/2021), druga – wyznaczenia terminu publicznej obrony rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Roka (uchwała 4/2021). Wszystkie uchwały przyjęto jednogłośnie.

Ponadto, na tym posiedzeniu Dyrekcja Instytutu członkom Rady Naukowej przekazała informację na temat nagród rocznych w IRWiR PAN. Członkowie Rady Naukowej pozytywnie zaopiniowali regulamin konkursu na najlepszą pracę magisterską poświęconą tematyce obszarów wiejskich w Polsce.

W dniach 29-31 marca 2021 roku odbyło się głosowanie w trybie zdalnym w sprawie przeprowadzania publicznych obron rozpraw doktorskich w trybie zdalnym (uchwała 5/2021).

Na posiedzeniu 12 maja 2021 roku Rada Naukowa zajmowała się kwestiami finansowymi. Podjęto uchwały:

- w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego IRWiR PAN z 2020 roku (uchwała 6/2021),
- w sprawie zaopiniowania planu finansowego IRWiR PAN na 2021 rok (uchwała 7/2021).

Uchwałą nr 8/2021 przyjęto zasady wyróżniania rozpraw doktorskich przygotowanych w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.

W kwietniu 2021 roku odbyła się obrona rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Roka. Dlatego też na posiedzeniu 12 maja 2021 roku członkowie Rady Naukowej podjęli uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse mgr. Jakubowi Rokowi (uchwała 9/2021). Podjęto także uchwałę 10/2021 w sprawie wyróżnienia rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Roka.

W dniach 17-21 czerwca 2021 roku odbyło się głosowanie w trybie zdalnym w sprawie. Pod głosowanie poddano regulamin oceny aktywności naukowej pracowników naukowych Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk. Oddano 20 głosów za przyjęciem regulaminu (uchwała 11/2021).

Kolejne posiedzenie w 2021 roku odbyło się 20 października. Ze względu na brak pozytywnego zaopiniowania regulaminu oceny pracowników naukowych w IRWiR PAN przez Prezesa PAN ponownie członkowie Rady Naukowej zajmowali się tą sprawą. Po

wprowadzeniu koniecznych zmian do regulaminu Rada Naukowa przyjęła go jednomyślnie uchwałą nr 12/2021.

Następnie Rada Naukowa podjęła uchwałę w sprawie powołania komisji egzaminacyjnych do przeprowadzenia egzaminów z dyscypliny kierunkowej i dyscypliny dodatkowej w przewodzie doktorskim mgr. Błażeja Jendrzejewskiego (uchwała 13/2021). Kolejnym punktem posiedzenia było przekazanie członkom Rady Naukowej informacji nt. sytuacji w IRWiR PAN – poruszono kwestie aktywności publikacyjnej i projektowej pracowników, stan finansów IRWiR PAN. Jednomyślnie podjęto także uchwałę w sprawie wystąpienia z wnioskiem do Prezesa PAN o przyznanie Dyrektor IRWiR PAN nagrody rocznej za rok 2020 (uchwała 14/2021).

Posiedzenie zakończono zajmując się sprawą uchodźców – ostatecznie członkowie Rady Naukowej w głosowaniu niejawnym na platformie zoom zdecydowali, że nie mają kompetencji, by podejmować oświadczenie w tej sprawie.

Ostatnie posiedzenie Rady Naukowej w 2021 roku odbyło się 15 grudnia 2021 roku. Pierwszym punktem obrad miało być wręczenie dyplomu doktora nauk ekonomicznych dr. Jakubowi Rokowi – ze względu na nieobecność dr. Roka (spowodowaną chorobą) punkt ten przełożono na kolejne posiedzenie. W kolejnym punkcie Rada Naukowa podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia planu działalności naukowo-badawczej na 2022 rok (uchwała 15/2021). Następnie pozytywnie zaopiniowano w sprawie powołania kierowników zakładów na lata 2022-2023 – funkcję kierownika Zakładu Integracji Europejskiej przestał pełnić prof. dr hab. Jerzy Wilkin, zastąpił go dr hab. Paweł Chmieliński.

Podjęto kolejne uchwały w przewodzie doktorskim mgr. Błażeja Jendrzejewskiego: uchwałę w sprawie wyznaczenia recenzentów w przewodzie doktorskim mgr. Błażeja Jendrzejewskiego (uchwała 16/2021) oraz uchwałę w sprawie powołania komisji doktorskiej w przewodzie doktorskim mgr. Błażeja Jendrzejewskiego (17/2021).

Rada Naukowa przyjęła także uchwałę w sprawie powołania komisji egzaminacyjnych do przeprowadzenia egzaminów z dyscypliny podstawowej, odpowiadającej tematowi rozprawy doktorskiej, i dyscypliny dodatkowej w przewodzie doktorskim mgr. Anny Martikainen (uchwała 18/2021).

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

W roku 2021 IRWiR PAN rozpoczął realizację nowego czteroletniego programu badawczego pt. „Społeczna i ekonomiczna żywotność polskiej wsi w warunkach europejskiej ‘zielonej’ transformacji (*Socio-economic viability of the Polish countryside in the context of European ‘green’ transformation*)” (lata 2021-2024). Głównym celem programu jest ukazanie i ocena związków między różnymi konfiguracjami lokalnych zasobów/potencjałów oraz ich cechy i charakterystyk a odpornością społeczności wiejskich na negatywne oddziaływanie czynników zewnętrznych. W odróżnieniu od poprzedniego programu badawczego, aktualnie realizowany nie został podzielony na etapy, lecz wskazano w nim trzy obszary tematyczne dotyczących zasobów (potencjałów) lokalnych, uwarunkowań instytucjonalnych oraz indywidualnych i zbiorowych strategii budowania (utrzymania) żywotności polskiej wsi (wg układu OTOCZENIE – ZASOBY – DZIAŁANIA (*INSTITUTIONAL SETTING – RESOURCE – ACTIONS*)). Każdemu z obszarów tematycznych przypisany został koordynator. Wyróżniono następujące obszary tematyczne: I. Konceptualizacja i instytucjonalizacja procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: prof. dr hab. Jerzy Wilkin), II. Zasoby, struktury i aktorzy procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: prof. dr hab. Maria Halamska) i III. Strategie i sposoby budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: dr hab. Sławomir Kalinowski).

W 2021 roku w IRWiR PAN realizowano **24** projekty finansowane ze środków zewnętrznych (m.in. 6 projektów finansowanych z NCN), w tym **7** międzynarodowych (m.in. 3 projekty UE w Programie H2020) (więcej na ten temat w dalszej części raportu).

W roku 2021 przeprowadzono znaczące zmiany kadrowe w IRWiR PAN. Wśród pracowników naukowych zespół zasilili dr hab. Paweł Chmieliński (zatrudniony jako prof. IRWiR PAN do Zakładu Integracji Europejskiej (ZIE), dr hab. Barbara Wieliczko (zatrudniona jako prof. IRWiR PAN do ZIE), dr Piotr Fogel (zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Ekonomii Wsi (ZEW), dr Aleksandra Pawłowska (zatrudniona jako adiunkt do ZIE), dr Elwira Wilczyńska (zatrudniona początkowo jako asystent, a później jako adiunkt do Zakładu Socjologii Wsi (ZSW) i mgr Adrianna Wojciechowska (zatrudniona jako asystent do Zakładu Modelowania Ekonomicznego (ZME)). W 2021 roku Instytut łącznie zatrudniał w zakładach naukowych 31 naukowców reprezentujących nauki społeczne, spośród których 18 reprezentowało ekonomię, 7 socjologię, 5 geografii społeczno-ekonomiczną lub gospodarkę przestrzenną. Ze względów formalnych wszyscy pracownicy naukowcy złożyli oświadczenia do zaliczenia ich do liczby N w dyscyplinie ekonomia i finanse. Instytut podtrzymuje tradycję zatrudniania specjalistów z wielu dyscyplin, co pozwala na interdyscyplinarne podejście do analizy procesów zachodzących na polskiej wsi. Współpraca z zagranicznymi ośrodkami badawczymi dostarcza z kolei szerokiej perspektywy porównawczej dla badanych zjawisk.

W 2021 roku dr Sylwia Michalska (Zakład Socjologii Wsi) złożyła w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN wniosek o wszczęcie procedury habilitacyjnej. Procedura w toku.

W 2021 roku pracownicy naukowci IRWiR PAN opublikowali łącznie 70 prac, w tym:

- **16** monografii naukowych (lub rozdziałów) wydanych przez wydawnictwa zamieszczone w wykazie wydawnictw,
- **1** monografię naukową wydaną przez wydawnictwa niezamieszczone w wykazie wydawnictw,
- **51** artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych i materiałach z konferencji zamieszczonych w wykazie czasopism;

- **0** artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowym niezamieszczonych w wykazie czasopism,
- **2** tzw. pozostałe publikacje naukowe.

Wykaz publikacji pracowników naukowych Instytutu zamieszczono w Aneksie nr 1.

IRWiR PAN kontynuował **działalność wydawniczą publikując kwartalnik „Wieś i Rolnictwo” („WiR”)**, który w 2019 roku otrzymał 5 punktów i nie znalazł się w wykazie czasopism naukowych ogłoszonym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Następnie po aktualizacji tego wykazu przez Ministra Edukacji i Nauki, w lutym 2021 roku, został umieszczony w wykazie i uzyskał 20 punktów. W przedostatniej aktualizacji wykazu przeprowadzonej w grudniu 2021 roku, uzyskał 40 punktów. Kwartalnikowi „WiR” przypisano następujące dyscypliny: ekonomia i finanse; geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna; nauki o zarządzaniu i jakości; nauki socjologiczne. Kwartalnik „WiR” jest udostępniany w następujących bazach: European Reference Index for the Humanities (ERIH+), EBSCO Discovery Service (EDS), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), AgEconSearch, BazEkon, AGRO, CEJSH, CEON Biblioteka Nauki, Arianta, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), a od 2021 roku również w CAB Abstracts, Central & Eastern European Academic Source (CEEAS), Current Geographical Publications (CGP), ECONBIZ i ECONIS. Włączenie „WiR” do międzynarodowej bazy czasopism European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH+), które jest jedną z trzech międzynarodowych baz czasopism, zapewniło mu przyjęcie do wykazu czasopism punktowanych MNiSW.

Dostęp do treści artykułów kwartalnika „WiR” w systemie Open Access możliwy jest poprzez platformę Open Journal Systems (OJS). Platforma ta umożliwia również składanie manuskryptów online przez autorów. W 2021 roku zespół redakcyjny opracował średniookresową „Strategię Rozwoju Kwartalnika <<Wieś i Rolnictwo>> do 2025 roku”.

W 2021 roku wydano cztery numery kwartalnika „Wieś i Rolnictwo” (w tym jeden w trakcie opracowania technicznego). Jeden z numerów specjalnych był w całości numerem anglojęzycznym. Numer specjalny pt. ”Social Aspects of Agrarian Transformation – the Voices of Young Polish Scholars” pod redakcją dr Aleksandry Bilewicz (IRWiR PAN) i mgr Olgi Rodak (Akademia Leona Koźmińskiego) poświęcony został przede wszystkim zagadnieniom związanym z postępującym procesem dezagraryzacji wsi w Polsce, w tym przyszłości rodzinnych gospodarstw rolnych, przemianom tkanki społecznej na wsi w wyniku dezagraryzacji, oraz wpływowi zmian w rolnictwie na funkcjonowanie społeczności lokalnych, światopoglądu, stylu życia i sposobów pracy wśród rolników. We wszystkich numerach kwartalnika z 2021 r. opublikowanych zostało 20 artykułów, w tym 7 artykułów autorstwa (bądź we współautorstwie) pracowników IRWiR PAN, natomiast 6 artykułów opublikowanych zostało w języku angielskim.

Od 1 stycznia 2021 r. nastąpiły zmiany personalne w Komitecie redakcyjnym i radzie programowej kwartalnika „WiR”. Komitet redakcyjny (zespół redakcyjny) tworzą:

- Adam Czarnecki (redaktor naczelny), Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN
- Michał Dudek (sekretarz redakcji), Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN
- Maria Halamska, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (redaktor tematyczny: socjologia),
- Katarzyna Kość-Ryżko, Instytut Archeologii i Etnologii PAN (redaktor tematyczny: etnologia, antropologia, kultura)
- Jerzy Kozyra, Instytut Upraw i Nawożenia w Puławach (redaktor tematyczny: środowisko przyrodnicze, klimat, bio-gospodarka)

- Włodzimierz Rembisz, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy (redaktor tematyczny: ekonomia, ekonomika rolnictwa)
- Monika Stanny, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (redaktor tematyczny: ekonomia przestrzenna, demografia, geografia społeczno-ekonomiczna)
- Andrzej P. Wiatrak, Uniwersytet Warszawski (redaktor tematyczny: ekonomia, turystyka, zarządzanie strategiczne)
- Katarzyna Zawalińska, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (redaktor tematyczny: ekonomia, modelowanie, metody ilościowe)

Sekretariat redakcji prowadzi Małgorzata Gelo-Kluczyńska, zaś redaktorem językowym jest David Westacott.

W skład nowej Rady Naukowej, która zastąpiła Radę Programową weszli:

- Jerzy Wilkin (przewodniczący Rady), prof. dr hab., Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Polska,
- Imre Fertő, prof., Hungarian Academy of Sciences, Węgry (ekonomia),
- Krystian Heffner, prof., Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Polska, (geografia),
- Keith Howe, dr, University of Exeter, Wielka Brytania, (nauki przyrodnicze),
- Renata Marks-Bielska, dr hab. inż., prof. UWM, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska, (ekonomia),
- Marie-Claude Maurel, prof. dr hab., École des Hautes Études en Sciences Sociales, Francja, (geografia),
- Renata Marks-Bielska, dr hab. inż., prof. UWM, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska, (ekonomia),
- Agnieszka Poczta-Wajda, dr hab., prof. UEP, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska, (ekonomia),
- Krystyna Szafraniec, prof. dr hab., Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska, (socjologia).

KONFERENCJE ZORGANIZOWANE LUB WSPÓLORGANIZOWANE PRZEZ INSTYTUT ORAZ UDZIAŁ PRACOWNIKÓW IRWiR PAN W KONFERENCJACH

W 2021 roku ogółem pracownicy naukowcy Instytutu wygłosili 83 referatów na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych, a także 15 wykładów na zaproszenie uczeni wyższych i innych instytucji. Wykaz wygłoszonych referatów i wykładów zamieszczono w Aneksie nr 2.

W 2021 roku IRWiR PAN był organizatorem i współorganizatorem czterech konferencji naukowych; każda z nich była wydarzeniem międzynarodowym (zob. Tabela 1). Najważniejszym wydarzeniem o charakterze konferencyjnym w 2021 roku była międzynarodowa konferencja międzynarodowa pt. "Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe" współorganizowana przez Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IEP NANU) oraz Europejską Sieć Rozwoju Obszarów Wiejskich (ERDN). W wydarzeniu siedem referatów zostało wygłoszonych przez dziewięcioro prelegentów z Litwy, Mołdawii, Polski, Rumunii i Ukrainy, w tym dwoje pracowników IRWiR PAN – dr hab. Monika Stanny i mgr Łukasz Komorowski prezentujących referat pt. "Rural Development Monitoring – a tool for analysing socio-economic changes in Poland". Konferencję moderował dr Vitaliy Krupin (IRWiR PAN). Kolejnym ważnym wydarzeniem, którego współorganizatorem był IRWiR

PAN, była konferencja pt. „Konsekwencje zmian demograficznych dla rolnictwa” w ramach III Kongresu Demograficznego jaka odbyła się na Uniwersytecie Szczecińskim pod egidą Rządowej Rady Ludnościowej. Wśród naukowców reprezentujących instytut z referatami wystąpili: dr hab. Monika Stanny, dr hab. Adam Czarnecki, dr Michał Dudek i mgr Łukasz Komorowski.

Tabela 1. Konferencje i podobne wydarzenia zorganizowane lub współorganizowane przez Instytut w 2021 r.

Nazwa konferencji miejsce, data	Organizator, współorganizatorzy	Rodzaj konferencji
Międzynarodowa konferencja naukowa i praktyczna pt. „Challenges and prospects for the international business and higher education development”, online/Lwów (Ukraina), 28-29.10.2021 r.	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Ukrainian National Forestry University	międzynarodowa
Konferencja międzynarodowa pt. „Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe”, online, 8 listopada 2021 r.	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IEP NANU); Europejska Sieć Rozwoju Obszarów Wiejskich (ERDN)	międzynarodowa
Konferencja naukowa pt. „Polska-UK: współpraca w nowych warunkach”, online/Warszawa, 23 listopada 2021 r.	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego; Ambasada Wielkiej Brytanii w Polsce	międzynarodowa
III Kongres Demograficzny. Konferencja naukowa pt. „Konsekwencje zmian demograficznych dla rozwoju rolnictwa”	Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Uniwersytet Szczeciński, Rządowa Rada Ludnościowa, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN	krajowa
XXV Warsztaty Ekonomistów Rolnych, Krasnobród, 13-15 września 2021 r.	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Instytut Ekonomii i Finansów SGGW w Warszawie; Wydział Nauk Ekonomicznych PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej; Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu	krajowa
Kongres Sportu Wiejskiego Centrum Olimpijskie, Warszawa, 8-9 października 2021 r.	Fundacja Centrum Edukacji Społecznej, Polski Komitet Olimpijski (PKOl), Ludowymi Zespołami Sportowymi (LZS), Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN	krajowa

SEMINARIA ORGANIZOWANE PRZEZ IRWiR PAN

Od 50 lat, tradycyjnie w pierwszy poniedziałek miesiąca Instytut organizuje seminaria tzw. ogólnoinstytutowe. Spotykają się na nich pracownicy naukowcy z całego kraju, którzy zajmują się problemami rozwoju wsi i rolnictwa. Często uczestniczą w nich również pracownicy ministerstw, agencji, organizacji międzynarodowych i pozarządowych. Celem tych seminariów jest integracja rozproszonego środowiska naukowego i praktyków, zajmującego się problematyką wiejską i dyskusja nad prowadzonymi w Instytucie i poza nim badaniami. Referentami, oprócz pracowników naukowych Instytutu, są zapraszane uznane w Polsce autorytety naukowe a także osoby z praktyki gospodarczej. Są to jedyne seminaria w kraju, które umożliwiają omówienie, w sposób multidyscyplinarny, poszczególnych zagadnień szeroko pojętych przemian rozwoju obszarów wiejskich w kraju i za granicą przedstawianych

przez referentów. Począwszy od jesiennego semestru akademickiego, z uwagi na jubileusz 50-lecia IRWiR PAN (obchodzony z rocznym opóźnieniem ze względu na pandemię COVID-19), seminaria ogólnoinstytutowe zastąpiono debatami poświęconymi ważnym problemom rozwoju wsi, na które w roli prelegentów zapraszano uznane w kraju i za granicą autorytety naukowe. Wykaz seminariów ogólnoinstytutowych i debat zorganizowanych w 2021 r. przedstawiono w tabeli 2.

Spośród zorganizowanych w 2021 r. seminariów ogólnoinstytutowych i debat dwa wydarzenia zasługują na szczególną uwagę:

1) Zorganizowana 4 października 2021 r. debata zatytułowana „W poszukiwaniu źródeł teraźniejszości” (w trybie hybrydowym). Spotkanie otworzyło cykl „Pięć debat na 50-lecie IRWiR PAN”. Na debatę zaproszono autorów książek poświęconych „wiejskiej Polsce” - prof. Marię Halamską („Wieś polska 1918-2018. W poszukiwaniu źródeł teraźniejszości, 2020), dr hab. Adama Leszczyńskiego („Ludowa historia Polski”, 2020) i dr hab. Kacpra Poblóckiego („Chamstwo”, 2021), formułując hipotezy na temat wpływu doświadczeń przeszłości wiejskiej i ludowej większości na tworzenie i zarządzanie polskiej rzeczywistości. Debatę poprowadził prof. Stanisław Obirek (UW).

2) Zorganizowane 1 marca 2021 r. seminarium pt. „Zwiększenie odporności europejskich systemów rolniczych (na podstawie rezultatów projektu UE <<SURE-FARM>> w ramach programu H2020)” (w trybie online), na którym członkowie zespołu realizującego projekt z ramienia IRWiR PAN (dr hab. Katarzyna Zawalińska, dr hab. Piotr Gradziuk, dr Vitaliy Krupin, mgr Błażej Jendrzewski) przedstawili wybrane elementy badania oceny odporności systemów rolniczych UE, w tym przemianę pokoleniową, zarządzanie ryzykiem, reakcję na pandemię COVID19 oraz funkcje pełnione przez systemy rolnicze.

Tabela 2. Debaty i seminaria ogólnoinstytutowe IRWiR PAN zorganizowane w 2021 r.

Data	Referent (ci)	Tytuł
11 stycznia 2021 r. (online)	Dr hab. Tomasz Żukowski (Instytut Badań Literackich PAN)	Historia ludowa i historia narodowa w kinie pierwszej połowy lat 50
8 lutego 2021 r.	Dr hab. Renata Marks-Bielska, prof., UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski)	Dzierżawa jako instrument racjonalizacji wykorzystania ziemi rolniczej w Polsce
1 marca 2021 r. (online)	Prof. Tomasz Zarycki (Uniwersytet Warszawski)	Orientalizacja Polski Wschodniej
12 kwietnia 2021 r.	Prof. Jerzy Wilkin (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN)	Państwowe gospodarstwa rolne – geneza, rozwój i upadek. Doświadczenia eksperymentu instytucjonalnego
10 maja 2021 r. (online)	Dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN, dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN, dr Vitaliy Krupin, mgr Błażej Jendrzewski (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN)	Zwiększenie odporności europejskich systemów rolniczych (na podstawie projektu H2020 SURE-FARM)
7 czerwca 2021 r. (online)	Dr Adam Choryński (Instytut Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN)	Zarządzanie ryzykiem w związku z eksperymentalnym opadem atmosferycznym. Spojrzenie na czynniki kształtujące modele działań kryzysowych w społecznościach lokalnych
4 października 2021 r.	Prof. Maria Halamska (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN), dr hab. Adam Leszczyński, prof. SWPS (Uniwersytet SWPS) i dr hab. Kacper Poblócki (Uniwersytet Warszawski), prof. Stanisław Obirek (Uniwersytet Warszawski)	Debate „W poszukiwaniu źródeł teraźniejszości”

Ponadto, w 2021 roku zorganizowano 15 seminariów zakładowych, w tym przede wszystkim cykl seminariów Zakładu Antropologii Kultury Wsi pn. „Społeczne aspekty rolnictwa” (łącznie osiem seminariów początkowo w trybie online i hybrydowym), jedne Warsztaty międzyzakładowe Zakładu Integracji Europejskiej i Zakładu Ekonomii Wsi, pięć seminarium Zakładu Integracji Europejskiej oraz jedno seminarium zakładowe Zakładu Modelowania Ekonomicznego. Wykaz seminariów zakładowych w IRWiR PAN przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Seminaria zakładowe IRWiR PAN zorganizowane w 2021 r.

Organizator		Data	Referent (ci)	Tytuł
Zakład Integracji Europejskiej		22 lutego, 2021 r.	Dr Janusz Rowiński (IERiGŻ-PIB)	Rynek żywności w Polsce w okresie pandemii
		22 marca 2021 r.	Dr Aleksandra Pawłowska (IRWiR PAN)	Dekompozycja dochodów gospodarstw rolnych przy wykorzystaniu metody kontrfaktycznej
		12 kwietnia 2021 r.	Prof. dr hab. Jerzy Wilkin (IRWiR PAN)	Państwowe gospodarstwa rolne – geneza, rozwój i upadek. Doświadczenia eksperymentu instytucjonalnego
		23 czerwca 2021 r.	Dr Marta Gwiaździska-Goraj (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie)	Rolnictwo uspołecznione w procesie kształtowania przestrzeni obszarów wiejskich Polski Północnej i Zachodniej
		10 listopada 2021 r.	Dr hab. Barbara Wieliczko (IRWiR PAN)	Czym jest wieś? Próba definicji i klasyfikacji
Cykl seminariów „Społeczne aspekty rolnictwa”	Zakład Socjologii Wsi	27 stycznia 2021 r.	Dr hab. Tomasz Wojewodziec (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie)	Czy europejskiemu rolnictwu zagraża kryzys demograficzny?
		24 lutego 2021 r.	Dr Aleksandra Paprot-Wielopolska (Uniwersytet Gdański)	Powojenne rolnictwo na Żuławach w kontekście przeobrażeń krajobrazu kulturowego i społecznego regionu
		25 marca 2021 r.	dr Barbara Szczepańska (Uniwersytet Wrocławski), dr Jolanta Kluba (Uniwersytet Wrocławski)	Pracownicy wielkoobszarowego gospodarstwa rolnego wobec zmian własnościowych
		28 kwietnia 2021 r.	Dr hab. Ilona Matysiak (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie)	Referat na podstawie tekstu „Between passion and rejection - attitudes towards farming among young university graduates living in rural areas in Poland”
		26 maja 2021 r.	Dr Zbigniew Drąg (Uniwersytet Jagielloński)	Wpływ innowacji technologicznych na funkcjonowanie rodzinnych gospodarstw rolnych
		30 czerwca 2021 r.	Prof. dr hab. Maria Halamska (IRWiR PAN)	Referat na podstawie książki Marie-Claude Maurel pt. “Terre et propriété à l’est de l’Europe depuis

			1990. Faiceau de droits, relations de pouvoir”
		27 października 2021 r.	Dr Natalia Mamonova (Swedish Institute of International Affairs)
		1 grudnia 2021 r.	Dr Aleksandra Bilewicz (IRWiR PAN)
Warsztaty międzyzakładowe (Zakład Ekonomii Wsi i Zakład Integracji Europejskiej)		9 czerwca 2021 r.	Część I 10.00-11.30 - Sprawiedliwość terytorialna - Jerzy Wilkin (IRWiR PAN), Dyskutant: prof. Andrzej Rosner (IRWiR PAN) Część II 11.45 - 13.30 – Zrównoważone systemy żywności - Paweł Chmieliński (IRWiR PAN), Dyskutanci: dr Mirosław Drygas, dr Ruta Śpiewak, dr Jakub Jasiński (wszyscy IRWiR PAN)

NAGRODY UZYSKANE PRZEZ PRACOWNIKÓW IRWiR PAN

W 2021 roku dr Aleksandra Bilewicz została wybrana przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk członkinią Akademii Młodych Uczonych PAN, która skupia grupę młodych uczonych (do 38 roku życia), posiadających co najmniej stopień doktora i wyróżniających się szczególnym dorobkiem naukowym.

W tym samym roku prof. Maria Halamska otrzymała Nagrodę Historyczną „Polityki” za najlepszą monografię w dziedzinie prac naukowych i monografię za książkę pt. „Ciągłość i zmiana. Wieś polska 1918-2018. W poszukiwaniu źródeł teraźniejszości”, przyznaną przez Tygodnik „Polityka”.

W 2021 roku, wyróżnienie w III Konkursie na najlepszą pracę magisterską pt. ”Differentiation of the situation of rural women on the labour market – cases of Poland and Spain” z zakresu rozwoju obszarów wiejskich z dziedziny nauk społecznych uzyskała mgr Adrianna Wojciechowska, przyznaną przez organizatorów konkursu, tj. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN oraz Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

W grudniu 2021 roku Nagrodę roczną za 2020 rok otrzymała od Prezesa PAN Dyrektor IRWiR PAN – dr hab. Monika Stanny. Nagroda ta została przyznana na podstawie wniosku przedłożonego przez Przewodniczącego Rady Naukowej IRWiR PAN po akceptacji Rady Naukowej IRWiR PAN.

W tym samym roku, nagrodę finansową Dyrektora IRWiR PAN za działalność naukową w roku sprawozdawczym 2020 otrzymało piętnastu pracowników:

- Prof. Jerzy Wilkin,
- Dr hab. Marta Bład, prof. IRWiR PAN,
- Dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN,
- Dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN,
- Dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN,
- Dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN,
- Dr Aleksandra Bilewicz,
- Dr Vitaliy Krupin,
- Dr Sylwia Michalska,

- Dr Anna Rosa,
- Mgr Błażej Jendrzewski,
- Mgr Łukasz Komorowski,
- Mgr Anna Martikainen,
- Mgr Agata Mróz,
- Mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka.

Ponadto, sześćo pracowników Instytutu (wszyscy z Zakładu Modelowania Ekonomicznego) otrzymało nagrodę Dyrektora IRWiR PAN za realizację projektów międzynarodowych H2020 w 2020 r. Nagrodę przyznano w lutym 2021 r. następującym osobom:

- Dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN,
- Dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN,
- Dr Katarzyna Bańkowska,
- Dr Vitaliy Krupin,
- Mgr Anna Martikainen,
- Mgr Błażej Jendrzewski.

Ci sami pracownicy Instytutu otrzymali w 2021 r. w ramach tzw. „Premii na Horyzoncie 1” premię pieniężną, za wykonywanie prac w projektach programu ramowego Horyzont 2020: SURE-FARM i LIFT w ciągu 2020 r., finansowaną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Wszyscy pracownicy otrzymali 8 października 2021 roku nagrodę z okazji Jubileuszu 50-lecia IRWiR PAN wypłaconą według zasady: 1) Pracownicy zatrudnieni w IRWiR PAN od lat 70-tych do dziś, kwota 5000,00 zł netto; 2) Pracownicy zatrudnieni w IRWiR PAN od lat 80-tych do dziś, kwota 4000,00 zł netto; 3) Pracownicy zatrudnieni w IRWiR PAN od lat 90-tych do dziś, kwota 3000,00 zł netto; 4) Pracownicy zatrudnieni w IRWiR PAN w latach 2000-2010 do dziś, kwota 2000,00 zł netto, oraz 5) Pracownicy zatrudnieni w IRWiR PAN od 2011 r. do dziś, kwota 1000,00 zł netto.

Łączna kwota brutto wypłaconych nagród z budżetu IRWiR PAN wyniosła: 510 882,28 zł.

WSPÓŁPRACA IRWiR PAN W KRAJOWEJ I MIĘDZYNARODOWEJ PRZESTRZENI BADAWCZEJ

W 2021 r. IRWiR PAN był członkiem trzech międzynarodowych sieci badawczych (tabela 4).

Tabela 4. Przynależność IRWiR PAN do sieci naukowych

Nazwa	Data wstąpienia	Specjalność naukowa	Jednostki naukowe tworzące sieć
European Rural Development Network (ERDN)	2002	Rozwój obszarów wiejskich	Institute of Agricultural and Food Economics, National Research Institute – IERiGŻ PIB, Warszawa, Polska (koordynator sieci); Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences (IRWiR PAN), Warszawa, Polska; Institute of Technology and Life Science (ITP), Falenty, Polska; Institute of Soil Science and Plant Cultivation (IUNG PIB), Puławy, Polska; Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Sciences (IGiPZ PAN), Warszawa, Polska; System Research Institute, Polish Academy of Sciences (IBS PAN), Warszawa, Polska; Federal Institute of Agricultural Economics, Wiedeń, Austria; International Institute for Applied System Analysis, Laxenburg, Austria; Lithuanian Institute of Agrarian Economics, Wilno, Litwa; Institute of Landscape Ecology of the Academy of Sciences - Czeskie Budziejowice, Czechy;

			Institute of Agricultural Economics, Bukareszt, Rumunia; Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences, Bratislava, Słowacja; Research Institute of Agricultural Economics, Budapeszt, Węgry; University of Debrecen, Debreczyn, Węgry; Institute of Agricultural Economics, Belgrad, Serbia; Poznań University of Life Sciences, Poznań, Polska; Institute for Economics and Forecasting – Kijów, Ukraina
European Network of Agricultural and Rural Policy Research Institutes (ENARPRI)	2003	Ekonomika rolnictwa i rozwój obszarów wiejskich	Centre of European Policy Studies (CEPS), Bruksela, Belgia; Universidad Politecnica de Madrid (UPM-ETSIA) – Escuela Tecnica Superior de Ingenieros Agronomos, Madryt, Hiszpania; Federal Agricultural Research Centre, Institute of Market Analysis and Agricultural Trade Policy (FAL), Brunshwik, Niemcy; Institute for European Environmental Policies (IEEP), Londyn, Wielka Brytania; Istituto Nazionale di Economia Agraria (INEA), Rzym, Włochy; Institut de la Recherche Agronomique (INRA), Rennes, Francja; Landbouweconomisch Institute, Agricultural Research Institute (LEI), Haga, Niderlandy; Agrifood Research Finland (MTT), Helsinki, Finlandia; Danish Research Institute of Food Economics (FOI), Frederiksberg, Dania; Department of Economics, University of Patras (UPATRAS), Patras, Grecja; Department for Structural and Economic Development of Agriculture and Rural Areas, Research Institute of Agricultural Economics (VUZE), Praga, Czechy; Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences (IRWiR PAN), Warszawa, Polska
Alliance of Poverty Reduction and Development (APRAD)	2020	Bieda, ubóstwo, rozwój zrównoważony, "Belt and Road Initiative" region	Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research, Chinese Academy of Sciences (IGSNRR CAS), Pekin, Chiny (koordynator sieci); The University of Auckland, Auckland, Nowa Zelandia; Research Centre for Astronomy and Earth Sciences Geographical Institute, Hungarian Academy of Sciences (CSFK MTA), Budapeszt, Węgry; Asian Institute of Technology (AIT), Bangkok, Tajlandia; National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council, Bangkok, Tajlandia; Gauhati University, Guwahati, Indie; Sindh Agriculture University, Tando Jam, Pakistan; City University of Hong Kong (CityU), Hong Kong; National University of Laos (NUOL), Vientiane, Laos; Chinese Academy of Sciences (CAS), Kunming Branch, Kunming, Chiny; Puer, Lincang i Yanchi counties, Chiny; Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences (IRWiR PAN), Warszawa, Polska

W 2021 roku IRWiR PAN wraz z partnerami krajowymi i zagranicznymi kontynuowali realizację projektów badawczych i praktycznych w ramach konsorcjów: projekty w ramach Programu UE Horyzont 2020, projekt finansowany przez KE (DG-AGRI), projekt w ramach Programu ERASMUS+, inicjatywę znaną pod nazwą „Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych” (RCIN), a także projekt KE w ramach Europejskiego programu na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych (“EaSI”) 2014-2020 pt. „Dać to, czego naprawdę potrzeba” (*To give what is really needed*). Łącznie, w 2021 r., IRWiR PAN należał do dziewięciu konsorcjów naukowych (tabela 5).

Tabela 5. Przynależność IRWiR PAN do konsorcjów naukowych

Nazwa	Data	Specjalność naukowa	Jednostki naukowe tworzące konsorcjum
Konsorcjum realizujące projekt SURE-Farm w ramach Horyzont 2020	2017	Ekonomia/ Rolnictwo	Aberystwyth University (Aber), Wielka Brytania; Eidgenössische Technische Hochschule Zürich (ETH Zürich), Szwajcaria; Georg-August-Universität Göttingen (UGOE), Niemcy; Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), Belgia; Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Szwecja; Universidad Politécnica De Madrid (UPM), Hiszpania; Università Degli Studi Della Tuscia (UNITUS), Włochy; Universitetet i Bergen (UiB), Norwegia; University of Gloucestershire (UoG), Wielka Brytania; University of National and World Economy (UNWE), Bułgaria; Wageningen University & Research (WUR), Niderlandy; Instituut Voor Landbouw En Visserijonderzoek (ILVO), Belgia; Institut National de la Recherche Agronomique (INRA), Francja; Institute of Agricultural Economics (IEA-AR), Rumunia; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk (IRWiR PAN), Polska; Leibniz-Institut für Agrarentwicklung in Transformationsökonomien (IAMO), Niemcy.
Konsorcjum realizujące projekt Zwrot jakościowy? O roli i znaczeniu nowych postaw konsumentów i producentów. Na przykładzie alternatywnych sieci żywnościowych	2018	Socjologia/ Ekonomia	Uniwersytet Mikołaja Kopernika Wydział Humanistyczny; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk
Konsorcjum realizujące projekt LIFT w ramach Horyzont 2020	2018	Ekonomia/ Rolnictwo	Institut National de la Recherche Agronomique (INRAE), Francja; Institut d'Enseignement Supérieur et de Recherche en Alimentation, Santé Animale, Sciences Agronomiques et de l'Environnement (VetAgro Sup), Francja; Scotland's Rural College (SRUC), Wielka Brytania; Agriculture and Food Development Authority (Teagasc), Irlandia; Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), Belgia; Swedish Agricultural University (SLU), Szwecja; Università di Bologna (UNIBO), Włochy; Universitaet fuer Bodenkultur Wien (BOKU), Austria; Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn (UBO), Niemcy; Joint Research Centre, European Commission (JRC EC), Unia Europejska; Institute of Agricultural Economics, Romanian Academy (IAE-AR), Rumunia; Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (MTA KRTK), Węgry; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk (IRWiR PAN), Polska; Hellinikos Georgikos Organismos (DIMITRA), Grecja; University of Kent (UNIKENT), Wielka Brytania; IT – INRA Transfert S.A., Francja; ECOZEPT Deutschland, Niemcy
Konsorcjum realizujące badanie ewaluacyjne „Wpływ polityki spójności na rozwój obszarów wiejskich”	2019	Ekonomia/ Gospodarka przestrzenna/ Transport	Wolański Sp.z o.o.; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

Konsorcjum realizujące projekt FARMWELL w ramach Horyzont 2020	2020	Rolnictwo, innowacje społeczne, wyzwania społeczne, zdrowie psychiczne	E40 Group Europai Gazdasagi Egyesules, Węgry; Eigen Vermogen Van Het Instituut voor Landbouw- En Visserijonderzoek, Belgia; Boerenbondvereniging voor Innovatieve Projecten Vzw, Belgia; Kvlv, Belgia; Universita di Pisa, Włochy; Confederazione Nazionale Coldiretti, Włochy; Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grecja; Agrotikos Synetairismos Stebia Ellas, Grecja; Nemzeti Agrarkutatási és Innovációs Központ, Węgry; Magyar Szociális Farm Szövetség, Węgry; Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Polska; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Polska; Highclere Consulting Srl, Rumunia; Asociația Tinutul Barsei, Rumunia; Stichting Nieuwe Helden, Niderlandy; University of Gloucestershire, Wielka Brytania
Konsorcjum realizujące studia ewaluacyjne WPR dla Komisji Europejskiej (DG AGRI)	2020	Ekonomia, rolnictwo, polityki, ewaluacja, rozwój terytorialny	Aide à la Décision Economique S.A. (ADE), Belgia; University of Gloucestershire, Wielka Brytania; Österreichisches Institut für Raumplanung (ÖIR), Austria; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Polska
Konsorcjum realizujące projekt dot. roli biologizacji w zrównoważonym rolnictwie w ramach Programu ERAMUS+	2020	Rolnictwo, ekonomia, biologizacja, rozwój zrównoważony	Spearhead Slovakia, s.r.o., Słowacja ; Spearhead Czech s.r.o., Czechy; Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Polska; Top Farms Sp. z o.o., Polska; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Polska
Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych (RCIN)	2020	Multidyscyplinarne - udostępnianie zdigitalizowanych materiałów archiwalnych, publikacji naukowych, dokumentacji badań oraz piśmiennictwa kulturowego	Instytut Archeologii i Etnologii PAN; Instytut Badań Literackich PAN; Instytut Badań Systemowych PAN; Instytut Badawczy Leśnictwa; Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego PAN; Instytut Biologii Ssaków PAN; Instytut Botaniki im. Władysława Szafera PAN; Instytut Chemii Bioorganicznej PAN; Instytut Chemii Fizycznej PAN; Instytut Chemii Organicznej PAN ; Instytut Dendrologii PAN; Instytut Filozofii i Socjologii PAN; Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN; Instytut Historii PAN; Instytut Języka Polskiego PAN; Instytut Matematyczny PAN; Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN; Instytut Ochrony Przyrody PAN; Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Instytut Sławistyki PAN; Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN; Instytut Technologii Materiałów Elektronicznych ; Muzeum i Instytut Zoologii PAN
Konsorcjum realizujące projekt dot. innowacyjnego modelu profesjonalnej opieki domowej nad osobami zależnymi, nieuleczalnie i przewlekle chorymi oraz wsparcia ich opiekunów na terenach wiejskich	2020	Zdrowie, dobrostan, usługi medyczne i społeczne	Fundacja Hospicjum Proroka Eliasza w Michałowie; Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Białymstoku; Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych (OWOP) w Białymstoku; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk

W 2021 r. IRWiR PAN był także członkiem Klastra Innowacji w Agrobiznesie, a także przynależał do Krajowej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich, Partnerstwa „SMART – Pleszew” i Polskiego Centrum Smart Village (tabela 6).

Tabela 6. Udział IRWiR PAN w pracach innych form zrzeszeń powołanych dla potrzeb wspólnych przedsięwzięć naukowych lub prac rozwojowych

Nazwa	Data	Jednostki
Partnerstwo „SMART – Pleszew”	2019	Umowa partnerska na rzecz realizacji projektu „SMART – Pleszew” Partnerstwo pomiędzy IRWiR PAN a Miastem i Gminą Pleszew
Polskie Centrum Smart Village	2019	Projekt stworzony we współpracy Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk z "Tygodnikiem Poradnikiem Rolniczym". Naszym celem jest poszukiwanie, wspólnie z mieszkańcami, inteligentnych rozwiązań wspierających wszechstronny rozwój obszarów wiejskich i promocja inicjatyw tworzących innowacyjną i zrównoważoną wieś (<i>smart village</i>)
Krajowa Sieć Rozwoju Obszarów Wiejskich	2016	Podpisanie umów na realizację kolejnych operacji w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
Klaster Innowacji w Agrobiznesie	2016	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy; Krajowa Izba Gospodarcza Przemysłu Spożywczego i Opakowań; Izba Zbożowo Paszowa; P.P.H „EWA-BIS” sp. z o.o.; Biuro Promocji Jakości; FreshMazovia.com; "Sawex Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością" Foods S.K.; BOC Information Technologies Consulting; Logopak East sp. z o.o.; Perino Sp. z o.o.; The Training Concept; Agrovative; Marsz Consult; Ekorynki.pl; Strama, Fruit Project LLC; S-Greenleaf; Grupa Owoce Natury; Global Quality; Eskimos; Emipak; Quality Consulting Magdalena Olesińska; Agro Advice Jakub Wilk; J.S. Hamilton Poland; Alfa Quality Consulting Małgorzata Godlewska; Ergo Solutions Zbigniew Oczadły; Gospodarstwo Sadownicze Mateusz Woźniak; Soska Consulting Andrzej Soska; Varsovia Capital; darmowaenergia.eu; Pomona Company LTD; Intertek; Stowarzyszenie Rzeźników i Wędliniarzy RP; Agrohurt; Active Text; FreshMazovia Consulting; Auto-Kurs Transport Szkolenie; UO-Technologia; DUO Broker Kancelaria Brokerska; Gospodarstwo Rolne Anna i Dariusz Stefańscy; Indigo Nuts.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN nie prowadził w 2021 roku studiów podyplomowych.

Instytut również nie prowadził studiów doktoranckich. W trybie eksternistycznym realizowane były w 2021 roku cztery przewody doktorskie.

W 2021 roku, wspólnie z Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (FAOW) ekspert IRWiR PAN – mgr Łukasz Komorowski prowadził, w trybie online, warsztaty z lokalnymi praktykami na temat „Smart villages i inicjatywy obywatelskie / Koncepcja (strategia) smart wsi”.

W 2021 roku staż w Instytucie odbyło sześć osób, w tym dwoje z zagranicy (Ukraina) i jeden magister z zagranicy (Ukraina). Instytucją macierzystą stażystki – dr Julii Wojciechowskiej-Solis był Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, dr inż. Magdaleny Śmigłak-Krajewskiej – Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, dr Halyny Shtohryn – Instytut Ekonomiki Środowiska i Zrównoważonego Rozwoju Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie (Ukraina). Dr Maria Dehtiarenko reprezentowała Administrację Państwową miasta Kijowa, a mgr Halyna Khrushch była niezależnym badaczem sektora turystycznego. Dwie ostatnie badaczki odbyły staż w IRWiR PAN w ramach Programu Stypendialnego im. Lane’a

Kirklanda (NAWA) i były skierowane do Instytutu via Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW BADAŃ I DZIAŁALNOŚĆ EKSPERCKA

Instytut Rozwoju Wsi Rolnictwa PAN jest ważnym zapleczem eksperckim dla wielu instytucji w Polsce i zagranicą (wykaz najważniejszych prac eksperckich wykonanych przez pracowników naukowych Instytutu zamieszczono w Aneksie nr 3).

W 2021 roku pracownicy naukowcy IRWiR PAN uczestniczyli w następujących komitetach i radach programowych powoływanych przez organy rządowe i inne:

dr Aleksandra Bilewicz była członkiem Akademii Młodych Uczonych Polskiej Akademii Nauk, członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, a także członkiem komitetu redakcyjnego "Bulletin coopératif";

dr hab. Marta Bład, prof. IRWiR PAN była członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma "Rural History: Economy, Society, Culture" oraz członkiem kapituły konkursu na najlepszą pracę magisterską organizowanego przez IRWiR PAN;

dr Konrad Burdyka był członkiem Komisji Sportu Wiejskiego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego i przewodniczącym Sekcji Socjologii Wsi i Rolnictwa Polskiego Towarzystwa Socjologicznego;

dr hab. Paweł Chmieliński, prof. IRWiR PAN był członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, przewodniczącym European Rural Development Network (ERDN), członkiem reprezentującym Polskę w "U Standing Committee on Agricultural Research Food Systems Strategic Working Group" (SCAR FS SWG), przewodniczącym Tematycznej Grupy Roboczej ds. Systemów Żywnościowych (TWG FS) dla 11 państw Europy Środkowo-Wschodniej w ramach inicjatywy BIOEAST, członkiem komitetu redakcyjnego AIC Economics and Management wydawanego przez Bila Tserkva State Agrarian University (Ukraina), członkiem Board of Reviewers czasopisma "Land", redaktorem naczelnym serii "Rural Areas and Development" (ERDN), członkiem rady programowej *Research and Study Group 'CzechRural'* przy Czech University of Life Sciences (Czechy);

dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN był członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, redaktorem naczelnym kwartalnika „Wieś i Rolnictwo” i członkiem NORTHORS - *Nordic Society for Tourism and Hospitality Research* oraz członkiem kapituły konkursu „Moja SMART wieś”;

dr Mirosław Drygas był członkiem Rady Programowej kwartalnika „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, członkiem Rady Naukowej czasopisma naukowego „Problemy drobnych Gospodarstw Rolnych” wydawanego przez Europejskie Centrum Badawcze drobnych Gospodarstw Rolnych Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, członkiem Grupy Roboczej ds. KSOW przy MRiRW, członkiem Grupy Zarządzającej Ewaluacją PROW 2014-2020 przy MRiRW oraz zastępcą członka w Komitecie Monitorującym PROW 2014-2020, a także członkiem grupy roboczej ds. rozwoju obszarów wiejskich oraz grupy doradczej ds. reformy WPR przy COPA-COGECA (członek oddelegowany przez Krajową Radę Izb Rolniczych - KRIR) i członkiem *Civil Dialogue Group on Rural Development* przy Komisji Europejskiej (członek oddelegowany przez KRIR);

dr Michał Dudek był sekretarzem kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”;

mgr Małgorzata Gelo-Kluczyńska była członkiem Rady Programowej Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall;

dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN był członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członkiem Rady Fundacji na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa FDPA;

prof. dr hab. Maria Halamska była członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, korespondentem Francuskiej Akademii Rolnictwa (Académie d'Agriculture de France) oraz była członkiem Zespołu Redakcyjnego kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, członkiem Komitetu Redakcyjnego kwartalnika „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” oraz członkiem Międzynarodowego Komitetu Naukowego kwartalnika „Revue d'Etudes Comparatives Est-Ouest” (Francja), członkiem Rady Programowej Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall;

dr Jakub Jasiński był członkiem Rady Programowej Ośrodka Analizy Informacji Collegium Civitas, a także członkiem Rady Programowej *Open Eyes Economy Summit*;

mgr Błażej Jendrzejewski był członkiem stowarzyszenia „Środowisko dla Środowiska”;

dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN był członkiem i sekretarzem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członkiem międzynarodowego komitetu naukowego „Politics, Economics and Administrative Sciences Journal” of Ahi Evran University (The PEAJ), członkiem rady naukowej czasopisma „Intercathedra”, członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, członkiem Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, Zastępcą prezesa Zarządu Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall, członkiem kapituły konkursu „Moja SMART wieś”;

prof. dr hab. Marek Kłodziński był członkiem Rady Programowej Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, prezesem Zarządu Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall, członkiem kapituły konkursu na najlepszą pracę magisterską organizowanego przez IRWiR PAN, członkiem honorowym Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, był również honorowym obywatelem gminy Promna;

mgr Łukasz Komorowski był sekretarzem Zarządu Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall, sekretarzem konkursu „Moja SMART wieś”, członkiem kapituły konkursu na najlepszą pracę magisterską organizowanego przez IRWiR PAN, ekspertem grupy tematycznej ds. *smart villages* przy Europejskiej Sieci na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD);

dr Vitaliy Krupin był ekspertem Narodowego Funduszu Badań Ukrainy, członkiem kolegium redakcyjnego czasopisma naukowego „Historia gospodarki narodowej i myśli ekonomicznej Ukrainy” (*Історія народного господарства та економічної думки України*), ekspertem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, a także pełnił funkcję Resilience Fellow 4TU.Federation Resilience Engineering Community (Niderlandy);

mgr Anna Martikainen była członkiem European Association of Agricultural Economists (EAAE);

dr Sylwia Michalska była członkiem komitetu redakcyjnego „Przeglądu Socjologicznego” oraz członkiem kapituły konkursu na najlepszą pracę magisterską organizowanego przez IRWiR PAN;

dr Aleksandra Pawłowska była członkiem redakcji „Rural Areas and Development”;

dr Anna Rosa była członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (SERiA) oraz członkiem komisji rewizyjnej w tym stowarzyszeniu, przewodniczącą kapituły konkursu na najlepszą

pracę magisterską organizowanego przez IRWiR PAN oraz przewodniczącą kapituły konkursu „Moja SMART wieś”;

dr hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN była członkiem rad naukowych Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytutu Nauk Prawnych PAN oraz Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, członkiem Komitetu Nauk Demograficznych PAN, członkiem Rady ds. Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich przy Prezydencie RP, członkiem „Alliance of Poverty Reduction and Development” afiliowanym przy „Alliance of International Science Organizations” ANSO, członkiem Zespołu ds. obszarów wiejskich przy Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, członkiem Polskiego Towarzystwa Demograficznego, członkiem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, członkiem Rady Programowej Zagadnień Doradztwa Rolniczego członkiem zespołu redakcyjnego „Wieś i Rolnictwo”, redakcji dwumiesięcznika „Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine”, Przewodniczącą Rady Programowej Fundacji Badań Wiejsko-Miejskich RURall oraz członkiem kapituły konkursu „Moja SMART wieś”;

dr Ruta Śpiewak była członkiem Grupy Głównych Doradców Naukowych (*Group of Chief Scientific Advisors*) w ramach programu Europejskiego Mechanizmu Doradztwa Naukowego (SAM);

dr hab. Barbara Wieliczko, prof. IRWiR PAN była członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN;

prof. dr hab. Jerzy Wilkin był członkiem rzeczywistym PAN, członkiem rad naukowych Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, członkiem Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN, przewodniczącym Rady Programowej Fundacji na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, przewodniczącym rady naukowej kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, członkiem Rady Naukowej „Kwartalnika Antymonopolowego i Regulacyjnego”, członkiem Rady Programowej czasopism „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, „Central European Economic Journal” i „Olsztyn Economic Journal”, członkiem editorial board „Society and Economy”, przewodniczącym Rady Programowej „Ekonomisty” oraz członkiem honorowym Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, a także przewodniczącym Kapituły Konkursu PTE im. Prof. E. Lipińskiego i Kapituły konkursu FDPA „Polska wieś – dziedzictwo i przyszłość”;

dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN była członkiem rady naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, członkiem Scientific Advisory Board w czołowym niemieckim instytucie rolniczym The Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies (IAMO), członkiem grupy sterującej czasopisma „EuroChoices” i członkiem redakcji czasopisma Rumuńskiej Akademii Nauk „Agricultural Economics and Rural Development”, członkiem zespołu redakcyjnego kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Agricultural Economics and Rural Development”, Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Studia Regionalne i Lokalne”.

Nie uwzględniono pracowników przebywających na urloпах bezpłatnych.

III. GŁÓWNE WYNIKI BADAŃ STATUTOWYCH PROWADZONYCH W INSTYTUCIE W 2021 ROKU

Rok 2021 był pierwszym etapem realizacji czteroletniego programu badawczego pt. „Społeczna i ekonomiczna żywotność polskiej wsi w warunkach europejskiej ‘zielonej’ transformacji (*Socio-economic viability of the Polish countryside in the context of European ‘green’ transformation*)” (lata 2021-2024).

Głównym celem programu jest ukazanie i ocena związków między różnymi konfiguracjami lokalnych zasobów/potencjałów oraz ich cech i charakterystyk a odpornością społeczności wiejskich na negatywne oddziaływanie czynników zewnętrznych. Aktualnie realizowany nie został podzielony na etapy, lecz wskazano w nim trzy obszary tematyczne dotyczących zasobów (potencjałów) lokalnych, uwarunkowań instytucjonalnych oraz indywidualnych i zbiorowych strategii budowania (utrzymania) żywotności polskiej wsi (wg układu OTOCZENIE – ZASOBY – DZIAŁANIA (INSTITUTIONAL SETTING – RESOURCE – ACTIONS)).

Każdemu z obszarów tematycznych przypisany został koordynator. Wyróżniono następujące obszary tematyczne: I. Konceptualizacja i instytucjonalizacja procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: prof. dr hab. Jerzy Wilkin), II. Zasoby, struktury i aktorzy procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: prof. dr hab. Maria Halamska) i III. Strategie i sposoby budowania odporności i żywotności polskiej wsi (koordynator: dr hab. Sławomir Kalinowski).

W odniesieniu do ogólnego celu badań wyróżniono dwa wątki szczegółowe, określające zadania programu w następujący sposób:

1. Zadania badawcze (poznawcze i metodologiczne), które pozwolą na wzbogacenie interdyscyplinarnego dorobku naukowego Instytutu i poszerzenie dorobku polskich badaczy w zakresie teoretycznych ram odporności, trwałości i żywotności społeczności wiejskich (włączając w to kwestie pojęciowe, definicyjne i metodologiczne).
  - 1.1 Diagnoza i ocena ww. potencjałów (zasobów) pod kątem charakterystyk i uwarunkowań żywotności obszarów wiejskich, w tym szczególnie odporności społeczności wiejskich wobec globalnych czynników zewnętrznych;
  - 1.2 Rozpoznanie i opis zmian (dynamiki) ww. potencjałów (zasobów) pod wpływem działania czynników zewnętrznych wielkiej skali (np. pandemii Covid-19) w odniesieniu do uwarunkowań odporności (skala, struktura, tendencje, dynamika, kierunki);
  - 1.3 Identyfikacja, opis i ocena działań, sposobów/środków umożliwiających „budowanie” i/lub wzmacnianie żywotności obszarów wiejskich, poprzez zwiększanie odporności, buforowanie, łagodzenie szoków, sytuacji kryzysowych oraz naprawę i odbudowę systemów (wiejskich społeczności);
  - 1.4 Ocena dysproporcji między miastem a wsią (społecznościami miejskimi i wiejskimi) w zakresie ich odporności, trwałości i żywotności;
  - 1.5 Dokonanie analizy sposobów współdziałania i koordynacji instytucji krajowych i unijnych w realizacji głównych celów strategicznych UE (2021-2024) w odniesieniu do rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Poszukiwanie sposobów wzmocnienia synergii tego współdziałania;
  - 1.6 Wzmocnienie międzynarodowej współpracy naukowej w realizacji zadań wynikających z programu badawczego Instytutu.
2. Cele i zadania o charakterze aplikacyjnym/praktycznym, które pozwolą na tworzenie nowych i modyfikację istniejących polityk i rozwiązań instytucjonalnych kształtujących odporność, trwałość i żywotność społeczności wiejskich, a tym

samym na współtworzenie ram instytucjonalnych sprzyjających mobilizacji lokalnych zasobów i ich efektywnemu wykorzystaniu przez i dla celów lokalnych (wiejskich) społeczności.

- 2.1 Ocena roli instytucji w kształtowaniu „konkurencyjnej zrównoważoności” systemów lokalnych (wiejskich) poprzez profilaktykę, przygotowanie, wzmacnianie i odbudowę odporności, a także łagodzenie i niwelowanie negatywnych efektów zmian zewnętrznych wraz z wychodzeniem z kryzysu, odbudową i/lub utrzymywaniem żywotności obszarów wiejskich;
- 2.2 Identyfikacja i ocena roli interesariuszy w budowaniu żywotności (odporności) społeczności wiejskich (systemów lokalnych);
- 2.3 Identyfikacja dobrych praktyk i sformułowanie zaleceń dla różnych polityk (WPR, polityki energetycznej, środowiskowej) mających na celu wzmacnianie odporności, a w efekcie utrzymanie żywotności systemów lokalnych.

Oto ważniejsze wyniki wnioski z badań w podziale na trzy obszary badawcze:

1. Konceptualizacja i instytucjonalizacja procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi

Koordynator obszaru badawczego: prof. dr hab. Jerzy Wilkin

Realizowano następujące tematy indywidualne:

- *Ramy instytucjonalne i instrumenty realizacji zasad sprawiedliwości terytorialnej na obszarach wiejskich. (W świetle nowej strategii rozwoju na lata 2021-2027)* – prof. dr hab. Jerzy Wilkin (ZIE),
- *“Resilience” jako nowa koncepcja rozwojowa* – dr hab. Marta Bład (ZIE),
- *Uwarunkowania przemian w systemach żywnościowych w kontekście rozwoju koncepcji biogospodarki* – dr hab. Paweł Chmieliński (ZIE),
- *Wyzwania i zagrożenia versus szanse rozwojowe dla polskiego rolnictwa wynikające z założeń Europejskiego Zielonego Ładu oraz w świetle propozycji WPR na lata 2021-2027* – dr Mirosław Drygas (ZIE),
- *Polityka klimatyczno-energetyczna Unii Europejskiej – wyzwania i szanse dla obszarów wiejskich* – dr hab. Piotr Gradziuk (ZME),
- *Instrumentarium wsparcia sektora żywnościowego, ze szczególnym uwzględnieniem systemów jakości żywności, w ramach Krajowego Planu Strategicznego lub innych programów pomocowych UE oraz pomocy krajowej (analiza potrzeb i oczekiwań oraz możliwości wdrożeniowej i realizacji)* – dr Jakub Jasiński (ZIE),
- *Polityka energetyczna Polski w świetle wykorzystania zasobów naturalnych oraz emisji do środowiska* – mgr Błażej Jendrzewski (ZME),
- *<<Smart villages>> jako nowa koncepcja kształtowania polityki rozwoju obszarów wiejskich* – mgr Łukasz Komorowski (ZEW),
- *Polityki wspierania rozwoju bioenergetyki w europejskich krajach pozaunijnych* – dr Vitaliy Krupin (ZME),
- *Kształtowanie się nierówności dochodowych w rolnictwie w kontekście unijnej polityki <<zielonej>> transformacji* – dr Aleksandra Pawłowska (ZIE),
- *Zadania krajowej i unijnej polityki w procesie zielonej transformacji wsi i rolnictwa oraz sposoby koordynacji tych polityk* – dr hab. Barbara Wieliczko (ZIE),
- *Koncepcja łącząca odporność gospodarstw rolnych z ich produktywnością oraz jej weryfikacja empiryczna* – dr hab. Katarzyna Zawalińska (ZME).

W badaniu poświęconym ramom instytucjonalnym i instrumentom realizacji zasad sprawiedliwości terytorialnej na obszarach wiejskich, nacisk położono, poza rozważaniami o

sprawiedliwości o charakterze ogólnym, na problematyce sprawiedliwości z punktu widzenia zainteresowań i dorobku teoretycznego ekonomii, a także na zagadnieniu sprawiedliwości terytorialnej. Oto najważniejsze wyniki analizy:

- Do niedawna ekonomiści niezbyt chętnie zajmowali się kwestią sprawiedliwości, bowiem dla tej grupy badaczy społecznych i konstruktorów praktycznych rozwiązań gospodarczych najważniejsze znaczenie miało pojęcie efektywności. Nadal wielu ekonomistów, jeśli posługuje się pojęciem sprawiedliwości, to unika dodawania do niego przymiotników, kwestionując np. sens sprawiedliwości społecznej.
- Warunkiem sprawiedliwości są odpowiednie instytucje. To one mogą sprawić, że wzrost efektywności gospodarowania będzie sprzyjać wdrażaniu zasad sprawiedliwości albo ją ograniczać.
- *Homo oeconomicus* nie myśli o sprawiedliwości; jego absorbuje problem efektywności, maksymalizacji osobistych korzyści i swoście pojętej równowagi. Ta koncepcja człowieka gospodarującego jest jednak coraz częściej podważana, także przez ekonomistów. Wyjątkiem w dyskusjach ekonomistów o problemie sprawiedliwości jest dorobek tzw. szkoły austriackiej w ekonomii, a zwłaszcza koncepcje F.A. von Hayeka. Należy jednak przyznać, że ekonomiści reprezentujący ten nurt ekonomii mają bardzo konserwatywne i dość wąskie spojrzenie na kwestię sprawiedliwości. Przede wszystkim odrzucają oni pojęcie sprawiedliwości społecznej, ograniczając się tylko do bezprzymiotnikowego ujęcia sprawiedliwości.
- Sprawiedliwość jest niekiedy mylona z równością i chociaż nie są one tożsame, to istnieje wiele związków między nimi. Niektóre formy równości są podstawą sprawiedliwości. Wskazać można znaczenie następujących form równości, jako fundamentu sprawiedliwości społecznej: 1) Równość miar: równość wobec prawa, jednakowe prawa obywatelskie dla wszystkich, brak dyskryminacji rasowej i religijnej, zależności od płci, jednakowe kryteria oceny takich samych kategorii pracowników itp.; 2) Równość szans: w dostępie do kształcenia, w korzystaniu z dóbr publicznych, w realizacji praw obywatelskich, w realizacji uzdolnień, aspiracji itp.; 3) Równość sytuacji: majątkowej, pozycji społecznej, w korzystaniu z dóbr i usług itp.
- Rozwój obszarów wiejskich w Polsce, mimo wielkich postępów, jakie dokonały się w ubiegłych kilkunastu latach, nie jest zgodny z zasadami sprawiedliwości terytorialnej. Dowodem tego m.in.: znaczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w kraju, nie tylko pod względem warunków przyrodniczych, ale też sytuacji demograficznej, ekonomicznej, infrastrukturalnej, społecznej, politycznej; atrakcyjność osiedleńcza wsi obejmuje tylko około 1/3 obszarów wiejskich, w tym czasie reszta doświadcza depopulacji, co rodzi wiele problemów (mniejsze szanse edukacyjne, trudniej o dobre drogi, dostęp do służby zdrowia i miejsca pracy); nadal występują bolesne enklawy biedy i wykluczenia będące dziedzictwem upadłych PGR-ów.
- Zaproponowano definicję sprawiedliwości terytorialnej, będącej taką formą sprawiedliwości społecznej, która oprócz podstawowych cech związanych z tym pojęciem, w odniesieniu do jednostek i grup społecznych bierze pod uwagę ich przestrzenne uwarunkowania, traktując przestrzeń (terytorium) jako potencjalna i realną barierę dostępu do zasad sprawiedliwości.
- Sprawiedliwość terytorialna jest jedną z najważniejszych form sprawiedliwości społecznej, dotychczas zaniedbywaną i pomijaną w polityce państwa (za wyjątkiem działań podejmowanych przez kraje członkowskie UE w ramach polityki spójności).
- W badaniu tego zjawiska niezbędne jest zaproponowanie zestawu kryteriów i wskaźników, które mają posłużyć zarówno do sporządzenia diagnozy sytuacji, jak i monitorowania procesu zmian osłabiających i wzmacniających stan sprawiedliwości terytorialnej. Konieczne jest również sporządzenie diagnozy sieci instytucji odpowiedzialnych za poprawę stanu sprawiedliwości terytorialnej. W tej sieci

kluczową rolę odgrywa państwo, ale należy podkreślić, że przy podziale zadań i kompetencji powinno się kierować zasadami subsydiarności.

- Zasady sprawiedliwości terytorialnej powinny być uwzględniane w planowaniu przestrzennym i konstruowaniu strategii rozwoju obszarów wiejskich bowiem sytuacja ludności wiejskiej zamieszkującej duże części tych obszarów nastęrcza największej trudności w realizacji zasad sprawiedliwości terytorialnej.

W analizie poświęconej koncepcji odporności (*resilience*), celem było rozpoznanie założeń tejże koncepcji i ukazanie trudności w konceptualizacji tego pojęcia. Wyniki badania wskazują, że:

- Koncepcja *resilience* oznaczająca, najogólniej mówiąc, utrzymanie stanu trwałości w obliczu sytuacji zagrażających stabilizacji, ewoluowała od pojmowania *resilience* jako wytrzymałości na różnego rodzaju wstrząsy do uznania jej jako umiejętności sprostania wstrząsom poprzez zdolność do adaptacji (*adaptability*) i zdolności do transformacji (*transformability*). A zatem w *rural resilience* chodzi o zdolność regionu wiejskiego do przystosowania się do niekorzystnych okoliczności zewnętrznych w taki sposób, by osiągnąć satysfakcjonujący poziom życia społeczności wiejskich.
- Koncepcja *resilience* okazuje się być złożona: wielosektorowa, wieloelementowa i wieloaspektowa. Dzieje się tak dlatego, że system, do którego się odnosi, składa się z wielu współzależnych sfer wzajemnie się przenikających (w najprostszym ujęciu: ze sfery środowiskowej, społecznej i gospodarczej). Sprawia to trudności nie tylko konceptualizacyjne, ale i praktyczne. Bowiem sfery tworzące obszary wiejskie z uwagi na swoją celowość mogą mieć (i często mają) sprzeczne interesy, np. wzrost lub utrzymywanie odporności środowiskowej może być w sprzeczności z budowaniem *resilience* w sferze gospodarczej. Ponadto, obniżenie odporności w jakiegokolwiek sferze wpływa na wzrost wrażliwości (*vulnerability*) w systemie wiejskim ogółem, np. spadek odporności w sferze gospodarczej obejmującej warunki do rozwoju rolnictwa może pociągać za sobą zmniejszenie odporności w sferze społecznej, to zaś może spowodować odpływ kapitału ludzkiego w regionie. Trudno zatem mówić o uzyskaniu stanu „ogólnej odporności”, która oznaczałaby dbałość o odporność każdego z jej elementów.
- Koncept *rural resilience* ma bowiem także i tę trudność, że jest przedmiotem normatywnej retoryki, np. normatywny osąd: „w jakim kierunku” ma się zmieniać rozważany system, „dla kogo jest pożądany”, „w czym interesie” etc.
- Dynamika systemu jakim są obszary wiejskie to kolejny problem w pracach koncepcyjnych i pragmatycznych. Obszary wiejskie ulegają nieustannym zmianom pod wpływem zmieniającego się świata i trudno jest uchwycić ich statyczny stan. Podobnie „odporność”: też nie jest stanem, ale dynamicznym procesem ciągłego rozwoju, którego nie można osiągnąć raz na zawsze; rezyliencja nie jest absolutna i bezwarunkowa.
- Rozmaitość obszarów wiejskich w skali świata utrudnia sformułowanie konceptu *rural resilience* jako uniwersalnego. Dlatego tak ważna w budowaniu *resilience* jest terytorialność i lokalność oraz „różnorodność ścieżek” (*pathways diversity*).

W badaniu dotyczącym uwarunkowań przemian w systemach żywnościowych w kontekście rozwoju koncepcji biogospodarki, celem było określenie instytucjonalnych uwarunkowań przemian we współczesnych systemach żywnościowych. Z analizy wynika, że:

- Pomimo postępujących procesów koncentracji, produktywność gospodarstw rolnych wzrastała, lecz było to związane ze specjalizacją, prowadzącą do bardziej efektywnego gospodarowania zasobami pracy i ziemi. Niemniej jednak potwierdzono zmniejszającą się populację gospodarstw, które charakteryzują się korzystnym

bilansem NPK (zawartości azotu, fosforu i potasu w glebie). Główną przyczyną takich wyników jest spadek nawożenia naturalnego.

- Nie tylko procesy intensyfikacji produkcji rolniczej, ale i zaniechanie działalności rolniczej, szczególnie na glebach mniej przydatnych i położonych w mniej korzystnych warunkach prowadzi do ograniczenia różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym. Stąd też, dla ochrony i wzbogacania w nim bioróżnorodności znaczenia nabiera rola gospodarstw rolnych prowadzących ekstensywną produkcję rolniczą w otoczeniu cennych komponentów środowiska przyrodniczego. W tym kontekście priorytetowego znaczenia nabierają zatem obszary *High Nature Value farmland* (HNVf), które mają szczególne znaczenie dla działań na rzecz powstrzymania utraty różnorodności biologicznej w UE.
- W gminach o dużym udziale użytków rolnych o wysokiej wartości przyrodniczej (HNVf) w ogólnej powierzchni występowała mniejsza obsada zwierząt gospodarskich na 1 ha UR, co świadczyło o ich mniej intensywnej organizacji produkcji rolniczej. Ponadto w gminach tych, wraz ze wzrostem udziału terenów o wysokiej wartości przyrodniczej, odnotowano większy udział lasów i wód w powierzchni ogólnej, a udział trwałych użytków zielonych w powierzchni ogólnej nieznacznie się zmniejszył.

W badaniu poświęconym wyzwaniom i zagrożeniom oraz, z drugiej strony, szansom rozwojowym dla polskiego rolnictwa wynikającym z założeń Europejskiego Zielonego Ładu, głównym celem było zidentyfikowanie najważniejszych wyzwań i zagrożeń oraz szans, jakie wynikają dla polskiego rolnictwa w związku z zasadniczą zmianą ukierunkowania WPR kolejny okres programowania. Podkreślić należy, że uzgadniany kształt WPR został głęboko wpisany w paradygmat zrównoważonego rozwoju. Podejście takie jest w UE sukcesywnie akcentowane i finansowane w ramach WPR już od drugiej połowy lat 90. ubiegłego stulecia, osiągając najsilniejszy wymiar finansowy w historii tej polityki. Z analizy wynika, że:

- Poprawa struktury obszarowej jest warunkiem koniecznym dla zapewnienia rolnikom koncentrującym się na produkcji rynkowej uzyskiwania dochodów z produkcji rolniczej na pełnozatrudnionego co najmniej na poziomie średniej krajowej w poza rolniczych działach gospodarki narodowej.
- Istotne jest konsekwentne doskonalenie zarządzania kurczącymi się zasobami naturalnymi, w tym działań mitygujących i adaptacyjnych do zmian klimatu, ochrony środowiska i bioróżnorodności oraz krajobrazu wiejskiego.
- Istotna jest intensyfikacja tworzenia i dyfuzji innowacji do praktyki rolniczej - wzmocnienie Systemu Wiedzy i Innowacyjności w Rolnictwie (AKIS), w tym przede wszystkim jego podstawowych ogniw (badania naukowe, doradztwo rolnicze, zawodowe szkoły rolnicze) współpracujących z organizacjami rolniczymi oraz samorządem rolniczym i terytorialnym.
- Ważne jest stworzenie atrakcyjnego ekonomicznie systemu zachęt do organizowaniem się rolników i podejmowanie grupowych inicjatyw gospodarczych, ukierunkowanych w szczególności na małe i średnie gospodarstwa rolne, w tym poprzez skracanie łańcuchów wartości
- Rekomendowane są: zintensyfikowanie szkoleń dla rolników, obejmujących m. in. zagadnienia związane z nowymi wyzwaniami, ze zrównoważonym rozwojem rolnictwa i systemów żywnościowych oraz poprawą kompetencji cyfrowych niezbędnych do prowadzenia nowoczesnego gospodarstwa rolnego; wdrożenie rozwiązań legislacyjnych uniemożliwiających stosowanie nieuczciwych praktyk wobec rolników przez sieci handlowe; wprowadzenie szerszego instrumentarium zarządzania ryzykiem w rolnictwie, w tym wzmocnienie systemu ubezpieczeń upraw i zwierząt oraz instrumentów stabilizacji dochodów.

- Konieczne są: zwiększenie komplementarności interwencji z różnych polityk i funduszy UE oraz środków krajowych aplikowanych na obszarach wiejskich, ukierunkowanych m. in. na tworzenie nowych miejsc pracy w działach poza rolniczych wliczając w to instytucje około rolnicze; wspieranie konkurencyjności polskiego rolnictwa i sektora żywnościowego na globalnych rynkach.
- Wspólna Polityka Rolna UE po latach wspierania także rozwoju obszarów wiejskich, co szczególnie się odzwierciedliło po rozszerzeniu z 2004 roku o państwa Europy środkowo-wschodniej, wraca na trajektorię polityki sektorowej wspierającej rolnictwo. Wsparcie to jednak w znacznie większym stopniu niż kiedykolwiek wcześniej będzie się skupiało na kwestiach środowiskowo-klimatycznych, co wynika m. in. z celów Europejskiego Zielonego Ładu oraz jeszcze poddanego gorącej dyskusji pakietu Fit for 55%.
- Bez nadania odpowiedniej rangi, wsparcia finansowego i zaangażowania sfery badań w tworzenie innowacji na rzecz praktyki rolniczej, możliwość realizacji ambitnych celów EZŁ będzie w dużym stopniu ograniczona.

W analizie dotyczącej instrumentarium wsparcia sektora żywnościowego (ze szczególnym uwzględnieniem systemów jakości żywności), w ramach Krajowego Planu Strategicznego i innych programów pomocowych UE, sformułowano następujące cele: 1) Dalszy rozwój i internacjonalizacja autorskiej metody pozwalającej na szacowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa ekologicznego; 2) Weryfikacja, do jakiego stopnia, kwestie zrównoważonego rozwoju mogą być mierzone na poziomie samorządów lokalnych poprzez wykorzystanie kombinacji narzędzi związanych z *good governance* oraz innych metod mierzenia rozwoju lokalnego/rozwoju obszarów wiejskich oraz 3) Estymacja efektywności spółdzielni energetycznych na obszarach wiejskich w Polsce (w tym z uwzględnieniem warunków operowania rynku mocy). Z analizy wynika, że:

- Poprzez udział gospodarstw rolnych w pionierskim, niskoemisyjnym systemie jakości, możliwe będzie wykazanie wymiernego efektu redukcji emisji na potrzeby międzynarodowej sprawozdawczości. Przyczyni się to także do upowszechnienia metod niskoemisyjnych w gospodarstwach dzięki właściwemu wyskalowaniu pomocy publicznej w ramach instrumentów pomocowych WPR. Umożliwi się praktyczne wdrożenie metod produkcji zwierzęcej, redukujących emisje GHG, tak z chowu zwierząt, jak i jego bazy paszowej.
- Możliwe jest zmierzenie poziomu zrównoważenia rozwoju lokalnego w oparciu o połączenie dostępnych narzędzi *good governance* oraz metod rozwoju obszarów wiejskich (w podziale na jednostki samorządu terytorialnego).
- Określono w jakich warunkach (np. liczba członków) i przy wykorzystaniu jakich źródeł OZE oraz ich mocy opłacalne jest istnienie (a tym samym rozwój) spółdzielni energetycznych.

W badaniu poświęconym polityce klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej, celem było rozpoznanie obecnego stanu sektora biopaliw w Polsce i wybranych krajach UE oraz możliwości rozwoju tego rynku w kontekście wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy w sprawie promowania wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Z badania wynika, że:

- W Polsce od 2000 r. produkcja rzepaku była najszybciej rozwijającą się gałęzią produkcji roślinnej. Powierzchnia uprawy rzepaku zwiększyła się prawie 2-krotnie. Główną przyczyną tego trendu było wdrażanie przez państwa członkowskie zobowiązań wynikających z aktów prawnych odnoszących się do zwiększania udziału OZE w strukturze produkcji energii pierwotnej, a w szczególności dotyczących udziału biopaliw w paliwach stosowanych w transporcie.

- Wzrost popytu na surowce rolne z przeznaczeniem na produkcję biopaliw, stwarzało szansę na uchylenie bariery popytowej, która hamuje rozwój rolnictwa. Inną ważną korzyścią związaną z rozwojem sektora biopaliw ciekłych, jest przetwarzanie nasion roślin oleistych, dzięki czemu w kraju uzyskano znaczne ilości wysokobiałkowych śrut poekstrakcyjnych, które stanowią ważny składnik pasz. Dzięki temu możliwe było ograniczanie importu pasz wysokobiałkowych, głównie śruty sojowej w tym z nasion modyfikowanych genetycznie.
- Wprowadzenie zmian w dotychczasowej polityce biopaliwowej UE skutkować może znaczącym ograniczeniem powierzchni zasiewów rzepaku, a tym samym i zmniejszeniem dochodów uzyskiwanych z jego produkcji.
- Uwzględniając czynniki decydujące o uprawie rzepaku: jakość gleb, udział w strukturze zasiewów gospodarstw, strukturę obszarową gospodarstw oraz rejonizację związaną z ryzykiem wymarzenia upraw można przypuszczać, że w pierwszej kolejności z uprawy rzepaku zrezygnują gospodarstwa które prowadzą produkcję na gruntach o gorszej przydatności do produkcji. Miejsce rzepaku w strukturze zasiewów zajmować będą żyto, pszenżyto i na dobrych glebach pszenica.
- Dodatkowo, w wielu gospodarstwach w efekcie prognozowanych zmian w produkcji roślinnej następować będzie spiętrzenie prac polowych w okresie żniw, wpłynie to jednocześnie na gorsze wykorzystanie maszyn i powierzchni magazynowych. Konsekwencją zwiększenia areału uprawy zbóż i ich podaży może być pogorszenie opłacalności produkcji a tym samym sytuacji dochodowej gospodarstw, ale i ocena zostanie przeprowadzona w kolejnym etapie badań.

W badaniu dotyczącym polityki energetycznej Polski w świetle wykorzystania zasobów naturalnych oraz emisji do środowiska, sformułowano następujące cele: 1) Stworzenie zintegrowanych rachunków środowiskowo-gospodarczych poprzez rozszerzenie bilansu przepływów międzygałęziowych o zasoby kapitału naturalnego, 2) Analiza celów stawianych przez Politykę Energetyczną Polski do 2040 roku z wykorzystaniem nowego narzędzia badawczego integrującego informacje gospodarczej i środowiskowe. Z badania wynika, że:

- Związek między gospodarką a środowiskiem naturalnym ma charakter dwukierunkowy, tymczasem systemy rachunków ekonomicznych i środowiskowych funkcjonują oddzielnie. Utrudnia to prowadzenie wiarygodnych analiz, gdyż skutki badanych zdarzeń i polityk gospodarczych powinny uwzględniać ich wpływ na środowisko, z kolei analizy katastrof naturalnych powinny zawierać oszacowania ich wpływu na gospodarkę. Dlatego w aktualnym dyskursie naukowym potrzeba opracowań pogłębiających i poszerzających możliwości analityczne ekonomicznych narzędzi badawczych, żeby uwzględniały wpływ działań polityk gospodarczych na środowisko i odwrotnie.
- Osiągnięcie wskaźników z „Polityki Energetycznej Polski do 2040” jest możliwe, lecz spowoduje znaczne spowolnienie gospodarcze. Odwrócenie tej tendencji i wzrost PKB byłyby możliwe przy wzroście produkcji energii elektrycznej ze źródeł alternatywnych (energii odnawialnej oraz atomowej) o ok. 120%. Pomimo tego, agregaty makroekonomiczne, takie jak zatrudnienie, wynagrodzenia, średni zwrot z kapitału i wiele innych, nadal wykazują spadek przy tym poziomie wzrostu. A zatem, aby tego uniknąć, należałoby wielokrotnie zwiększyć wykorzystanie alternatywnych źródeł energii w gospodarce w porównaniu do obecnego poziomu.

W badaniu dotyczącym *Smart villages* – nowej koncepcji kształtowania polityki rozwoju obszarów wiejskich, sformułowano dwa cele – poznawczy, sprowadzający się do uzyskania wiedzy o koncepcji *smart villages* oraz aplikacyjny, polegający na wskazaniu takich *smart*

rozwiązań, które stanowiłyby benchmarking dla innych regionów, powiatów, gmin i sołectw. Z badania wynika, że:

- Rozwiązania zgodne z koncepcją *smart villages* mogą wpłynąć na szereg czynników, w tym na wzrost świadomości zrównoważonego rozwoju, zmniejszanie się dysproporcji pomiędzy miastem a wsią, poprawę jakości infrastruktury oraz ulepszenie działania obiektów użyteczności publicznej, korzystne zmiany środowiskowe, ład przestrzenny i gospodarkę terenami, dywersyfikację produkcji wiejskiej, transformację cyfrową, kreowanie nowych miejsc pracy, tworzenie więzi społecznych i współdziałania mieszkańców, ograniczenie odpływu ludności.
- Efekty te mogą mieć jednak charakter ograniczony, występować na jednym obszarze, a na innym nie mimo zastosowania podobnych rozwiązań, a także mogą być nietrwałe.
- Za powodzenie wdrażania tego typu rozwiązań odpowiadają uwarunkowania lokalne (w skali mikro), a także interakcje jakie zachodzą między poszczególnymi grupami uczestników procesu ich wdrażania – inicjatorami, beneficjentami i władzami lokalnymi. Każda z grup ma inne przesłanki podejmowania inicjatyw, inaczej widzi proces włączania się do nich, zwraca uwagę na inne przeszkody ich realizacji. Zauważalna jest również różnica poczucia trwałości inicjatyw i ich wpływu na społeczeństwo.
- Sformułowano rekomendacje dla dalszego wdrażania koncepcji *smart villages* – skierowanych do twórców polityk wiejskich, społeczeństwa i samorządu oraz jednostek naukowo-badawczych.

W analizie dotyczącej polityki wspierania rozwoju bioenergetyki w europejskich krajach pozaunijnych, celem była identyfikacja kluczowych uwarunkowań rozwoju tej dziedziny gospodarki w kontekście polityk i instrumentów ich wsparcia, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki Ukrainy. Założono, że polityki krajów europejskich poza UE znacznie różnią się w podejściach koncepcyjnych, jak również w ich implementacji oraz sposobach wsparcia. Szczególną uwagę poświęcono średnim i małym gospodarstwom rolnym. Z badania wynika, że:

- Wytwarzanie energii odnawialnej na Ukrainie rozwijało się wolniej niż zakładają to strategie państwowe, a poszczególne typy instalacji (szczególnie te bazujące na biomase i biogazie) wykazały najniższy udział pod względem zainstalowanej mocy.
- Występuje znaczna polaryzacja w zaangażowaniu podmiotów produkcji rolnej w wytwarzaniu energii odnawialnej, gdzie aktywność wykazywały przede wszystkim duże podmioty produkcyjne ze znacznym kapitałem inwestycyjnym, jednocześnie małe i średnie gospodarstwa praktycznie nie angażowały się w daną działalność.
- Pomimo oczywistych zalet produkcji bioenergii dla dywersyfikacji dochodów gospodarstw rolnych, upowszechnienie takich instalacji na Ukrainie było nadal dość ograniczone, zwłaszcza w porównaniu do bardziej rozwiniętych gospodarczo krajów UE.
- Stosowana na Ukrainie taryfa gwarantowana (lub planowana do wprowadzenia górna granica ceny zakupu z aukcji) była zbyt niska dla instalacji biogazowych, które zazwyczaj wymagają dużych nakładów inwestycyjnych. W wyniku tego niska taryfa gwarantowana nie pozwoliła na osiągnięcie adekwatnych okresów zwrotu inwestycji w projektach biogazowych. Wykazano, że przy aktualnej polityce wsparcia brak jest możliwości osiągnięcia okresu zwrotu inwestycji poniżej siedmiu lat, podczas gdy ze względu na zmienność wartości waluty narodowej, inflację i niestabilną sytuację polityczną, instytucje finansowe na Ukrainie nie były zainteresowane finansowaniem projektów z okresem zwrotu ponad pięć lat.
- Ogółem, państwowa polityka w zakresie produkcji biogazu i wytwarzania energii ze źródeł rolniczych jest wciąż rozdrobniona i nie uwzględnia różnorodności

gospodarstw i ich specyfiki, w tym małych i średnich. W istniejących warunkach małe gospodarstwa rolne nie mają realnych zachęt finansowych do uruchamiania projektów biogazowych.

W badaniu poświęconym kształtowaniu się nierówności dochodowych w rolnictwie w kontekście unijnej polityki „zielonej” transformacji, celem był pomiar i ocena stopnia koncentracji rozkładu dochodów w polskich gospodarstwach rolnych na przestrzeni trzech perspektyw finansowych polityki rolnej, a następnie dekompozycja współczynnika nierówności dochodowych na składowe związane z poszczególnymi instrumentami. Szczególną uwagę zwrócono na zmiany w kształtowaniu się rozkładu dochodów w warunkach ewoluujących instrumentów i priorytetów polityki rolnej w kierunku „zielonej” transformacji. Z badania wynika, że:

- Implementacja instrumentów dedykowanych ochronie środowiska i klimatu w latach 2004-2019 miała zazwyczaj ujemny, a tylko w niektórych przypadkach obojętny wpływ na dochodowość gospodarstw rolnych. O ile w pierwszym roku stosowania „zielonego” instrumentu notowano średnio niższe dochody w gospodarstwach rolnych, które z niego korzystały, to w kolejnych latach wsparcie to przekładało się na wyższą dochodowość, a tym samym na mniejsze różnice między „zielonymi” gospodarstwami a pozostałymi. W dotychczasowej formie wsparcie dedykowane ochronie środowiska i klimatu nie rekompensowało jednak rolnikom w pełni strat w dochodach wynikających ze stosowania pro-środowiskowych praktyk rolniczych.
- Postępująca „zielona” transformacja WPR nie zmieniła dotychczasowych dysproporcji w dochodach między gospodarstwami rolnymi, bowiem w analizowanym okresie nierówności dochodowe między gospodarstwami stosującymi „zielone” płatności a pozostałymi uległy tylko nieznacznemu zmniejszeniu. Uzyskane wyniki pozwoliły potwierdzić marginalny wpływ „zielonych” płatności na powstawanie nierówności w dochodach gospodarstw rolnych, tj. maksymalnie 0,3%, co wynikało prawdopodobnie z faktu, że ich udział był bardzo mały. Głównym źródłem tych nierówności były dochody z rynku.
- Spośród „zielonych” płatności największy wpływ na kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych miały instrumenty ukierunkowane na wsparcie rolnictwa ekologicznego. Wynik ten należy jednak przyjąć z pewną rezerwą, bowiem udział płatności dla rolnictwa ekologicznego w powstawaniu nierówności dochodowych wyniósł jedynie około 0,06%. Niemniej jednak, wynik ten jest szczególnie ciekawy w kontekście propozycji Komisji Europejskiej odnośnie do zwiększenia w UE do 2030 roku powierzchni wykorzystywanej przez rolnictwo ekologiczne do przynajmniej 25%.

W ramach tematu poświęconego zadaniom krajowej i unijnej polityki w procesie zielonej transformacji wsi i rolnictwa oraz koordynacji tych polityk, podjęto się krytycznej analizy polityki UE wobec obszarów wiejskich z perspektywy przydatności wsparcia unijnego dla ułatwienia sprawiedliwej zielonej transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w UE. Ramy analityczne zastosowane w badaniu oparły się na koncepcji sprawiedliwości terytorialnej i zasadach dobrego rządzenia. Z analizy wynika, że:

- Polityka UE wobec wsi nie ma zdolności do wspierania obszarów wiejskich w sprawiedliwej transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju. Zapewnienie zielonej transformacji na obszarach wiejskich jest kluczowe zarówno dla łagodzenia zmian klimatu i realizacji unijnej strategii redukcji emisji gazów cieplarnianych, jak i istnienia samej UE jako podmiotu wspierającego rozwój wszystkich obszarów i uwzględniającego potrzeby wszystkich jej obywateli.

- Obecna polityka UE wobec wsi nie zapewnia sprawiedliwości terytorialnej, rozumianej jako wspieranie regionów i mniejszych jednostek administracyjnych borykających się z konkretnymi problemami, które przekraczają endogeniczną zdolność do ich rozwiązania. Tak rozumiana sprawiedliwość jest w istocie sednem wartości UE, dlatego też skuteczne wsparcie społeczności wiejskich jest bardzo potrzebnym dowodem na to, że idea UE może być skutecznie realizowana w praktyce. UE musi wspierać państwa członkowskie oraz społeczności regionalne i lokalne w budowaniu dobrego rządu i wsparcia zrównoważonego rozwoju bez względu na polityki sektorowe.
- Zmiany niezbędne dla rozwoju wsi wymagają jednej ścieżki, która uwzględni szereg zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Zwiększenie koordynacji w celu zapewnienia wysokich standardów dobrego rządu na wszystkich szczeblach polityki UE związanej z rozwojem obszarów wiejskich może mieć pozytywny wpływ na bardziej sprawiedliwą transformację obszarów wiejskich, a tym samym na powodzenie realizacji celów zrównoważonego rozwoju w całej UE.

W badaniu poświęconym koncepcji łączącej odporność gospodarstw rolnych z ich produktywnością, głównym celem było porównanie odporności różnych typów gospodarstw rolnych w Polsce, bazując na ich reakcji wobec szoków globalnych z których pierwszy to globalny kryzys gospodarczy z 2008 r. a drugi to rosyjskie embargo z 2014 r. Wprowadzono rozróżnienie między „odpornością potencjalną” a „odpornością ujawnioną”. Ta pierwsza była oceniana na podstawie trzech aspektów odporności: zdolności do przetrwania, adaptacji oraz transformacji gospodarstw. Drugi rodzaj odporności oceniany był na podstawie zaobserwowanych zmian w całkowitej produktywności tych gospodarstw oraz zmian w dekompozycji tej produktywności w odpowiedzi na niekorzystne szoki gospodarcze. Dodatkowo w badaniu zbadano źródło zmian technologicznych na podstawie szczegółowych wyników gospodarstw rolnych w FADN, określając które z nich pochodzą z innowacji technologicznych a które z zastosowania usług ekosystemowych. Z badania wynika, że:

- Gospodarstwa rolne w Polsce różnią się znacząco „odpornością ujawnioną” zarówno między sektorami jak i między analizowanymi zdarzeniami szokowymi – kryzysem ekonomicznym i embargiem handlowym. Z wszystkich typów gospodarstw tylko gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz w hodowli zwierząt ziarnożernych (trzody chlewnej i drobiu) utrzymały swoją odporność w przypadku obu kryzysów, poprzez swoją zdolność do przetrwania oraz adaptacji. W przypadku pierwszego typu gospodarstw można to wyjaśnić tym, iż posiadały one najbardziej wydajną technologię i były liderami we wdrażaniu innowacji, podczas gdy drugi typ gospodarstw był zaraz za pierwszym pod względem innowacji, w tym w szczególności w stosowaniu praktyk opartych na usługach ekosystemach. Inne typy gospodarstw nie były tak odporne na pierwszy kryzys jak te dwa typy, więc nie zdołały zachować odporności podczas pierwszego kryzysu ale okazały się silniejsze w odpowiedzi na embargo, dzięki wzrostowi swojej adaptacyjności.

2. Zasoby, struktury i aktorzy procesu budowania odporności i żywotności polskiej wsi

Koordynator obszaru badawczego: prof. dr hab. Maria Halamska

Realizowano następujące tematy indywidualne:

- *Wiejska klasa średnia: terytorialne zróżnicowanie potencjałów innowacyjnych* – prof. dr hab. Maria Halamska (ZSW),
- *Społeczne i kulturowe konsekwencje dezagraryzacji na wsi polskiej* – dr Aleksandra Bilewicz (ZSW),

- *Stan i kierunki zmian potencjału demograficznego rolnictwa w Polsce i w UE a proces europejskiej „zielonej” transformacji* – dr Michał Dudek (ZIE),
- *Zróźnicowanie przestrzenne przemian demograficznych a problem żywotności obszarów wiejskich w Polsce* – prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Monika Stanny ZEW),
- *Wpływ procesu gentryfikacji wsi na żywotność obszarów wiejskich* – mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka (ZSW).

W pierwszy etapie (temat dwuletni) realizacji badań dotyczących wiejskiej klasy średniej i terytorialnego zróźnicowania jej potencjałów innowacyjnych, analizę oparto na bazie danych badania „Diagnoza społeczna 2015”. Jej celem było:

- Ukazanie konfiguracji cech wpływających na wewnętrzne zróźnicowanie wiejskiej klasy średniej. Do klasy średniej zaliczono wielkie grupy 1-4 (wg klasyfikacji ISCO08), obejmujące w sumie ponad 1400 zawodów i specjalności. Różnią się one poziomem kompetencji (2-4 wg ISCO-08) oraz wykształcenia (3-8 wg ISCED). Trzonem tej klasy jest wielka grupa specjalistów, obejmujących ponad 700 zawodów o najwyższych kompetencjach (poziom 4) oraz najwyższym wykształceniu (poziom 5-8). Dwie pierwsze grupy o powyższych charakterystykach stanowią tzw. wyższą klasę średnią; znacząca część jej przedstawicieli pełni funkcje kierownicze. Grupy 3 i 4 tworzą niższą klasę średnia - to technicy i personel biurowy. Przejawem dużego zróźnicowania między tymi dwoma segmentami jest styl życia. W stylu życia wyższej klasy średniej jest wiele elementów inteligentnego stylu życia; w niższej nasycenie nimi jest znacznie słabsze. Prawdopodobnie jest to efekt odmiennego pochodzenia, gdyż w wielu przypadkach jest to pierwsze pokolenie, które zdobyło uprawnienia (wykształcenie, kompetencje) kwalifikujące do klasy średniej. Choć obydwie frakcje mieszkają na wsi, to przedstawiciele wyższej części pracują w miastach, co oznacza partycypację w różnych sieciach społecznych. Wiejska klasa średnia jest bardzo zróźnicowana o tym zróźnicowaniu decyduje jej pochodzenie, wykształcenie, kwalifikacje i kompetencje, miejsce pracy, kapitał społeczny i kulturowy. Lapidarnie można stwierdzić, że nie ma jednej wiejskiej klasy średniej, są wiejskie klasy średnie;
- Obszary wiejskie są w różnym stopniu nasycone klasą średnią, co zobrazowane zostało przez konstrukcję różnych typów wiejskiej struktury społecznej: zagraryzowanego, robotniczego i robotniczo-inteligentnego. Te różnice korespondują z poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich. Wyraźne różnice istnieją między wiejskimi obszarami zurbanizowanymi i peryferyjnymi;
- Wewnętrzne zróźnicowanie, zależne od terytorialnego usytuowania, ukazuje przykład zróźnicowania specjalistów, czyli grupy 2. Jest ono widoczne już na poziomie - trzecich w hierarchii- grup średnich. Na 31 grup średnich tylko 4 występują w podobnych proporcjach w obydwu zbiorowościach. Bogatsza i bardziej zróźnicowana jest zbiorowość okołometropolitalna; tu nie spotyka się przedstawicieli tylko 3 grup średnich, podczas gdy w zbiorowości peryferyjnej aż dziesięciu. Brak jest tu przede wszystkim przedstawicieli zawodów kreatywnych, co interpretować należy, że obszary te mają znacznie mniejszy potencjał innowacyjny.

W badaniu poświęconym społecznym i kulturowym konsekwencjom dezagrarnizacji, celem było przyjrzenie się subiektywnemu doświadczeniu społeczno-kulturowych skutków dezagrarnizacji na przykładzie rolników z gminy Błaszki. W szczególności celem było sprawdzenie, na podstawie badań empirycznych, na ile trafne są hipotezy W. Musiała dotyczące skutków dezagrarnizacji w sferze społeczno-kulturowej, takich jak m.in. zamieranie etosu pracy rolnika, rozwarstwienie społeczno-zawodowe ludności wiejskiej, porzucanie pracy w rolnictwie, zanik tradycji pomocy sąsiedzkiej. Z badania wynika, że:

- Rolnicy są przekonani o stopniowym zanikaniu rolnictwa w ich gminie, a przyszłość rolnictwa widzą jako przejmowanie gospodarstw przez wielkie farmy, „kombinaty rolnicze”. Opisują stopniową deaktywację gospodarstw w regionie, której towarzyszy deanimalizacja. Wskazują też na brak opłacalności prowadzenia zdywersyfikowanej produkcji na małą skalę.
- Zidentyfikowano trudności sprawiające, że praca w rolnictwie jest obecnie szczególnie trudna, i które przyczyniają się do dezaktywacji gospodarstw rolnych. Są to: przeciążenie pracą, inne możliwości zarobkowania, biurokracja (konieczność wypełniania wielu sprawozdań etc. przy dofinansowaniach), trudne relacje z pośrednikami i supermarketami, do których dostarczane są ich produkty (np. zbyt restrykcyjne normy jakości), gentryfikacja (konflikty z nowo przybyłymi do ich wsi mieszkańcami). W rezultacie gospodarstwa osób badanych praktycznie pozbawione są następców. Młode pokolenie wykazuje niskie zainteresowanie rolnictwem wynikające z innych możliwości samorealizacji a jednocześnie obserwowanej przez młode pokolenie ciężkiej pracy i nieprzewidywalności prowadzonej działalności.
- Rośnie polaryzacja społeczną pomiędzy posiadającymi większe gospodarstwa rolnikami-przedsiębiorcami a właścicielami gospodarstw mniejszych i mniej aktywnych, którym ci pierwsi przypisują funkcjonowanie jedynie dla dopłat bezpośrednich. Stąd, drobni producenci nazywani są „pseudorolnikami”. Wskazuje się również na zanik współpracy, wzajemnej pomocy, a także nieufności i wzajemnej wrogości, które obserwują w swoich społecznościach.

Z badania poświęconego stanowi i kierunkom zmian potencjału demograficznego rolnictwa w Polsce i w UE, którego celem było określenie stanu i dynamiki potencjału demograficznego ludności związanej z gospodarstwami rolnymi w Polsce na tle innych państw członkowskich UE, wynika, że:

- Wystąpiła duża skala zmian w europejskim sektorze rolnym: w latach 2005-2016 liczba gospodarstw rolnych w UE-27 zmniejszyła się z 14,5 do 10,3 mln, czyli blisko o 29%. Zmniejszenie zbioru gospodarstw następowało z różnym nasileniem w poszczególnych kategoriach wiekowych osób nimi kierujących. Ubytek liczby gospodarstw odnotowano względnie najbardziej w najmłodszej kategorii rolników, czyli osób w wieku do 34 lat. W skali UE-27 wielkość tej zbiorowości zmalała o 47%, tj. o 469 tys. (relatywnie najbardziej w Dani – o 76%; natomiast w Rumunii i Polsce o 53%). Spadek liczebności pozostałych kategorii wiekowych producentów rolnych był względnie niższy, choć równie znaczący.
- Postępowały przeobrażenia w strukturze wieku rolników. Obserwowane zmiany nie były jednak jednokierunkowe, choć na ogół polegały na zmniejszaniu udziału młodszych kategorii producentów rolnych, a powiększaniu się udziału starszych zbiorowości rolników. We wszystkich państwach członkowskich UE najbardziej zmniejszył się odsetek młodych rolników, tj. osób w wieku 35-44 lata, a zwiększył się udział starszych, tj. kategorii 45-54 lata, 55-64 lat oraz 65 i więcej lat. Na tym tle w Polsce odnotowano odmienne i relatywnie bardziej zauważalne zmiany w strukturze wieku rolników. Z kolei udział rolników najmłodszych (do 34 lat) zmalał bardziej niż w UE-26.
- Odnotowane kierunki zmian nie pozwoliły na wyciągnięcie jednoznacznego wniosku o kryzysie demograficznym w rolnictwie w skali zagrażającej rozwojowi tego sektora w kolejnych latach oraz realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu.
- W dokumentach UE i opracowaniach krajowych odnoszących się do polityki zmian generacyjnych w rolnictwie w niewystarczającym stopniu uwzględniano złożone przyczyny oddziałujące na zmniejszenie się wielkości i udziału najmłodszej kategorii rolników. Dotyczyły one m.in. dynamicznych przeobrażeń strukturalnych w

rolnictwie. Ponadto, w diagnozie sektora rolnego pominięto szerszy kontekst starzenia się społeczeństw europejskich i jego uwarunkowania, wpływające także na problemy innych branż gospodarki. Wsparcie zmian generacyjnych będzie jednym z dziewięciu głównych celów Wspólnej Polityki Rolnej UE na lata 2021-2027.

W badaniu dotyczącym zróżnicowania przestrzennego przemian demograficznych w kontekście żywotności obszarów wiejskich, przyjęto, że o żywotności decyduje charakter procesów rozwojowych dotyczących struktur społecznych i gospodarczych (w tym ludnościowych), które w wyniku dotychczasowego ich przebiegu mogą sprzyjać dalszemu rozwojowi lub stwarzać dla dalszego ich przebiegu bariery. Dodatkowo uznano, że w sytuacji występowania barier, wcześniejszy przebieg zmian o charakterze rozwojowym prowadzi do powstawania obszarów określanych czasem jako „problemowe”, „depresyjne” czy też „deficytów potencjału rozwojowego”. Z badania wynika, że:

- Główne procesy demograficzne obserwowane w ostatnich latach na obszarach wiejskich w Polsce okazały się powiązane z: (1) Falowaniem demograficznym, (2) Fazą przejścia demograficznego, (3) Fazą rozwoju gospodarczego na wsi charakteryzującą się intensywnym procesem dezagrarnizacji źródeł utrzymania mieszkańców oraz (4) Zróżnicowaną przestrzennie skłonnością do migracji. Wszystkie te procesy dokonują się w warunkach silnych wzrostów międzypokoleniowych aspiracji edukacyjnej, zróżnicowanego dostępu do usług publicznych (w tym instytucji opieki nad dziećmi) i instytucji kultury, a także niezrównoważonego rynku pracy.
- Obszary wiejskie o wysokiej żywotności, to przede wszystkim obszary wokół dużych miast, korzystające na różne sposoby z rynków miejskich. Są to obszary o wysokim poziomie dezagrarnizacji gospodarki, jednocześnie są one młode demograficznie (co jest wynikiem procesów migracyjnych), charakteryzują się relatywnie korzystnymi strukturami w zakresie wykształcenia, dodatnim przyrostem naturalnym itp.
- Na drugim biegunie znajdują się obszary o niekorzystnych charakterystykach demograficznych i społecznych, zamieszkałe przez populacje stare, słabo wykształcone, o niskim przyroście naturalnym i skłonności młodzieży (po uzyskaniu pełnoletniości) do emigracji. W rezultacie atrakcyjność migracyjna tych obszarów jest ujemna. Obszary te można określić jako obszary o ograniczonej żywotności. Z reguły są to obszary monofunkcyjne o dominacji rolnictwa tradycyjnego, w których rozwój funkcji pozarolniczych natrafia na bariery wiedzy i kompetencji mieszkańców, względnej izolacji przestrzennej oraz ubóstwa w zakresie środowiska społecznego.
- Żywotność (lub jej brak) obszarów wiejskich jest cechą bardzo silnie powiązaną z charakterystyką społeczności lokalnej, jej samoorganizacją, oraz z umiejętnością traktowania przez tę społeczność procesu dezagrarnizacji jako szansy rozwoju a nie przyczyny zapaści gospodarczej i społecznej.

W badaniu dotyczącym wpływu gentryfikacji wsi na jej żywotność, uznano, że przemiany gospodarcze dokonujące się na skutek gentryfikacji opierają się na dwóch zasadniczych osiach: (1) Powstawaniu nowych usług i (2) Odchodzeniu ludności od rolnictwa. Procesy te prowadzą do zasadniczych zmian strukturach lokalnych gospodarek. Z badania wynika, że:

- Powiaty zgentryfikowane, o wysokiej „gęstości” ekonomicznej, można zakwalifikować jako typ podmiejski, natomiast powiaty niezgentryfikowane, o niskiej „gęstości” ekonomicznej, odpowiadają typowi peryferyjnemu rolniczemu. Pierwsze charakteryzują się intensywnością, niskim udziałem rolników w strukturze społeczno-zawodowej, znacznym udziałem klasy średniej. Wyraźnie widoczna jest prawidłowość, że im słabsza gospodarka (o niższej „gęstości” ekonomicznej), tym większy udział rolników i mniejszy udział przedstawicieli klasy średniej w strukturze.

Natomiast drugie, rolnicze, są dość pasywne, z licznymi problemami strukturalnymi m.in. dużym odsetkiem osób bezrobotnych.

- Różnice między powiatami zgentryfikowanymi i niezgentryfikowanymi są bardzo duże. Wydaje się, że reprezentują one dwie różne przestrzenie wiejskie. Powiaty zgentryfikowane to dość typowe wsie podmiejskie cechujące się wielofunkcyjnością, intensywnym rozwojem. „Wchłaniają” one większość migrantów przenoszących się z miast na wieś. Powiaty niezgentryfikowane można określić terminem „wiejskich wsi”, które stereotypowo postrzegane są jako obszary zapóźnione, pozostające na niskim poziomie rozwoju.

3. Strategie i sposoby budowania odporności i żywotności polskiej wsi

Koordinator obszaru badawczego: prof. dr hab. Sławomir Kalinowski

Realizowano następujące tematy indywidualne:

- *Trajektorie zmian poczucia ubóstwa subiektywnego w warunkach niepewności* – dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. dr hab. Marek Kłodziński (ZEW),
- *Etos jako czynnik przetrwania i rozwoju wiejskich organizacji pozarządowych* – dr Konrad Burdyka (ZSW),
- *Percepcja ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz strategie radzenia sobie z nimi wśród sezonowych mieszkańców wsi* – dr hab. Adam Czarnecki (ZEW),
- *Korzystanie przez rolników z usług bankowych w Polsce* – dr Anna Rosa (ZEW),
- *Wiejskie społeczności wobec procesów starzenia się, choroby i śmierci. Analiza sytuacji w wybranych gminach wiejskich Podlasia* – dr Sylwia Michalska (ZSW),
- *Kształtowanie się podmiotowości aktorów systemu żywnościowego jako reakcja na jego kryzys* – dr Ruta Śpiewak (ZSW),
- *Rola tradycji w kształtowaniu postaw członków społeczności wiejskich* – dr Elwira Wilczyńska (ZSW).

Z badania nad trajektoriami zmian poczucia ubóstwa subiektywnego w warunkach niepewności, którego celem była ocena bezpieczeństwa w wymiarze społecznym wiejskich gospodarstw domowych w okresie pandemii COVID-19 z perspektywy ich członków, wynika, że:

- Badane wiejskie gospodarstwa domowe dość optymistycznie oceniały swoją sytuację, co może wynikać z faktu, że obszary wiejskie postrzegane są jako bezpieczne w sytuacji pandemii. Podobne poczucie bezpieczeństwa wyrażali badani, którzy nie mieli silnego przekonania o możliwości pogorszenia się sytuacji we własnym gospodarstwie domowym, ale dostrzegali możliwość pogorszenia się sytuacji w kraju.
- Występuje wyraźna dychotomia odczuć pomiędzy oceną sytuacji własnego gospodarstwa domowego a sytuacją w Polsce, która nasilała się wraz ze wzrostem zagrożenia epidemią i jej skutkami, w tym eskalacją kryzysu w kraju. Wykazano, że wiejskie gospodarstwa domowe znacznie lepiej odczuwają i oceniają własne bezpieczeństwo niż bezpieczeństwo socjalne w kraju.
- Bezpieczeństwo w wymiarze społecznym było istotne dla zrozumienia trajektorii oddziaływania COVID-19 na gospodarstwa domowe. Istotne jest, iż profil bezpieczeństwa socjalnego uzależniony jest od wielu czynników, co może pomóc społeczeństwu (w tym politykom i decydentom) lepiej przygotować się na przyszłe epidemie i wspierać świadome podejmowanie decyzji w świetle wartości społecznych.

Z badań nad etosem w wiejskich organizacjach pozarządowych (OSP i LZS), w których celem było wskazanie pozaekonomicznych czynników stabilizujących działalność takich

organizacji – umożliwiających regularną (nie akcyjną), zgodną z celami statutowymi organizacji, aktywność ich członków, wynika, że:

- Badane organizacje posiadają pewne cechy wspólne: 1) Angażują przede wszystkim mężczyzn, 2) Podtrzymują wysoki stopień aktywności i regularności działań wymagający partycypacji ludzi relatywnie młodych i sprawnych fizycznie, 3) Funkcjonują w ogólnopolskich strukturach – działają na zasadzie sterytorializowanych sieci organizacji, 5) Wyróżniają się silną tożsamością, specyficzną kulturą organizacyjną, wykazują też cechy długiego trwania i odporność na kryzysy zewnętrzne.
- Etos LZS jest bardziej eklektyczny. Wynika to między innymi z dużego zróżnicowania organizacji sportowych w Polsce (pochodna m.in. rodzaju uprawianych dyscyplin, czasu istnienia i kontekstu działania klubów). Symbolika organizacyjna odgrywa obecnie mniejszą rolę niż w przeszłości. Dekonstruując hierarchię wartości „zielonego bractwa” przykuwa uwagę powszechnie akceptowana idea *fair-play*, jak również pozytywna afirmacja dla rywalizacji na szczeblu lokalnym i ponadlokalnym (ustalania pozycji i prestiżu grupy a nawet całej społeczności za pomocą wyników uzyskiwanych na zawodach sportowych).
- Silne zakorzenienie lokalne LZS oraz oparcie działania organizacji o praktyki nieformalne często utrudnia sprawne działanie w ramach wojewódzkich czy ogólnopolskich sieci.
- W środowisku LZS występuje swoisty styl działania działaczy klubowych, który obliuguje do osobistego wysiłku i podtrzymywania ciągłego zaangażowania w prace organizacyjne miejscowego LZS. Styl działania łączy postawy donatora jak i wolontariusza świecącego przykładem. Elementem etosu działacza LZS jest również lojalność względem grupy/klubu oraz miejscowości, w której klub ma swą siedzibę.

W badaniu postrzegania ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz strategii radzenia sobie z nimi wśród sezonowych mieszkańców wsi, poszukiwano odpowiedzi na pytanie czy przedstawiciele tej grupy (właściciele tzw. drugich domów) są świadomi zagrożeń naturalnych i rosnącej liczby ekstremalnych zjawisk pogodowych, które występują w miejscu lokalizacji ich drugiego domu, a także wynikających z nich zagrożeń materialnych dla samego domu/działki. Dodatkowo, zidentyfikowano działania, które podejmują mieszkańcy sezonowi w celu ostrzegania, ochrony i łagodzenia skutków ekstremalnych zdarzeń pogodowych, czyli przeważnie poprzez realizację strategii materialnych i niematerialnych (samoorganizację lokalnej społeczności). Z badania wynika, że:

- Mieszkańcy sezonowi nie lekceważyli niebezpieczeństw i zagrożeń wynikających z ekstremalnych zjawisk pogodowych na tym terenie. Zdecydowana większość postrzegala ekstremalne zjawiska pogodowe jako coraz powszechniejsze i uważała, że mogą one spowodować poważne szkody w ich drugich domach.
- Znaczna część właścicieli (nie tylko zamożnych) podjęła działania przygotowawcze, wybierając strategię materialną – obok pomocy sąsiedzkiej lub zamiast niej. Inwestowano w systemy bezpieczeństwa i wczesnego ostrzegania, remonty domów, a motywem takich decyzji było m.in. ograniczone zaufanie do członków społeczności lokalnej. Stosowanie strategii materialnej było uzależnione od silnych praw do ziemi (instytucja własności) w odróżnieniu od domów letniskowych zbudowanych na gruntach dzierżawionych.
- Zaobserwowano również strategię pasywną – niepodejmowanie żadnych działań w celu zabezpieczenia domu przed skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych. Do takich przypadków dochodziło zwykle, gdy – ze względu na lokalizację drugiego domu – nieruchomość była niejako zabezpieczona bliskością służb ratunkowych, na obszarach gęsto zabudowanych, z wieloma sąsiadami.

- W kontekście występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych, większość badanych stosowała strategię łączenia ochrony mienia (strategię materialną) ze współpracą, a także często ubezpieczając nieruchomości. Z jednej strony może to świadczyć o wysokiej świadomości zagrożeń naturalnych, a z drugiej o przekonaniu, że w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia pomoc i wsparcie lokalnych władz, służb i instytucji nadeszłoby zbyt późno lub byłoby niewystarczające.

W analizach poświęconych zagadnieniu korzystania przez rolników z usług bankowych w Polsce, sformułowano następujący cel – identyfikacja produktów i usług bankowych wykorzystywanych przez rolników w kontekście wzrostu posiadanych aktywów finansowych i rzeczowych, a zwłaszcza kredytów. Warto zauważyć, że w warunkach gospodarki rynkowej rolnictwo jest słabszym partnerem wobec interesariuszy sektora pozarolniczego, ponieważ akumulacja nadwyżki kapitału w rolnictwie odbywa się w nim wolniej niż w innych działalnościach. Z analiz wynika, że:

- Rolnicy, jeszcze kilka lat temu, należeli do najmniej ubankowionych grup w polskim społeczeństwie, ale można stwierdzić, że sytuacja ta uległa wyraźnej poprawie, bo obecnie, aż 83% rolników posiada konto w banku lub SKOK-u.
- Bankami, które są świadczą usługi kredytowe i obsługi rolnictwa są banki spółdzielcze. Działają głównie na rynku lokalnym, a ograniczenia podmiotowe i terytorialne banków spółdzielczych, które wynikają z ustawy pośrednio przyczyniły się do lokalizacji oddziałów banków w małych miejscowościach, gdzie często placówka banku spółdzielczego jest jedyną placówką bankową.
- 85% ankietowanych deklaruje, że korzystała z usług banku spółdzielczego. Ponadto, 55% rolników posiadało zadłużenie, przy czym 34% rolników podkreśliło, że wynosiło ono ponad 50 tys. zł. Aż 95% badanych podało, że nie korzystało z kredytów krótkoterminowych, a 53%, że nie korzystało z kredytów inwestycyjnych.
- Ponadto, zaledwie 29% badanych posiadało lokaty bankowe a 55% korzystało z kart płatniczych.

Z badań dotyczących wiejskich społeczności wobec procesów starzenia się, choroby i śmierci, których celem była identyfikacja i opis działań podejmowanych na wschodnim Podlasiu w odniesieniu do rosnącego problemu starzenia się, depopulacji, zaniku usług, rosnących potrzeb osób starszych, wynika, że:

- Pomimo wielu podobieństw, jakie łączą badane gminy, ich sposób definiowania najważniejszych problemów i wyzwań społeczno-zdrowotnych znacząco się różni. W dużym stopniu uzależnione było to od kompetencji, zainteresowań i przygotowania osób rządzących gminą. Władze koncentrują się na tych sferach działalności gminy, w których czują się kompetentni i sprawczy (są to najczęściej – infrastruktura, administracja, rzadziej – opieka zdrowotna i społeczna) oraz od zakresu kompetencji jednostki terytorialnej, jaką jest gmina.
- Dostrzegany we wszystkich gminach problem społeczny, jakim jest depopulacja, był definiowany w różny sposób (np. jako brak osób młodych i poszukiwanie możliwości przyciągnięcia ich do gminy, bądź jako rosnąca populacja osób starych i powiązane z nimi inwestowanie w instytucje i programy mające otoczyć ich opieką).
- Aktywność i skuteczność instytucji wspierających mocno zależna jest od kompetencji i siły przebicia osoby odpowiedzialnej za pomoc społeczną w gminie i jej umiejętności przekonania o istotności tych problemów władz gminnych.
- Władze gmin rzadko korzystają z zasobów, jakie posiadają na swoim terenie i nie wykorzystują potencjalnego wsparcia, jakie mogłyby w obszarze opieki nad osobami nieuleczalnie, przewlekle chorymi pozyskać od istniejących w gminie organizacji pozarządowych, nie widząc w nich partnera do podejmowania takich działań.

- Sieci współpracy między aktorami, świadczącymi w poszczególnych gminach usługi na rzecz społeczności, wskazały, że są one bardzo zróżnicowane, w zależności od gminy. Najsilniejsze sieci współpracy istniały tam, gdzie osoba zarządzająca kwestiami pomocy społecznej była widocznym liderem z szerokimi kompetencjami. We wszystkich gminach okazało się, że najważniejszym aktorem sieci współpracy są umiejscowione w formalnym systemie opieki Ośrodki Pomocy Społecznej.

W badaniu dotyczącym kształtowania się podmiotowości aktorów systemu żywnościowego jako reakcji na jego kryzys, rozpatrywano Alternatywne Sieci Żywnościowe (*Alternative Food Network*, AFN) w kategoriach działań zbiorowych (wg teorii E. Ostrom) mających na celu transformację systemu żywnościowego w kierunku wzmocnienia postrzegania żywności w kategoriach dobra wspólnego a nie jako towaru. Poszukiwano odpowiedzi na pytanie w jakim stopniu aktorzy zaangażowani w AFN motywowani są bardziej realizacją indywidualnych celów, czy też wyższych racji, tj. zmianą systemów żywnościowych. Z badania wynika, że:

- Aktorów zaangażowanych w AFN charakteryzuje daleko idący indywidualizm. Silne nacechowanie indywidualistyczne członków sieci ma znaczny wpływ na ograniczenie potencjału społeczno-twórczego sieci. Drugą ich cechą, jest silna koncentracja członków sieci na rodzinie. Niezależnie od typu analizowanej sieci – sieć tworzona z myślą o klasie średniej wyższej (producenci wina), czy średniej (Targ Ekologiczny), czy ludowej (Rodzinne Ogrody Działkowe), to rodzina, zdrowie i jej bezpieczeństwo było na pierwszym miejscu jako motywacja do zaangażowania się w tego typu działalność.
- Dla większości z badanych, żywność kupowana w supermarketach, dyskontach a więc w ramach tzw. industrialnych sieci żywnościowych, utożsamiana była z lękiem przed nowoczesnością i różnego rodzaju ryzykami. Zarówno producenci jak i konsumenci związani z AFN szukają w nich bezpiecznej przestrzeni, ponieważ utożsamiają je z wiejską idyllą i skojarzeniami z dzieciństwem. Co istotne, motywacje producentów wynikały z chęci ochrony ciała (swojego i najbliższych) i zdrowia. Dla wielu produkcja wysokiej jakości żywności była postrzegana jako szansa uzyskania nowego, niekiedy dodatkowego źródła dochodu. Większość badanych sieci bazowała na zaufanych kontaktach, przypominających te rodzinne, albo tworzone w okresie gospodarki niedoboru.
- U podstaw działania AFN leżą przede wszystkim motywacje indywidualne, znacznie zaś mniej myślenia w kategoriach dobra wspólnego i zmian dominującego systemu żywnościowego.

W badaniu dotyczącym roli tradycji w kształtowaniu postaw członków społeczności wiejskich, podjęto próbę dotarcia do osadzonych w przeszłości źródeł postaw i elementów wizji świata współczesnych mieszkańców wsi, przede wszystkim w kontekście problematyki sprawiedliwości społecznej ze szczególnym uwzględnieniem kwestii równości płci. Zakres chronologiczny badań obejmował okres od początku XX wieku do lat 90., co pozwoliło odtworzyć dynamikę zmian w zakresie tradycyjnie definiowanych ról płciowych.

Badania obejmowały analizę pamiętników mieszkańców wsi (przede wszystkim kobiet wiejskich). Analiza źródeł autobiograficznych wykazała:

- Trwałość tradycyjnego podziału ról w rodzinie wiejskiej i wynikającej z niego nierównej dystrybucji władzy. Podejmowanie decyzji w zakresie zarządzania finansami nie mieściło się w ramach kobiecej sfery obowiązków, z wyjątkiem części budżetu przeznaczonej na prowadzenie domu. Tym samym kobiety stawały się odpowiedzialne za wydatki w rodzinach ubogich, których budżet w całości

przeznaczany był na żywność i podstawowe opłaty (podatki, opłaty administracyjne, ubezpieczenia obowiązkowe itp.).

- Przejęcie odpowiedzialności związanej z zarządzaniem domowymi finansami nie przekładało się jednak na wzrost autorytetu kobiety w rodzinie. Przeciwnie – oznaczało dodatkowe obowiązki i obciążenie psychiczne, stawiając gospodynię w roli menadżerki ubóstwa. Model ten, ukształtowany na wsi powłaszczeniowej, przetrwał w dobie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, utrwalając się w warunkach gospodarki niedoboru. Co więcej, najnowsze pamiętniki (2018 r.) wskazują na trwałość tych struktur, wyrażającą się m. in. w języku, sposobie opisu funkcjonowania rodziny i gospodarstwa, choć ilustrują także pewne zmiany w tym zakresie.
- Wśród czynników kształtujących i petryfikujących podrzędną rolę kobiety w rodzinie wiejskiej wyróżniono tradycyjny podział obowiązków skorelowany z płcią kulturową, oddziaływanie nauki Kościoła Katolickiego, wpływ kultury wiejskiej na postawy chłopów (np. odwoływanie się do figury Matki Polki), kryzysy gospodarcze wpływające na ubożenie rodzin wiejskich (lata 30. i 80. XX w.).

IV. PROJEKTY BADAWCZE „GRANTY”

W 2021 roku w IRWiR PAN realizowano sześć projektów badawczych finansowanych ze środków Narodowego Centrum Nauki. Szczegółowy wykaz projektów przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Projekty badawcze finansowane ze środków NCN

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota	Okres realizacji
Działalność Ochotniczych Straży Pożarnych w kontekście przemian więzi społecznych na polskiej wsi	Dr Konrad Burdyka	152 052 PLN	2017-2019 (ocena odroczenia do 2022)
Wielofunkcyjność i wartość ziemi rolniczej - racjonalność wykorzystania a konflikty interesów	Dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	497 953 PLN	2019-2021 (przedłużony do 2023)
Integracja zasobów kapitału naturalnego z Systemem Rachunków Narodowych	Mgr inż. Błażej Jendrzejewski	134 760 PLN	2019-2021
Zwrot jakościowy? O roli i znaczeniu nowych postaw konsumentów i producentów. Na przykładzie alternatywnych sieci żywnościowych; projekt realizowany w konsorcjum z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, Wydziałem Humanistycznym	Dr Wojciech Goszczyński (UMK), z ramienia IRWiR PAN – dr Ruta Śpiewak	337 251 PLN	2018-2021
Wspólna polityka rolna, WPR, systemy rolnicze, rolnictwo, odporność rolnictwa, polityka rolna, UE	Mgr Anna Martikainen	129 950 PLN	2019-2021
Społeczne i kulturowe skutki dezagrarnizacji. Studium porównawcze dwóch wsi	Dr Aleksandra Bilewicz	14 696 PLN	2021-2022

W 2021 roku, w IRWiR PAN realizowano 11 projektów finansowanych przez inne instytucje krajowe, w tym m. in. przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Narodową Agencję Wymiany Międzynarodowej, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Krajową Sieć Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej oraz Polityka Insight Sp. z o.o. Wykaz w/w projektów przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 8. Projekty badawcze finansowane przez inne instytucje krajowe

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota brutto	Okres realizacji	Źródło finansowania
Pogłębione badanie smart villages w Polsce – wybrane przykłady	Dr hab. Sławomir Kalinowski	99 910 PLN	2020-2021	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Konkurs „Moja Smart Wieś. IDEA i FAKT”	Dr Anna Rosa	121 957 PLN	2020-2021	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Ocena Ex Ante Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027	Dr Mirosław Drygas	IRWiR – 198 520 PLN; Całość – 4 920 000 PLN (lider konsorcjum)	2020-2021	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

SMART Pleszew	Dr hab. Monika Stanny	IRWiR – 73 000 PLN; Całość – 2 614 720 PLN (partner konsorcjum)	2020-2021	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (partner Urząd Miasta i Gminy Pleszew)
The impact of the Common Agricultural Policy on the resilience of farming systems in Finland	Mgr Anna Martikainen	IRWiR – 0 PLN; Całość – 115 000 PLN (stypendium)	2019-2020 (przedłużony do 2022)	Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej
Wsparcie eksperckie w ramach prac nad raportem OECD dot. powiązań miejsko-wiejskich w Polsce	Dr hab. Monika Stanny	159 285 PLN	2021-2022	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
Przygotowanie narzędzi badawczych oraz opracowanie raportu metodologicznego do przeprowadzenia diagnozy i opracowania Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu w województwie mazowieckim	Dr hab. Sławomir Kalinowski	51 660 PLN	2021	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
Wpływ Europejskiego Zielonego Ładu na polskie rolnictwo	Dr hab. Piotr Gradziuk	IRWiR PAN – 110 700 PLN; Całość – 307 500 PLN	2021	Polityka Insight Sp. z o.o.
System jakości gwarancją dobrej wieprzowiny	Dr Ruta Śpiewak	IRWiR PAN – 94 950 PLN; Całość – 3 062 961 PLN	2021-2022	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Przyjazna dla klimatu polska wołowina i wieprzowina wysokiej jakości	Dr Jakub Jasiński	IRWiR PAN – 190 260 PLN; Całość – 3 710 710 PLN	2021-2022	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Monitoring rozwoju obszarów wiejskich: Etap IV (MROW)	Dr hab. Monika Stanny	IRWiR PAN – 0 PLN; Całość – 150 000 PLN (realizacja na podstawie porozumienia z instytucją finansującą)	2020-2022	Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej

Ponadto, w 2021 roku realizowano siedem projektów finansowanych ze środków Komisji Europejskiej, w tym trzy w ramach programu Horyzont 2020. Wykaz projektów finansowanych z tych środków przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Projekty badawcze finansowane ze środków Komisji Europejskiej

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota	Okres realizacji	Rodzaj projektu
SURE-FARM - Towards Sustainable and Resilient EU Farming systems	Dr hab. Katarzyna Zawalińska	IRWiR – 109 354 PLN; Całość – 4 850 000 EUR (partner konsorcjum)	2017-2021	Horyzont 2020
LIFT - Low-Input Farming and Territories - Integrating knowledge for improving ecosystem-based farming	Dr hab. Katarzyna Zawalińska	IRWiR – 135 325 EUR; Całość – 5 000 000 EUR (partner konsorcjum)	2018-2022	Horyzont 2020
FARMWELL - Improving farmers' wellbeing through social innovation	Dr hab. Adam Czarnecki	IRWiR – 65 219 EUR; Całość – 1 999 726 EUR (partner konsorcjum)	2020-2023	Horyzont 2020
Framework contract for the evaluation studies of CAP measures contributing to the general objectives of balanced territorial development	Dr hab. Katarzyna Zawalińska	97 410 PLN	2018-2022	DG AGRI
Biologizacja - kluczem do zrównoważonego rolnictwa	Dr Anna Rosa	IRWiR PAN – 35 500 EUR; Całość – 90 025 EUR (lider konsorcjum)	2020-2022	Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji - Narodowa Agencja Programu Erasmus+
„Dać to, czego naprawdę potrzeba - To give what is really needed”. Innowacyjny model profesjonalnej opieki domowej nad osobami zależnymi, nieuleczalnie i przewlekle chorymi oraz wsparcia ich opiekunów na terenach wiejskich	Dr Sylwia Michalska	IRWiR PAN – 98 010 PLN Całość – 1 004 287 PLN (partner konsorcjum)	2020-2023	Europejski Program na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych ("EaSI")
Sub-national Quality of Government in EU in times of COVID-19	Dr hab. Paweł Chmieliński	IRWiR PAN – 6 000 EUR Całość – 1 500 000 EUR	2021-2023	Komisja Europejska DG-REGIO

PROJEKTY BADAWCZE ZAKOŃCZONE W 2021 ROKU

1. "SURE-FARM - Towards SUsustainable and REsilient EU FARMing systems" („Zwiększenie odporności europejskich systemów rolniczych”) (Projekt finansowany z Programu UE Horyzont 2020)

Kierownik: dr hab. Katarzyna Zawalińska

Okres realizacji: 2017-2021

Celem projektu było zbadanie odporności systemów produkcji rolniczej Unii Europejskiej, rozumianą jednocześnie jako elastyczność funkcjonowania elementów tych systemów w dynamicznym środowisku, ich odporność na negatywne wpływy różnorodnych endo- i egzogenicznych czynników oraz ich zrównoważony rozwój w długotrwałej perspektywie. Kwestie te są niezbędne dla zapewnienia efektywnego rozwoju rolnictwa, obszarów wiejskich oraz całej Unii Europejskiej.

W 2021 roku w ramach projektu kontynuowano ocenę wpływu środowiska otaczającego systemy rolnicze i istniejących w nim podmiotów na funkcjonowanie tych systemów. Celem identyfikacji kluczowych barier stojących na przeszkodzie efektywnemu rozwiązywaniu problemów w warzywno-owocowym sektorze rolnym w Polsce przeprowadzono z krajowymi interesariuszami warsztaty badawcze. Badanie bazowało na tzw. archetypach – uogólnieniach algorytmów funkcjonowania systemów w kontekście cyklicznie pojawiających się problemów, które w wyniku braku działań ukierunkowanych na usunięcie ich przyczyn lub stworzenie długotrwałych zabezpieczeń przed występowaniem ich negatywnych skutków doprowadzają do ciągłych strat w danym systemie.

W ramach badania wytypowano schematy nieskutecznych rozwiązań systemowych w polskim sektorze warzywno-owocowym dotyczące następujących kwestii: 1) embargo rosyjskie z 2014 r., 2) COVID-19 z 2020 r., 3) ekstremalne warunki pogodowe, 4) zmienność cen produktów rolniczych, 5) brak pracowników, 6) pogorszenie sytuacji demograficznej, 7) problemy związane z brakiem wody, 8) biurokracja i dostosowanie do potrzeb społeczeństwa, 9) nieskuteczność kooperacji rolniczej. Na podstawie interakcji z krajowymi interesariuszami szczegółowo opracowano kluczowe działania ukierunkowane na usunięcie błędów systemowych w zarządzaniu rozwojem sektora warzywno-owocowego w Polsce w zakresie dwóch archetypów: 1) ekstremalne warunki pogodowe, oraz 2) kooperacja rolnicza.

W przypadku ekstremalnych warunków pogodowych kluczowymi działaniami niezbędnymi dla długotrwałych pozytywnych zmian w sektorze uzasadniono: promocję badań nad odmianami roślin odpornymi na negatywne zjawiska pogodowe, szkolenia rolników na temat ubezpieczeń plonów, wprowadzenie innowacyjnych technologii, obowiązkowe ubezpieczenia plonów, skracanie terminów między występowaniem szkody a rekompensatą z ubezpieczenia, monitoring i ocenę podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową, intensyfikację ubezpieczeń wzajemnych, niezbędność skorelowania rozmiarów wsparcia państwowego w przypadku szkody z przyczyn ekstremalnych warunków pogodowych z wielkością faktycznej szkody. W przypadku rozwoju kooperacji między producentami rolnymi działaniami niezbędnymi dla długotrwałych pozytywnych zmian w sektorze uzasadniono: stworzenie cyfrowej platformy edukacyjnej dla rolników, szkolenia dla zwiększenia zaufania między rolnikami, zaangażowanie w szkoleniach dla rolników znanych i doświadczonych ekspertów, promocję zdrowych nawyków żywieniowych, zwiększenie działań doradztwa rolniczego w kierunku wsparcia kooperacji rolniczej, wsparcie liderów lokalnych.

2. „Pogłębione badanie *smart villages* w Polsce – wybrane przykłady” (Projekt finansowany przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich)

Kierownik: dr hab. Sławomir Kalinowski

Okres realizacji: 2020-2021

Celem aplikacyjnym badania była identyfikacja lokalnych problemów, możliwych do rozwiązania za pomocą wdrożenia smart rozwiązań oraz opis już istniejących tego typu rozwiązań jako bazy do benchmarkingu dla innych regionów, powiatów, gmin i sołectw. Cel poznawczy było zdobycie wiedzy o koncepcji *smart villages*.

Poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze: 1) Jak rozumiane jest pojęcie *smart villages* przez różne grupy mieszkańców wsi (inicjatorów, beneficjentów i władze lokalne)?, 2) Jakie mechanizmy oddziałują na demarginalizację obszarów wiejskich?, 3) W jaki sposób zaprogramować wsparcie *smart villages* w kolejnych latach?, 4) Jakie są niezbędne zasoby do realizacji smart inicjatyw?, 5) Jaki jest wpływ rozwiązań inteligentnych na otoczenie?, 6) Co gwarantuje trwałość rozwiązań? i 7) Czy koncepcje *smart villages* i *smart city* są znaczeniowo pokrewne?

Wykorzystując ustrukturyzowany kwestionariusz przeprowadzono badania terenowe w 10 gminach dobranych celowo pod kątem: zróżnicowania przestrzennego, struktury społeczno-gospodarczej, liczby ludności, charakteru zidentyfikowanej smart inicjatywy w gminie. Przeprowadzono 150 indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród trzech grup respondentów: 1) Inicjatorów – osób odpowiedzialnych za ideę, pozyskiwanie finansowania oraz realizację konkretnego przedsięwzięcia, wpisującego się w założenia *smart villages* (m.in. sołtysi, radni, wójtowie/burmistrzowie, prezesi organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy); 2) Beneficjentów – odbiorców smart inicjatywy, korzystający z niej na co dzień (m.in. członkowie organizacji wiejskich (np. koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne) i zwykli mieszkańcy); 3) Władz lokalnych – odpowiedzialnych za wykonywanie zadań własnych, inwestycje gminnych oraz rozdysponowanie funduszu sołectkiego, w niektórych przypadkach także inicjator rozwiązań z zakresu inteligentnej wsi (tj. wójtowie/burmistrzowie, radni, kierownicy referatów w urzędzie gminy, ośrodku pomocy społecznej, ośrodku kultury, szkołach oraz dyrekcje spółek komunalnych).

Jednym z efektów realizacji projektu było wydanie monografii naukowej pt. „Koncepcja *smart villages*. Przykłady z Polski”. Książka zawiera 5 rozdziałów od prób określenia definicji *smart villages*, przez analizę oczekiwań jakim stara się sprostać, po realne przykłady płynące z gmin uczestników konkursu „Moja SMART wieś”, zilustrowane zdjęciami. Publikację kończy rozdział poświęcony wyzwaniom dla przyszłości rozwoju wsi oraz rekomendacje dla rozwoju koncepcji *smart villages* w Polsce. Jej zaletą jest połączenie rozważań teoretycznych z doświadczeniami praktycznymi, które nabyliśmy podczas organizowanego konkursu Moja SMART wieś, a także w czasie trwania badań pogłębionych w wybranych gminach”.

Zrealizowany projekt pozwolił na lepsze zrozumienie potrzeb społeczności lokalnych, mechanizmów wdrażania rozwiązań smart, a w związku z tym można uznać jego wkład w lepsze zaprogramowanie wsparcia finansowego instrumentu *Smart Village* w perspektywie UE 2023-2027. Przyczynił się on do rozpowszechnienia wiedzy na temat koncepcji *smart villages* oraz szans jakie przynosi obszarom wiejskim, w szczególności zmagającym się z problemami społeczno-gospodarczymi i środowiskowymi. Dzięki temu odbiorcy dowiedzieli się jak uruchomić zasoby tkwiące w ich lokalnym otoczeniu, czego unikać, a co traktować jako dobre wskazówki, a w konsekwencji – jak podejść do budowania oddolnej koncepcji smart rozwoju poszczególnych miejscowości.

3. „Ocena Ex Ante Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027” (Projekt finansowany/ realizowany na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi)

Kierownik: dr Mirosław Drygas

Okres realizacji: 2020-2021

W latach 2020-2021 IRWiR PAN jako lider konsorcjum uczestniczył wraz Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowym Instytutem Badawczym w Puławach (IUNG-PIB), Uniwersytetem Przyrodniczym w Poznaniu (UPP) oraz firmą ECORYS Polska Sp. z o.o. w przeprowadzeniu badania ewaluacyjnego *ex ante* projektu Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR) na lata 2021-2027, zamówionym przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW). Przedsięwzięcie było istotne ze względu na fakt, iż PS WPR jest dokumentem stanowiącym podstawę do ubiegania się przez Polskę o środki finansowe z funduszy UE wynoszące 25 mld euro, które są skierowane do szerokiego grona odbiorców i mają przyczyniać się w kolejnych latach do zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w kraju.

Głównym celem badania ewaluacyjnego było dokonanie oceny PS WPR z punktu widzenia zawartej w nim trafności diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce, zgodności zaplanowanych w Planie interwencji publicznych ze zidentyfikowanymi potrzebami i priorytetami, adekwatności alokacji finansowych przewidzianych na poszczególne cele, jakości zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania Planem, odpowiedniości procedur monitorowania i ewaluacji, jak również realności osiągnięcia założonych w dokumencie celów.

Efektem rzeczowym badania był raport końcowy, poprzedzony przygotowaniem trzech raportów częściowych, oceniających kolejne wersje PS WPR. Dla realizacji celów badania ewaluacyjnego wykorzystano szereg metod i technik gromadzenia i analizy danych, zgodnie z zasadą triangulacji, w tym m.in.: analizę *desk research*, analizę ekspercką, analizę trendów rozwojowych, metaewaluację, analizę równowagi informacji, zogniskowane wywiady grupowe, panele ekspertów, indywidualne wywiady pogłębione oraz macierze powiązań. W badaniu uwzględniono dane ilościowe oraz jakościowe, a także różne perspektywy ich oceny.

Z przeprowadzonych badań wynikało, że PS WPR jako dokument strategiczny jest on spójny wewnętrznie zarówno na poziomie poszczególnych celów szczegółowych, jak i na poziomie całego dokumentu. Trafnie i rzetelnie opisuje on sytuację, wskazując na najważniejsze problemy i wyzwania dla polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich. W raporcie stwierdzono jednakże, iż w Planie niedostatecznie często pojawiają się próby wskazania, jakie są przyczyny występowania danego zjawiska oraz w jaki sposób jest ono powiązane z innymi wątkami w analizie. Ponadto ewaluatorzy stwierdzili, że na poziomie deklaracyjnym PS WPR jest zgodny ze wszystkimi najważniejszymi dokumentami strategicznymi na szczeblu unijnym i krajowym. Rezultatem ewaluacji był również wniosek, iż struktura planu finansowego PS WPR w stopniu wystarczającym uwzględnia zidentyfikowane potrzeby oraz wymagania stawiane przez Komisję Europejską dotyczące wielkości środków finansowych przeznaczanej na cele środowiskowe i klimatyczne. W zdecydowanej większości pozytywnie oceniono także dopasowanie w Planie wskaźników produktu i rezultatu do poszczególnych interwencji. Jak udokumentowała analiza w PS WPR przewidziano szereg rozwiązań ukierunkowanych na zmniejszanie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów wsparcia. Na podstawie przeprowadzonego badania zaobserwowano, że liczba instrumentów wsparcia jest zbyt duża i może utrudniać zrozumienie całościowej logiki interwencji. System zarządzania i wdrażania Planu, bazujący na rozwiązaniach wykorzystywanych uprzednio, oceniono jako zapewniający skuteczność wdrażania. Według ewaluatorów potencjał administracyjny, zarówno w ujęciu ilościowym, jak i jakościowym, jest wystarczający dla sprawnego realizacji Planu, co wynika z zaangażowania doświadczonych kadr, sprawdzonych już w realizacji zbliżonych zadań. System monitorowania i oceny co do zasady uznano w badaniu za spójny, jednakże zidentyfikowano ryzyko związane z pomiarem efektów środowiskowych wdrażanych interwencji.

4. „SMART Pleszew” (Projekt finansowany przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej we współpracy partnerskiej z Urzędem Miasta i Gminy Pleszew)

Kierownik: dr hab. Monika Stanny

Okres realizacji: 2020-2021

Celem projektu była poprawa jakości życia mieszkańców Miasta i Gminy Pleszew oraz zwiększenie efektywności zarządzania i jakości oferowanych usług publicznych poprzez wypracowanie trzech koncepcji ekorozwiązań inteligentnego zarządzania miastem w działach woda/powietrze/ziemia i wdrożenie dziewięciu ekorozwiązań pilotażowych w ramach koncepcji smart city opartych na innowacyjnych technologiach.

Miasta na całym świecie stoją przed szeregiem wyzwań. Można wśród nich wymienić m.in. zmiany demograficzne oraz rosnące koszty usług społecznych, wyzwania ekologiczne i środowiskowe, potrzebę poprawy perspektyw zatrudnienia i jakości warunków pracy w obliczu zmian technologicznych oraz w obliczu kryzysu gospodarczego. Przy tym miasta, zarówno duże aglomeracje, jak i małe i średniej wielkości ośrodki, muszą świadczyć usługi publiczne wysokiej jakości w odpowiedzi na potrzeby społeczności lokalnych, przy konieczności ciągłej optymalizacji wydatków w budżetach samorządowych. Ze względu na fakt, że miasta na całym świecie stoją przed szeregiem wyzwań (takimi jak zmiany demograficzne, rosnące koszty usług społecznych, wyzwania ekologiczne i środowiskowe, potrzebę poprawy perspektyw zatrudnienia i jakości warunków pracy w obliczu zmian technologicznych i kryzysu gospodarczego) coraz z nich decyduje się na *smart* podejście do planowania swojej przyszłości, tworzenia nowoczesnej infrastruktury i świadczenia usług dostosowanych do potrzeb różnych grup interesariuszy. Wdrażanie modelu *smart city* należy traktować jako element postępu cywilizacyjnego. W badaniu opracowano wizję Smart Miasta i Gminy Pleszew. Następnie przeprowadzono proces diagnostyczny, którego efektem było rozpoznanie sytuacji społeczno-gospodarczej oraz stanu środowiska i infrastruktury. W ten sposób określono, jak daleko od wypracowanej wizji znajduje się Pleszew. Istotnym elementem tego etapu było przeprowadzenie analizy strategicznej, której efekt stanowi macierz silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT) oraz zidentyfikowane na jej podstawie potencjały rozwoju w nurcie *smart city*. Prace te pozwoliły wskazać cel główny i cele strategiczne, których realizacja do 2036 roku przyczyni się lub zbliży do osiągnięcia zaplanowanej wizji Smart MiG Pleszew. Następnie wypracowano rekomendacje dla rozwoju oraz zaprojektowano sposób monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii. Opracowane przez ekspertów naukowych dokumenty strategiczne: Strategia Smart Miasta i Gminy Pleszew na lata 2020-2036 i Standard Inteligentnego Zarządzania Miastem i Gminą Pleszew – są jednymi z pierwszych tego typu opracowań w kraju.

5. „Przygotowanie narzędzi badawczych oraz opracowanie raportu metodologicznego do przeprowadzenia diagnozy i opracowania Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu w województwie mazowieckim” (Projekt finansowany/realizowany na zlecenie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej)

Kierownik: dr hab. Sławomir Kalinowski

Okres realizacji: 2021

Głównym celem badania było przedstawienie propozycji narzędzi badawczych oraz opracowanie koncepcji logicznej i metodologii badań niezbędnych do przeprowadzenia diagnozy i opracowania Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu w województwie mazowieckim. W projekcie sformułowano dwa cele szczegółowe: 1) Ocena

zbiorowości osób korzystających z pomocy społecznej we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego, 2) Określenie skuteczności narzędzi pomocy społecznej oraz wskazanie propozycji nowych instrumentów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w opinii pracowników instytucji świadczących pomoc społeczną.

W celu przeprowadzenia badań skonstruowano dwie ankiety skierowane do dwóch różnych grup osób – beneficjentów ośrodków pomocy społecznej otrzymujących świadczenia z powodu ubóstwa oraz pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Pytania umożliwiły opis odczucia samego respondenta, jak i opis sytuacji gospodarstwa domowego. Uwzględnione w kwestionariuszu zagadnienia to m.in. skład gospodarstwa domowego, aktywność ekonomiczna, poczucie deprivacji dochodowej i materialnej, kwalifikacje, oczekiwane formy otrzymywanej pomocy. Badania zaplanowano w oparciu o siedmioetapową procedurę w ramach której pierwsze trzy etapy obejmowały diagnozę stanu, kolejne trzy dotyczyły modelowania, a etap 7. związany był z zaplanowaniem monitoringu i ewaluacją osiągniętych efektów.

Badania pilotażowe były przeprowadzone w celu weryfikacji narzędzi badawczych, czyli przydatności ankiet skierowanych zarówno do beneficjentów pomocy społecznej, jak i pracowników instytucji świadczących pomoc społeczną. Badania nie miały na celu wyciągania wniosków o badanych grupach, ale wyłącznie określenie stopnia przydatności obu narzędzi w kontekście realizacji celu badania, a mianowicie stworzenia diagnozy ubóstwa i opracowania Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu w województwie mazowieckim. Celem badań pilotażowych było ustalenie problemów organizacyjnych dla całego przyszłego procesu badawczego. Zweryfikowano sposób docierania do badanych osób, określono przewidywany czas realizacji badań, a także sprawdzono zrozumiałość pytań.

6. „Wpływ Europejskiego Zielonego Ładu na polskie rolnictwo” (Projekt finansowany przez Polityka Insight Sp. z o.o.)

Kierownik: dr hab. Piotr Gradziuk

Okres realizacji: 2021

Celem projektu była ocena wpływu Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ) na polskie rolnictwo, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji roślinnej. Badanie zostało przeprowadzone w oparciu o dokumenty Komisji Europejskiej, przegląd literatury przedmiotu i ocenę ekspercką. Podstawową metodą badawczą były analizy scenariuszowe przedstawiające wpływ wdrożenia EZŁ na powierzchnię upraw głównych dla polskiego rolnictwa gatunków, poziom plonowania i zbiorów, a także na nakłady związane z podstawowymi środkami ochrony roślin i nawozami, a w konsekwencji na wartość produkcji roślinnej, jej kosztochłonność i rentowność.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że Pełne wdrożenie EZŁ obniży łączną wartość produkcji roślinnej o około 13%. Przełoży się to na zmniejszenie nadwyżki bezpośredniej z produkcji roślinnej o 6%. Spadek dochodów rolników będzie prawdopodobnie jeszcze większy i wyniesie co najmniej 11%. Wdrożenie EZŁ spowoduje podwyżkę cen żywności. Najbardziej dotkliwe mogą być wzrosty cen zbóż, które przełożą się na zwiększenie cen chleba i innych wyrobów mącznych, a także – pośrednio poprzez wzrost kosztów ponoszonych przez producentów na zakup pasz – na ceny mięsa, mleka i jaj. Pogorszy się międzynarodowa konkurencyjność polskiego rolnictwa. Będzie to rezultat równoczesnego wzrostu cen polskich surowców rolnych w relacji do ich zagranicznych odpowiedników, zwłaszcza produkowanych poza UE, oraz obniżenia możliwości wytwórczych rolników w związku z opisanym powyżej spadkiem wydajności produkcji roślinnej. Minimalizacja negatywnych skutków wdrożenia EZŁ będzie wymagać wsparcia finansowego i

merytorycznego dla rolnictwa ze strony państwa i UE. W celu jednoczesnego zmaksymalizowania korzyści środowiskowych i zminimalizowania strat ekonomicznych konieczne będzie udzielenie rolnikom wsparcia finansowego, merytorycznego i organizacyjnego.

7. Konkurs „Moja Smart Wieś. IDEA i FAKT” (Projekt finansowany przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich)

Kierownik: dr Anna Rosa

Okres realizacji: 2020-2021

Celem konkursu było dążenie do rozpoznania znajomości problematyki *smart villages* wśród różnych grup społecznych, a także zwiększenie możliwości stosowania innowacyjnych rozwiązań na obszarach wiejskich poprzez wdrażanie nowego instrumentu, jakim jest koncepcja *smart villages*. W projekcie przygotowano dokumenty niezbędne do przeprowadzenia konkursu oraz jego upowszechnienia, w tym przygotowanie regulaminu, materiałów informacyjnych i promocyjnych. Kolejnym etapem prac była selekcja zgłoszeń według kryteriów ustalonych w regulaminie, oceny prac i wyłonienia laureatów, przygotowania i wydruku dyplomów. Zgłoszone na konkurs prace zarówno w części IDEA, jak i FAKT powiększyły bank przykładów inteligentnych rozwiązań na wsi, który wpisuje się w priorytet PROW „Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich”. Otrzymano 108 zgłoszeń ze wszystkich województw, w tym 52 prace w części FAKT i 56 w części IDEA. Kapituła Konkursu przyznała 16 nagród pieniężnych.

Gala wręczenia nagród odbyła się 15 czerwca 2021 roku w Warszawie w Pałacu Staszica. Wzięło w niej udział 43 uczestników. Podczas gali laureaci zaprezentowali swoje inicjatywy rozpowszechniając w ten sposób działania realizowane w swoich społecznościach. W wyniku konkursu zidentyfikowano innowacje społeczne podejmowane w przestrzeni wiejskiej oraz działania zmierzające do poprawy jakości życia.

V. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

W 2021 r., IRWiR PAN w ramach umów dwustronnych utrzymywał współpracę z Chinami, Mongolią, Rumunią, Ukrainą i Wietnamem. Pandemia COVID-19 i wynikające z niej obostrzenia dot. mobilności nie pozostały bez wpływu na aktywność w zakresie współpracy z zagranicą, tym bardziej, że część umów dotyczyła wymiany osobowej naukowców.

Chiny

W 2021 r., ze względu na pandemię COVID-19 i wynikające z niej obostrzenia dot. mobilności, IRWiR PAN wraz ze swoim partnerem – Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research, Chińskiej Akademii Nauk (IGSNRR CAS) z Pekinu, wstrzymał aktywności naukowo-badawcze, w tym przede wszystkim wymianę osobową między obu stronami.

Wietnam

W 2021 r., ze względu na pandemię COVID-19 i wynikające z niej obostrzenia dot. mobilności, IRWiR PAN wraz ze swoim partnerem – Instytutem Rodziny i Studiów Gender Wietnamskiej Akademii Nauk wstrzymał aktywności naukowo-badawcze, w tym przede wszystkim wymianę osobową między obu stronami.

Ukraina

IRWiR PAN w 2021 roku, pomimo trudnej sytuacji epidemiologicznej, kontynuował aktywną współpracę z jednostkami naukowymi z Ukrainy: Instytutem Badań Regionalnych im. M.I. Doliszniogo Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IRD NANU) we Lwowie oraz Instytutem Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IEP NANU) w Kijowie. Sukcesem zakończone zostały czteroletnie (trwające w latach 2018-2021) projekty wymiany osobowej z tymi instytutami, w tym z IRD NANU zakończono projekt pt. „Rozwój wiejskich społeczności lokalnych w warunkach reform administracyjno-terytorialnych i decentralizacji”, a z IEP NANU – projekt pt. „Drobne gospodarstwa rolne w rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa”. W ramach współpracy z IRD NANU koordynator projektu dr Vitaliy Krupin wziął udział w dwóch konferencjach naukowych („Aktualne kwestie wykorzystania i ochrony zasobów naturalnych terenów przygranicznych” i „Promotion of EU Knowledge in Boosting Local Economic Growth in the Process of EU Integration: Best Practices of Eastern Partnership (EaP) Countries”), jak również w październiku odwiedził lwowski instytut i przeprowadził projektowe spotkania robocze z naukowcami ukraińskimi. Wspólnie z IEP NANU zorganizowano w listopadzie 2021 roku wspólną konferencję naukową pt. „Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe”.

Dodatkowo, rozwijano współpracę z trzema uczelniami wyższymi: Lwowskim Narodowym Uniwersytetem Rolniczym w Dublianach, Narodowym Uniwersytetem Leśnictwa Ukrainy we Lwowie i Narodowym Uniwersytetem „Politechnika Lwowska” (w tym z Instytutem Zrównoważonego Rozwoju im. Wiaczesława Czornowoła oraz Instytutem Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii). Wspólnie z Narodowym Uniwersytetem Leśnictwa Ukrainy w październiku zorganizowano naukowo-praktyczną konferencję „Challenges and prospects for the international business and higher education development”. Dr Vitaliy Krupin na zaproszenie Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska” w ramach programu „Guest Lecturer” wygłosił łącznie siedem wykładów, w tym dwa w Instytucie Zrównoważonego Rozwoju im. Wiaczesława Czornowoła oraz pięć w Instytucie Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii.

Sześcioro naukowców z Ukrainy wzięło udział w XXV Warsztatach Ekonomistów Rolnych współorganizowanych przez IRWiR PAN w Krasnobrodzie w dniach 13-15 września 2021 r.: dr Oleksii Fraier i dr Viktor Yarovi z IEP NANU, dr Liubomyr Sozanskyi, mgr Ivanna Myshchychshyn i mgr Vasyl Monynets z IRD NANU, jak również dr Iryna Kostetska z Narodowego Uniwersytetu Nauk o Życiu i Środowisku.

Wspólnie z naukowcami ukraińskimi w 2021 roku pracownicy IRWiR PAN opublikowali dwa artykuły naukowe, w tym jeden w wysokopunktowanym czasopiśmie „Energies”. Złożono w ramach programu NAWA wspólny wniosek projektowy pt. „Zagospodarowanie krajobrazu i wykorzystanie terytoriów w kontekście rozwoju inkluzywnego” z Państwowym Uniwersytetem Biotechnologicznym z Charkowa.

Rumunia

IRWiR PAN kontynuował w 2021 roku współpracę z Instytutem Ekonomiki Rolnictwa Akademii Rumuńskiej (IEA-AR). W dniu 8 listopada 2021 r. odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe”, współorganizowana przez IRWiR PAN, na której referat pt. „Rural development and inclusive growth in Romania” wygłosiła przedstawicielka IEA-AR dr Monika Tudor.

Natomiast 8 grudnia 2021 roku odbyła się, zorganizowana IEA-AR, międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Farm viability and sustainable rural development in the context of

the current EU priorities for agriculture and the environment”, na której dr Vitaliy Krupin z IRWiR PAN przedstawił wyniki badań w referacie pt. ”Farm sector development within the climate neutrality achievement path in Poland”.

Mongolia

W 2021 r. realizacja wspólnego trzyletniego projektu (przedłużonego o 12 miesięcy do końca 2022 roku z powodu pandemii COVID-19) wymiany osobowej między IRWiR PAN a Instytutem Geografii i Geoekologii Mongolskiej Akademii Nauk pt. ”The rural change and vulnerability in the developed and developing countries: The case of Poland and Mongolia” została wstrzymana ze względu na sytuację epidemiologiczną i wprowadzone ograniczenia w mobilności. Nie były możliwe przyjazdy przedstawicieli mongolskiego partnera do Polski, jak i przedstawicieli IRWiR PAN do Mongolii. Pomimo tego, pracownicy IRWiR PAN (dr hab. Monika Stanny i mgr Łukasz Komorowski) wystąpili z referatem pt. ”Rural Development Monitoring: A tool for analysing socio-economic changes in Poland” na międzynarodowej konferencji naukowej „The 3rd International Conference on Environmental Science and Technology” (Est2021) organizowanej w trybie online przez mongolskiego partnera 23 września 2021 roku.

Współpraca zagraniczna z pozostałymi krajami

Współpraca zagraniczna z pozostałymi krajami przebiegała na zasadach indywidualnych. Do krajów, z którymi Instytut współpracował na zasadzie udziału w konferencjach, wymianie naukowej, stypendiach naukowych, wizytach studyjnych, należała Finlandia, a wspólnych przedsięwzięciach projektowych – Czechy i Słowacja.

Mgr Anna Martikainen w 2021 r. kontynuowała stypendium indywidualne i realizację projektu pt. ”The impact of the Common Agricultural Policy on the resilience of farming systems in Finland” w Finlandii w Ruralia Institute, University of Helsinki (Seinäjoki Unit) finansowanego w ramach Programu im. Iwanowskiej przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (NAWA). Opracowywała narzędzia badawcze do realizacji służące lepszej ocenie polityki rolnej pod kątem wspierania odporności systemów rolniczych.

Dr Anna Rosa i dr Michał Dudek kontynuowali współpracę z praktykami z Czech (Spearhead Czech s.r.o.) i Słowacji (Spearhead Slovakia, s.r.o.), a także z instytucjami krajowymi – Uniwersytetem Przyrodniczym w Poznaniu i Top Farms Sp. z o.o., w ramach projektu poświęconego roli biologizacji w zrównoważonym rolnictwie w ramach Programu ERAMUS+.

Pracownicy IRWiR PAN reprezentowali Instytut za granicą poprzez członkostwo w zagranicznych organizacjach (np. dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN jest członkiem EAAE Board, a także komitetu doradczego w Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies (IAMO)) i komitetach redakcyjnych czasopism naukowych (np. dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN należy do Grupy Sterującej czasopisma ”EuroChoices”, dr Marta Bład została członkinią komitetu redakcyjnego czasopisma ”Rural History-Economy Society Culture”, dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN jest członkiem międzynarodowego komitetu naukowego ”Politics, Economics and Administrative Sciences Journal of Ahi Evran University”, dr hab. Paweł Chmieliński jest członkiem Working Group on Food Systems - TWG FS dla 11 państw Europy Środkowo-Wschodniej w ramach inicjatywy BIOEAST, a prof. dr hab. Maria Halamska jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopism ”Revue d’etudes comparatives” i ”Est-Ouest, Etudes

Rurales”). Ponadto, brali udział w międzynarodowych konferencjach i seminariach (m.in. “IFAMA Global Conference 2021: Innovations Reshaping the Future of Food”, “VIII International Scientific Conference „Agriculture and food supply: markets and policies””, “Food Commons in Europe and Beyond” i ”Territories of commons in Europe: First Exchange on Data, Typologies and Relevance”).

Pracownicy IRWiR PAN uczestniczyli w pracach międzynarodowych konsorcjów, przygotowujących i realizujących projekty w ramach programu HORYZONT 2020 (trzy inicjatywy tego rodzaju, tj. SURE-FARM, LIFT i FARMWELL) i innych inicjatywach naukowych KE i jej agend, w tym DG AGRI, DG REGIO, Programu Erasmus+, Europejskiego Programu na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych („EaSI”). Pracownicy przygotowali szereg opracowań i raportów dostępnych na stronach projektów, m.in. na temat wspierania odporności systemów rolniczych przez politykę rolną, na temat zarządzania różnego rodzaju ryzykami w gospodarstwach rolnych, dobrego rządzenia, koncepcji smart village, przeprowadzili też szereg warsztatów w terenie z interesariuszami rolniczymi (rolnikami, przedstawicielami samorządów, doradców, urzędników ARiMR oraz MRiRW, Izb Rolniczych, i innymi) m.in. na temat rolnictwa bardziej sprzyjającego środowisku i klimatowi oraz na temat odporności rolnictwa.

VI. INNA DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARNONAUKOWA

OPINIE NAUKOWE

Wykonano m.in.:

- 3 recenzje dorobku naukowego w związku z postępowaniem o nadanie tytułu naukowego profesora (prof. dr hab. Jerzy Wilkin – 2, prof. dr hab. Marek Kłodziński – 1),
- 2 recenzje w postępowaniach habilitacyjnych (prof. dr hab. Jerzy Wilkin, dr hab. Monika Stanny),
- 1 opinię w sprawie odwołania w postępowaniu habilitacyjnym (prof. dr hab. Jerzy Wilkin),
- 6 recenzji w przewodach doktorskich (prof. dr hab. Jerzy Wilkin – 1, dr hab. Adam Czarnecki – 1, dr hab. Piotr Gradziuk – 1, dr hab. Sławomir Kalinowski – 1),
- 1 opinię promotora na temat dysertacji doktorskiej (dr hab. Katarzyna Zawalińska),
- 1 opinię recenzenta na temat dysertacji habilitacyjnej (dr hab. Monika Stanny),
- 161 recenzji wydawniczych (dr hab. Barbara Wieliczko – 31, dr hab. Sławomir Kalinowski – 24, dr hab. Piotr Gradziuk – 23, dr hab. Paweł Chmieliński – 17, dr Vitaliy Krupin – 14, dr Michał Dudek – 11, dr hab. Adam Czarnecki – 7, dr Ruta Śpiewak – 7, dr hab. Katarzyna Zawalińska – 7, dr Mirosław Drygas – 4, dr hab. Monika Stanny – 3, prof. dr hab. Jerzy Wilkin – 4, mgr Łukasz Komorowski – 2, dr Elwira Wilczyńska – 2, dr Aleksandra Bilewicz – 1, dr hab. Marta Bład – 1, prof. dr hab. Maria Halamska – 1, prof. dr hab. Andrzej Rosner – 1).

UDZIAŁ JEDNOSTKI W PRZEDSIĘWZIĘCIACH PROMUJĄCYCH I POPULARYZUJĄCYCH WYNIKI BADAŃ NAUKOWYCH (np. festiwale i pikniki naukowe, wystawy i targi, w tym targi książki, artystyczne, inne)

- 1/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Ekonomia – pasjonująca nauka o człowieku”. Instytut Ekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań (prof. dr hab. Jerzy Wilkin).
- 2/ Uczestnictwo w konferencji prasowej** GUS dotyczącej Powszechnego Spisu Rolnego 2020, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa (prof. dr hab. Andrzej Rosner).
- 3/ Uczestnictwo w panelu dyskusyjnym** na konferencji prezentującej wyniki uzyskane z Państwowego Spisu Rolnego 2020, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa (prof. dr hab. Marek Kłodziński).
- 4/ Wygłoszenie referatu** pt. „Cele klimatyczne UE w nowym okresie programowania na lata 2021- 2027. Praktyczne możliwości wdrażania celów klimatycznych w programie LEADER” na spotkaniu „Leader – sukcesy dzisiaj i możliwości jutra” zorganizowanym przez Stowarzyszenie LGD „Razem na Wyżynę”, Mykanów (dr Ruta Śpiewak).
- 5/ Uczestnictwo w spotkaniach** Parasola Kooperatyw Spożywczych dotyczących wsparcia dla skracania łańcuchów żywnościowych, Warszawa/online (dr Ruta Śpiewak).
- 6/ Współorganizacja i współprowadzenie gali** wręczenia nagród w konkursie pt. „Moja SMART wieś. IDEA i FAKT”, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa (dr Anna Rosa, mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Sławomir Kalinowski).
- 7/ Współorganizacja i współprowadzenie gali** wręczenia nagród w III Konkursie na najlepszą pracę magisterską z zakresu rozwoju obszarów wiejskich z dziedziny nauk społecznych, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa (dr Anna Rosa).
- 8/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Wyzwania dla polskiego rolnictwa w świetle reformy WPR na lata 2023-2027”, Krajowa Rada Izb Rolniczych, Dożynki Jasnogórskie, Częstochowa (dr Mirosław Drygas).
- 9/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Wyzwania Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”, Lubuski Związek Rolników, Kalsk (dr Mirosław Drygas).
- 10/ Wygłoszenie referatu** pt. „WPR na lata 2023-2027 - cele i wyzwania dla polskiego rolnictwa”, Lubuska Izba Rolnicza, Nowa Sól (dr Mirosław Drygas).
- 11/ Wygłoszenie referatu** pt. „Wspólna Polityka Rolna na lata 2023-2027”, Zrzeszenie Rolników i Producentów <<Indyk Lubuski>>, Opalenica (dr Mirosław Drygas).
- 12/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Europejski Zielony Ład – wyzwania i szanse dla rolnictwa”, CDR Brwinów, oddział w Radomiu, Radom (dr Mirosław Drygas).
- 13/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Model tworzenia partycypacyjnych koncepcji Smart Village” na ośmiu webinarjach dla członków lokalnych grup działania (LGD) i innych organizacji organizowanych przez Fundację Felicitem i LGD „Dolina Stobrawy” (mgr Łukasz Komorowski).
- 14/ Uczestnictwo w konferencji** Marszałka Województwa Podlaskiego promującej projekt KE pt. „Dać to czego naprawdę potrzeba”, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok/online (dr Sylwia Michalska).
- 15/ Współprowadzenie szkolenia i warsztatów** pt. „Budowanie koncepcji Smart Village: przykłady, rozwiązania, dobre praktyki, ćwiczenia praktyczne” organizowanych przez Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (mgr Łukasz Komorowski).
- 16/ Przeprowadzenie sześciu szkoleń** pt. „Inteligentne wsie w Dolinie Stobrawy” w gminach Kluczbork, Wołczyn, Lasowice Wielkie, Olesno, Pokój, Byczyna) organizowanych przez LGD „Dolina Stobrawy” (mgr Łukasz Komorowski).

- 17/ Wygłoszenie prezentacji** pt. „Smart village – wieś <<inteligentna>>” dla członków Świętokrzyskiej Sieci LGD (mgr Łukasz Komorowski).
- 18/ Wygłoszenie wykładu** pt. „Smart odnowa wsi” dla mieszkańców gmin województwa podlaskiego zorganizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego (mgr Łukasz Komorowski).
- 19/ Wygłoszenie prezentacji** pt. „Smart villages” na spotkaniu informacyjnym w województwie podlaskim zorganizowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego (mgr Łukasz Komorowski).
- 20/ Współprowadzenie i współorganizacja gali** wręczenia nagród w III Konkursie na najlepszą pracę magisterską z zakresu rozwoju obszarów wiejskich z dziedziny nauk społecznych zorganizowanym Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (mgr Łukasz Komorowski).
- 21/ Uczestnictwo w rozmowie** z wicemarszałkiem województwa podlaskiego Stanisławem Derehajął dla portalu „Podlaskie: Na ławeczce” (mgr Łukasz Komorowski).
- 22/ Wygłoszenie prezentacji** pt. „Koncepcja smart village – od hasła do instrumentu rozwoju wsi” na szkoleniu z zakresu koncepcji Smart Village zorganizowanego przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Warszawie w ramach działania LEADER (mgr Łukasz Komorowski, dr Anna Rosa).
- 23/ Udział w panelu dyskusyjnym** pt. „Wdrażanie Smart Village (Inteligentna Wieś)”, zorganizowanym przez Śląski Związek Gmin i Powiatów (mgr Łukasz Komorowski).
- 24/ Wygłoszenie referatu** pt. „Smart villages jako nowa formuła wsparcia innowacji lokalnych na wsi” na spotkaniu „Leader – sukcesy dzisiaj i możliwości jutra” zorganizowanym przez Stowarzyszenie LGD „Razem na wyżyny” (mgr Łukasz Komorowski).
- 25/ Udzielenie wywiadów i wypowiedzi** m.in. w: Programach Polskiego Radia, TOK FM, Radio dla Ciebie (RDC), Radia Nowy Świat, Radia „Reset Obywatelski”, „Dobrego Radia”, TVP, Polsat News, TVN, PAP Biznes, „Gazecie Wyborczej”, Gazeta.pl., „Obserwatorze Finansowym”, „Dzienniku Gazeta Prawna”, „Rzeczpospolitej”, „Wszelchnicy”, Wspólnocie”, „Forbes”, „Kontakt”, „OkoPress”, „Gospodyni”, „My dzierzawcy”, „Tygodniku Poradnik Rolniczy”, „TopAgrar”, „Poza Toruń”, „CK RONDO – Kultura w Centrum”; w podcastach European Liberal Forum, „Wszyscy jesteśmy ze wsi” i innych.
- 26/ Nagrania seminariów ogólnoinstytutowych** udostępniane na stronie internetowej Witryny Wiejskiej: <http://witrynawiejska.org.pl/component/k2/itemlist/category/541>

Sprawozdanie opracowali:

dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN

mgr Beata Górczyńska

mgr Ewa Rybarczyk

mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka

ANEKS 1 - WYKAZ PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW Z 2021 ROKU

Tabela 1. Publikacje ogółem

Liczba ogółem	70
Monografie naukowe (lub rozdziały) wydane przez wydawnictwa zamieszczone w wykazie wydawnictw	16
Monografie naukowe (lub rozdziały) wydane przez wydawnictwa niezamieszczone w wykazie wydawnictw	1
Artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych i materiałach z konferencji zamieszczonych w wykazie czasopism	51
Artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych niezamieszczonych w wykazie czasopism	0
Pozostałe publikacje naukowe	2

Tabela 2. Monografie naukowe wydane przez wydawnictwa zamieszczone w wykazie wydawnictw

L.p.	Autor/zy	Tytuł monografii	Wydawca/ISBN
1.	Drygas M., Nurzyńska I.	Pożądana struktura wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej po 2020 roku oraz cele polityki krajowej w świetle globalnych wyzwań modernizacyjnych wobec polskiego rolnictwa	Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk; ISBN 978-83-89900-63-0
2.	Halamska M., Stanny M., Wilkin J. (red.)	Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi. Tom 3. (Seria: Ciągłość i Zmiana 1918-2018, ISSN 2720-0264)	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Wydawnictwo Naukowe Scholar; ISBN 978-83-66470-85-9
3.	Kalinowski S., Komorowski Ł., Rosa A.	Koncepcja <i>smart villages</i> . Przykłady z Polski	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito; ISBN 978-83-89900-62-3
4.	Koziółek A., Michalska S., Zwęglińska-Galecka D. (red.)	Media jako źródło wiedzy rolników (Seria: Media jako źródło wiedzy rolników ; t. 1, ISSN 2720-0868)	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito; ISBN 978-83-89900-61-6
5.	Wilczyńska E., Wróblewska V. (red.)	Bajka ludowa i nie-ludowa w badaniach interdyscyplinarnych (Seria: Paralele: Folklor - Literatura – Kultura, ISSN 0239-6025)	Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika; ISBN 978-83-23146-27-8

Tabela 3. Rozdziały w monografiach naukowych wydanych przez wydawnictwa zamieszczone w wykazie wydawnictw

L.p.	Autor/zy	Tytuł rozdziału	Redaktor/ tytuł monografii/wydawca/ISBN
1.	Bilewicz A.	Wiejska spółdzielczość spożywców 1900-1945. Zapomniana karta z dziejów rozwoju wsi polskiej	Red. M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin; <i>Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi. Tom 3</i> ; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Wydawnictwo Naukowe Scholar, s. 69-100; ISBN 978-83-66470-85-9 (Seria: Ciągłość i Zmiana 1918-2018)
2.	Halamska M.	Uwagi o "zawodzie rolnika" - wprowadzenie do dyskusji	Red. A. Koziółek, S. Michalska, D. Zwęglińska-Gałecka; <i>Media jako źródło wiedzy rolników</i> ; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito, s. 13-23; ISBN 978-83-89900-61-6 (Seria: Media jako Źródło Wiedzy Rolników; T. 1)
3.	Komorowski Ł., Michalska S.	O projekcie "Media jako źródło wiedzy rolników" - geneza, organizacja prac, pytania badawcze, definicje, organizacja badań, miejsce badań, próba	Red. A. Koziółek, S. Michalska, D. Zwęglińska-Gałecka; <i>Media jako źródło wiedzy rolników</i> ; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito; s. 117-130; ISBN 978-83-89900-61-6 (Seria: Media jako Źródło Wiedzy Rolników; T. 1)
4.	Dziemianowicz W., Komorowski Ł., Tarnacki J.	Klasy	Red. W. Dziemianowicz; <i>Konkurencyjność gospodarcza gmin - koncepcje, instrumenty, praktyka</i> ; Instytut Rozwoju Miast i Regionów, s. 283-296; ISBN 978-83-65105-64-6
5.	Łukomska J., Komorowski Ł., Paszkiwicz A.	Ulgi w podatkach i opłatach	Red. W. Dziemianowicz; <i>Konkurencyjność gospodarcza gmin - koncepcje, instrumenty, praktyka</i> ; Instytut Rozwoju Miast i Regionów, s. 121-136; ISBN 978-83-65105-64-6
6.	Martikainen A., Kautonen M, Raunio M.	Towards Sustainable and Responsible Regional Innovation Policy—the Case of Tampere Region	Red. W. Leal Filho, E. V. Krasnov, D. V. Gaeva; <i>Innovations and Traditions for Sustainable Development</i> ; Springer, s. 279-294; ISBN 978-3-030-78825-4 (Seria: World Sustainability Series; 37)
7.	A. Pawłowska	Ocena efektywności instrumentów polityki rolnej wspierających rozwój gospodarstw młodych rolników	Red. A. Wrzochalska, aut.: B. Chmielewska, D. Kołodziejczyk, A. Wrzochalska, A. Pawłowska, B. Buks, A. Staszczak; <i>Wsparcie aktywności zawodowej kobiet z obszarów wiejskich, rozwoju gospodarstw młodych rolników oraz turystyki wiejskiej i agroturystyki</i> ; Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB, s. 61-88; ISBN 978-83-7658-871-1 (Seria: Studia i Monografie; 184)
8.	A. Rosner	Czym wiedza rolnicza jest współcześnie w Polsce?	Red. A. Koziółek, S. Michalska, D. Zwęglińska-Gałecka; <i>Media jako źródło wiedzy rolników</i> ; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito, s. 59-66; ISBN 978-83-89900-61-6 (Seria: Media jako Źródło Wiedzy Rolników; T. 1)
9.	J. Wilkin	Europa przyszłości: Europa nadziei i Europa konieczności	Red. J. Niżnik, J. Barcz, J. Truszczyński; <i>Polska w Europie Jutra. Polityka europejska Polski w kontekście zmian międzynarodowych XXI wieku. Praca zbiorowa</i> ; Polska Akademia Nauk Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, s. 165-169; ISBN: 978-83-66847-13-2
10.	J. Wilkin	Instytucjonalne korzenie kryzysów gospodarczych i ich diagnoza w Polsce	Red. P. Parszutowicz, E. Lechman, A. Marszk, M. Popowska; <i>Ekonomia, kultura, wartości albo trzy oblicza roztropności</i> ; Politechnika Gdańska, s. 201-212; ISBN 978-83-73488-50-2

		rządzonej przez Prawo i Sprawiedliwość	
11.	D. Zwęglińska-Galecka	Media jako źródło wiedzy rolniczej. Omówienie wyników badań terenowych	Red. A. Koziółek, S. Michalska, D. Zwęglińska-Galecka; <i>Media jako źródło wiedzy rolników</i> ; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Grupa Cogito, s. 131-149; ISBN 978-83-89900-61-6 (Seria: Media jako Źródło Wiedzy Rolników; T. 1)

Tabela 4. Rozdziały w monografiach naukowych wydanych przez wydawnictwa niezamieszczone w wykazie wydawnictw

L.p.	Autor/zy	Tytuł rozdziału	Redaktor/ tytuł monografii/wydawca/ISBN
1.	B. Wieliczko	Upskilling and reskilling – can they make a difference in Poland?	Red. G. M. Bovenzis, E. Galli; <i>Next Generation EU. A Southern-Northern Dialogue</i> ; European Liberal Forum, s. 160-168; ISBN: 978-2-39067-009-4

Tabela 5. Artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych zamieszczonych w wykazie czasopism

L.p.	Autor/zy	Tytuł artykułu	Tytuł czasopisma/wydawca/numer
1.	M. Bilewicz, A. Bilewicz	Cleansing and separating: From modern agriculture and genocide to post-separation era	Behavioral and Brain Sciences, 44, e2, [s. 1-69]
2.	A. Bilewicz , I. Bukraba-Rylska	Deagrarianization in the making: The decline of family farming in central Poland, its roots and social consequences	Journal of Rural Studies, 88, s. 368-376
3.	A. Bilewicz , N. Mamonova, K. Burdyka	“Paradoxical” dissatisfaction among post-socialist farmers with the EU’s Common Agricultural Policy. A study of farmers’ subjectivities in rural Poland	East European Politics and Societies (online first)
4.	M. Bład	Land reform in People’s Poland (1944–89)	Rural History: Economy, Society, Culture, 32(2), s. 149-165
5.	M. Bład	Jean Monnet i Robert Schuman - laickie czy chrześcijańskie korzenie Unii Europejskiej?	Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie, 14, s. 177-194
6.	K. Burdyka	Kilka uwag o terenowym badaniu amatorskich klubów piłkarskich (w następującej erze postpandemicznej)	Przegląd Socjologii Jakościowej, XVII(1), s. 12-25
7.	A. Wasilewski, J. Krzyżanowski, P. Chmieliński	Complementarity of the measures of the Common Agricultural Policy and the cohesion policy for rural development between 2021 and 2027 in the light of programming documents	Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics, 367(2), s. 31-47
8.	A. Czarnecki	Drugie domy w gospodarce regionu	Studia Śląskie, 88-89, s. 221-238
9.	A. Czarnecki , A. Dacko, M. Dacko	Changes in mobility patterns and the switching roles of second homes as a result of the first wave of COVID-19	Journal of Sustainable Tourism, (online first) [s. 1-19]
10.	A. Czarnecki , M. Sireni, M. Dacko	Second-home owners as consumers of local food	International Journal of Consumer Studies, 2(45), s. 175-187
11.	M. Dudek , T. Wojewodziec	Czy kryzys demograficzny zagraża europejskiemu i polskiemu rolnictwu?	Więś i Rolnictwo, 1(190), s. 97-117

12.	M. Wysokiński, B. Klepacki, P. Gradziuk , M. Golonko, P. Gołasa, W. Bieńkowska-Gołasa, B. Gradziuk, P. Trębska, A. Lubańska, D. Guzal-Dec, A. Weremczuk, A. Gromada	Economic and energy efficiency of farms in Poland	Energies, 14(17), 5586 [s. 1-21]
13.	P. Gołasa, M. Wysokiński, W. Bieńkowska-Gołasa, P. Gradziuk , M. Golonko, B. Gradziuk, A. Siedlecka, A. Gromada	Sources of greenhouse gas emissions in agriculture, with particular emphasis on emissions from energy used	Energies, 14(13), 3784 [s. 1-20]
14.	I. Coopmans, J. Dessein, F. Accatino, F. Antonioli, D. Bertolozzi-Caredio, C. Gavrilescu, P. Gradziuk , G. Manevska-Tasevska, M. Meuwissen, M. Peneva, A. Pettit, J. Urquhart, E. Wauters	Understanding farm generational renewal and its influencing factors in Europe	Journal of Rural Studies 86, s. 398-409
15.	A. Spiegel, T. Slijper, Y. de Mey, M. P. M. Meuwissen, P. M. Poortvliet, J. Rommel, H. Hansson, M. Vigani, B. Soriano, E. Wauters, F. Appel, F. Antonioli, C. Gavrilescu, P. Gradziuk , R. Finger, P. H. Feindt	Resilience capacities as perceived by European farmers	Agricultural Systems, 193, 103224 [s. 1-26]
16.	P. Gołasa, M. Wysokiński, W. Bieńkowska-Gołasa, P. Gradziuk , M. Golonko, B. Gradziuk, A. Siedlecka, A. Gromada	Sources of greenhouse gas emissions in agriculture, with particular emphasis on emissions from energy used	Energies, 14(13), 3784 [s. 1-20]
17.	P. Gradziuk , K. Jończyk, B. Gradziuk, A. Wojciechowska , A. Trocewicz, M. Wysokiński	An economic assessment of the impact on agriculture of the proposed changes in EU biofuel policy mechanisms	Energies, 14(21), 6982 [s. 1-21]
18.	M. Halamska	Dekolektywizacja rolnictwa w Europie Środkowej. Bilans po 30 latach. Recenzja książki Marie-Claude Maurel Terre et	Wieś i Rolnictwo, 2(191), s. 131–137

		propriété a l'est de l'Europe depuis 1990. Faiceau de droits, relations de pouvoir	
19.	M. Halamska, M. Stanny	Temporal and spatial diversification of rural social structure: The case of Poland	Sociologia Ruralis, 61(3), s. 578-601
20.	K. Bańkowska, J. Jasiński	Estimating organic farms' marketability from limited data – Evidence from Poland	European Research Studies Journal, XXIV(1), s. 676-682
21.	M. Sołtysik, M. Kozakiewicz, J. Jasiński,	Profitability of prosumers according to various business models - An analysis in the light of the COVID-19 Effect	Energies, 14(24), 8488 [s. 1-22]
22.	J. Jasiński, M. Kozakiewicz, M. Sołtysik	The effectiveness of energy cooperatives operating on the capacity market	Energies, 14(11), 3226 [s. 1-20]
23.	J. Jasiński, M. Kozakiewicz, M. Sołtysik	Determinants of energy cooperatives ' development in rural areas – evidence from Poland	Energies, 14(2), 319 [s. 1-19]
24.	D. Bertolozzi-Caredio, I. Bardají, A. Garrido, R. Berry, J. Bijttebier, C. Gavrilescu, H. Harizanova, B. Jendrzewski, M.P.M. Meuwissen, F. Ollendorf, C. Pinsard, J. Rommel, S. Severini, B. Soriano	Stakeholder perspective to improve risk management in European farming systems	Journal of Rural Studies, 84, s. 147-161
25.	W. Łuczka, S. Kalinowski, N. Shmygol	Organic farming support policy in a sustainable development context: A Polish case study	Energies, 14(14), 4208 [s. 1-21]
26.	N. Tretiak, O. Sakal, A. Kovalenko, S. Kalinowski, V. Tretiak, H. Shtohryn, I. Behal, M. Kłodziński	Land resources and land use management in Ukraine: Problems of agreement of the institutional structure, functions and authorities	European Research Studies Journal, XXIV(1), s. 776-789
27.	S. Kalinowski, W. Wyduba	Rural poverty in Poland between the wars	Rural History-Economy Society Culture, 32(2), s. 217-232
28.	S. Kalinowski, A. Łuczak	Social (in)security – the ambivalence of villagers' perceptions during COVID-19	Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje, 54, s. 1-5
29.	S. Kalinowski, A. Rosa	Sustainable development and the problems of rural poverty and social exclusion in the EU countries	European Research Studies Journal, 24(2), s. 438-463
30.	M. Kłodziński	Jerzy Wilkin and Andrzej Hałasiewicz (eds.): Polska wieś 2020. Raport o stanie wsi (Rural Poland 2020. The Report on the state of rural areas) Wydawnictwo Naukowe Scholar Warszawa 2020, p. 217 ISBN 978-83-66470-34-7	Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics, 368(3), s. 181-186
31.	M. Kłodziński,	Wielofunkcyjny rozwój ponadczasową strategią dla obszarów wiejskich w Polsce	Studia Śląskie, 88-89, s. 185-203

32.	L. Komorowski, A. Mróz, M. Stanny	The spatial pattern of the absorption of cohesion policy funds in Polish rural areas	Land, 10(1), 26 [s. 1-16]
33.	L. Komorowski, A. Rosner	Trzy sztetle bez Żydów	Kwartalnik Historii Żydów / Jewish History Quarterly, 4(280) 2020/2021, s. 163-183
34.	S. Kniaz, N. Heorhiadi, L. Lipyh, V. Krupin, O. Khilukha, A. Shvorak, L. Shostak, I. Matviichuk, V. Yuzevych, R. Zayats, K. Kaydrovych	Crisis management system through the strategy of diversification of hotel enterprise activities - 37 th IBIMA, 30-31 May 2021, Cordoba, Spain	International Business Information Management, "Innovation management and information technology impact on global economy in the era of pandemic. Proceedings of the 37th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)", s. 309-318
35.	W. Paas, F. Accatino, J. Bijttebier, J. E. Black, C. Gavrilescu, V. Krupin, G. Manevska-Tasevska, F. Ollendorf, M. Peneva, C. San Martín, C. Zinnanti, F. Appel, P. Courtney, S. Severini, B. Soriano, M. Vigani, K. Zawalińska, M. K. van Ittersum, M. P. M. Meuwissen, P. Reidsma	Participatory assessment of critical thresholds for resilient and sustainable European farming systems	Journal of Rural Studies 88, s. 214-226
36.	P. Zarębski, V. Krupin, D. Zwęglińska-Galecka	Renewable energy generation gaps in Poland: The role of regional innovation systems and knowledge transfer	Energies, 14(10), 2935 [s. 1-26]
37.	G. Leduc, G. Manevska-Tasevska, H. Hansson, M. Arndt, Z. Bakucs, M. Böhm, M. Chitea, V. Florian, L. Luca, A. Martikainen, H. V. Pham, M. Rusu	How are ecological approaches justified in European rural development policy? Evidence from a content analysis of CAP and rural development discourses	Journal of Rural Studies 86, s. 611-622
38.	A. Pawłowska, R. Grochowska	"Green" transformation of the Common Agricultural Policy and its impact on farm income disparities	Energies, 14(24), 8242 [s. 1-15]
39.	A. Pawłowska, W. Rembisz	Przemienność dochodów gospodarstw rolnych w Polsce w latach 2005-2018	Więś i Rolnictwo, 2(191), s. 91-105
40.	R. Grochowska, A. Pawłowska, A. Skarżyńska	Searching for more balanced distribution of direct payments among agricultural farms in the CAP post-2020	Agricultural Economics-Zemědělská Ekonomika, 67(5), s. 181-188
41.	P. Siemiński, J. Hadyński, J. Lira, A. Rosa	Regional diversification of electricity consumption in rural areas of Poland	Energies, 14(24), 8532 [s. 1-21]

42.	A. Wołoszyn, J. Stanisławska, R. Głowicka-Wołoszyn, A. Kozera, A. Rosa	Multidimensional assessment of polish farm household financial security by TOPSIS and generalised distance measure	European Research Studies Journal, XXIV(4), s. 534-553
43.	A. Rosner	Wspomnienie o Profesorze Izaśławie Frenklu	Wieś i Rolnictwo, 2(191), s. 7-11
44.	A. Rosner, M. Stanny,	Problem pomiaru przestrzennego zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce	Studia Śląskie, 88-89, s. 205-220
45.	M. Stanny, L. Komorowski, A. Rosner	The socio-economic heterogeneity of rural areas: Towards a rural typology of Poland	Energies, 14(16), 5030 [s. 1-21].
46.	J. Meta Robinson, L. Leila Mzali, D. Knudsen, J. Farmer, R. Śpiewak, S. Suttles, M. Burris, A. Shattuck, J. Valliant, A. Babb	Food after the COVID-19 pandemic and the case for change posed by alternative food: A case study of the American Midwest	Global Sustainability, 4, E6 [s. 1-7]
47.	P. Jackson, M. Guadalupe Rivera Ferre, J. Candel, A. Davies, C. Derani, H. Vries, V. Dragović-Uzelac, A. Hoel, L. Holm, E. Mathijs, P. Morone, M. Penker, R. Śpiewak, K. Termeer, J. Thogersen	Food as a commodity, human right or common good	Nature Food, 2, s. 132-134
48.	B. Wieliczko, A. Kurdyś-Kujawska, Z. Floriańczyk	EU rural policy's capacity to facilitate a just sustainability transition of the rural areas	Energies, 14(16), 5056 [s. 1-23]
49.	K. Zawalińska, A. Wąs, P. Kobus, K. Bańkowska	A framework linking farming resilience with productivity: empirical validation from Poland in times of crises	Sustainability Science [s. 1-23]
50.	M. P. M. Meuwissen, P. H. Feindt, T. Slijper, A. Spiegel, R. Finger, Y. de Mey, W. Paas, K. J. A. M. Termeer, P. M. Poortvliet, M. Peneva, J. Urquhart, M. Vigani, J. E. Black, P. Nicholas-Davies, D. Maye, F. Appel, F. Heinrich, A. Balmann, J. Bijttebier, I. Coopmans, E. Wauters, E. Mathijs, H. Hansson, C. J.	Impact of COVID-19 on farming systems in Europe through the lens of resilience thinking	Agricultural Systems, 191, 103152 [s. 1-12]

	Lagerkvist, J. Rommel, G. Manevska-Tasevska, F. Accatino, C. Pineau, B. Soriano, I. Bardaji, S. Severini, S. Senni, C. Zinnanti, C. Gavrilescu, I. S. Bruma, K. M. Dobay, D. Matei, L. Tanasa, D. M. Voicilas, K. Zawalińska, P. Gradziuk, V. Krupin, A. Martikainen, H. Herrera, P. Reidsma		
51.	D. Zwęglińska-Galecka	Rural gentrification in Central and Eastern Europe	Polish Sociological Review, 216(4), s. 533-552

Tabela 6. Artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych i materiałach z konferencji niezamieszczonych w wykazie czasopism

L.p.	Autor/zy	Tytuł artykułu	Tytuł czasopisma/wydawca/numer
1.	A. Bilewicz	Editors' Note. Social Aspects of Agrarian Transformation – the Voices of Young Polish Scholars	Wiś i Rolnictwo, 1(190), s. 7-12
2.	Z prof. Jerzym Wilkinem rozmawia Szymon Rębowski	Rolnik odkłada gumki	Kontakt: Magazyn Nieuziemiony, 46, 40-46, 19 lipca 2021

ANEKS 2 - WYKAZ WYKŁADÓW I REFERATÓW WYGŁOSZONYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW IRWIR PAN W 2021 ROKU

Tabela 1. Referaty konferencyjne

L.p.	Prelegent/ci	Tytuł	Nazwa konferencji
1.	Dr Aleksandra Bilewicz	A forgotten path of popular modernization. Rural cooperativism in Poland 1870-1939 (wraz z T. Lorenzem i B. Błesznowskim)	Workshop: Rural cooperatives in Central and Eastern Europe
2.	Dr Aleksandra Bilewicz	The future of the Polish village in the work of Stanisław Miłkowski	Zukunft auf dem Dorf. Zukunftskonzepte und Planungen fuer den laendlichen Raum in 20. Jahrhundert
3.	Dr Konrad Burdyka	Ethos jako czynnik przetrwania i rozwoju wiejskich organizacji pozarządowych	Debata ekspercka dot. wyników projektu „Obserwatorium obywatelskiej aktywności wsi”
4.	Dr Konrad Burdyka	Popularyzacja sportu a współczesne przeobrażenia polskiej wsi – u progu wielkich wyzwań	Kongres Sportu Wiejskiego
5.	Dr Konrad Burdyka	Wartości jako fundament kapitału społecznego Ochotniczych Straży Pożarnych	Konferencja „Rycerze Świętego Floriana – Bogu na chwałę, ludziom na pożytek. W stulecie Związku OSP RP”
6.	Dr hab. Paweł Chmieliński	Can the Farm-to-Fork Strategy Create a Food System Reset? (keynote speaker)	IFAMA Global Conference 2021: Innovations Reshaping the Future of Food
7.	Dr hab. Paweł Chmieliński	Inicjatywa BIOEAST i projekt BIOEASTsUP	Sesja dyskusyjna Sekretarz Stanu w MRiRW
8.	Dr hab. Paweł Chmieliński	Research and innovation in the food system transformation	High-level foresight conference on positioning sustainable and circular bioeconomies in Central and Eastern Europe to achieve climate neutrality by 2050
9.	Dr hab. Paweł Chmieliński	Rozwój systemów żywnościowych w Polsce i w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Analiza SWOT i mapa potrzeb badawczych	Warsztaty Krajowej platformy współpracy w ramach inicjatywy BIOEAST
10.	Dr hab. Paweł Chmieliński	Strategic approaches and R&I challenges for Food Systems policies transitions in Poland	Standing Committee on Agricultural Research SWG Food Systems Meeting
11.	Dr hab. Adam Czarnecki	Conflict dynamics over the farmland use in Poland (z D. Milczarek-Andrzejewską, Ł. Widła-Domaradzkiem, A. Jórasz)	XVI EAAE Virtual Congress ”Raising the Impact of Agricultural Economics: Multidisciplinarity, Stakeholder Engagement and Novel Approaches”
12.	Dr hab. Adam Czarnecki	Extreme weather event risk awareness among holiday-home owners and their economic and non-economic response strategies: Evidence from the Beskids Mountains in Poland (z A. Dacko, M. Dacko)	The 6th International Conference on Climate, Tourism and Recreation – CCTR 2021
13.	Dr hab. Adam Czarnecki	Konsekwencje zmian demograficznych dla jakości życia rolników: Wstępne wyniki projektu FARMWELL (H2020)	Konferencja naukowa pt. „Konsekwencje zmian demograficznych dla rozwoju rolnictwa”
14.	Dr Michał Dudek	Czy kryzys demograficzny jest zagrożeniem dla rolnictwa? Przesłanki i efekty wybranych interwencji WPR na	Seminarium „Społeczne aspekty rozwoju rolnictwa”

		przykładzie UE i Polski (dr hab. T. Wojewodzic, dr M. Dudek)	
15.	Dr Michał Dudek, dr Anna Rosa	Międzynarodowe spotkanie projektowe, projekt: „Biologizacja. Klucz do zrównoważonego rolnictwa”, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – Narodowa Agencja Programu Erasmus+	Seminarium „Społeczne aspekty rozwoju rolnictwa”
16.	Dr hab. Piotr Gradziuk	Agricultural Economics And Rural Development Research IEA-AR	What are the possible outcomes of European Green Deal implementation in agriculture of Poland?
17.	Dr hab. Piotr Gradziuk	Assumptions and review of the bioeconomy development strategy for Mazovia	Power4Bio. Cross-visit in Poland
18.	Dr hab. Piotr Gradziuk	Resilience capacities as perceived by European farmers	XVI EAAE Virtual Congress
19.	Dr hab. Piotr Gradziuk	Znaczenie odnawialnych źródeł energii w mikście energetycznym Państw Grupy Wyszehradzkiej (współautor)	Energy Supply in the Visegrad Group's Countries
20.	Prof. dr hab. Maria Halamska	Global Threat at the Local Level: Use of Law in Local-level Pandemic Management in Poland (case study in Orlin Community)	15th ESA Conference 2021
21.	Prof. dr hab. Maria Halamska	Społeczności lokalne wobec pandemii	Sesja PAU
22.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Od słów do liczba – kwantyfikacja ubóstwa subiektywnego	XXXIX Międzynarodowa Konferencja Naukowa Wielowymiarowa Analiza Statystyczna 2021
23.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Sytuacja ekonomicznospołeczna na wsi	VI Forum Green Smart City
24.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Kwantyfikacja ubóstwa subiektywnego gospodarstw domowych	X Ogólnopolska Konferencja Naukowa im. Profesora Zbigniewa Czerwińskiego "Matematyka i informatyka na usługach ekonomii" Kwantyfikacja ubóstwa subiektywnego gospodarstw domowych
25.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Aspekty metodyczne i aplikacyjne badań nad postrzeganiem ubóstwa gospodarstw domowych	X Ogólnopolska Konferencja Naukowa im. Profesora Zbigniewa Czerwińskiego "Matematyka i informatyka na usługach ekonomii"
26.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Subiektywne ubóstwo a ubóstwo żywnościowe	Ogólnopolska Konferencja Naukowa Quality of Life 2021 „Jakość życia osób niemłodych”
27.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	(Nie)bezpieczeństwo społeczne – ambiwalentność odczuć mieszkańców wsi w trakcie COVID-19	Ogólnopolska Konferencja Naukowa Quality of Life 2021 „Jakość życia osób niemłodych” (Nie)bezpieczeństwo społeczne –

28.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	W poszukiwaniu koncepcji pomiaru ubóstwa subiektywnego – aspekty metodyczne i aplikacyjne	XXX konferencja naukowa Sekcji Klasyfikacji i Analizy Danych PTS
29.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Subiektywny wymiar ubóstwa w gospodarstwach domowych – pomiar i ocena jego poziomu w czasie pandemi	IX Ogólnopolska Konferencja „Modelowanie i prognozowanie gospodarki narodowej – Sopot Conference on Modelling Contemporary Economies”
30.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Z perspektywy roku badań nad poziomem ubóstwa subiektywnego gospodarstw domowych w Polsce w czasie pandemii COVID-19	Konferencja naukowa Ekonomiczno-społeczne skutki pandemii covid-19
31.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	Pomiar subiektywnego ubóstwa gospodarstw domowych w Polsce w czasie pandemii COVID-19	2nd International e-Conference "The world in the age of pandemic and post-pandemic period
32.	Dr hab. Sławomir Kalinowski	O konstrukcji miary syntetycznej subiektywnego ubóstwa gospodarstw domowych w Polsce w czasie koronawirusa	Modelowanie Preferencji a Ryzyko'21 oraz International Workshop on Multiple Criteria Decision Making'21
33.	Mgr Łukasz Komorowski	Smart rozwiązania i jak są one rozumiane na wsi	VI Forum Green Smart City
34.	Mgr Łukasz Komorowski	Smart villages jako nowa formuła wsparcia innowacji lokalnych na wsi	Leader – sukcesy dzisiaj i możliwości jutra
35.	Mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Rural Development Monitoring: A tool for analysing socio-economic changes in Poland	Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe
36.	Mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Rural Development Monitoring: A tool for analysing socio-economic changes in Poland	The 3rd International Conference On Environmental Science And Technology (Est2021)
37.	Mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny, dr Michał Dudek	Przemiany struktury demograficznej i społeczno-zawodowej ludności wiejskiej	III. Kongres Demograficzny. Konsekwencje zmian demograficznych dla rozwoju rolnictwa
38.	Dr Vitaliy Krupin	Wpływ produkcji rolniczej w Polsce na emisje gazów cieplarnianych: rezultaty modelowania	Międzynarodowa naukowo-praktyczna konferencja „Aktualne kwestie wykorzystania i ochrony zasobów naturalnych terenów przygranicznych Ukrainy i Polski”
39.	Dr Vitaliy Krupin	The resilience of EU agricultural systems in conditions of the COVID-19 pandemic	Międzynarodowa konferencja „Ekonomiczno-społeczne skutki pandemii COVID-19”
40.	Dr Vitaliy Krupin	Ekologizacja produkcji rolnej – w którym kierunku dąży polskie rolnictwo?	Międzynarodowa konferencja „Ekonomiczno-społeczne skutki pandemii COVID-19”
41.	Dr Vitaliy Krupin	Ekologizacja produkcji rolnej – w którym kierunku dąży polskie rolnictwo?	Międzynarodowa konferencja „Priorytety w strategii Nowy Zielony Ład UE”

42.	Dr Vitaliy Krupin	Analiza odporności systemów rolniczych UE przez pryzmat ich funkcji	XVIII Międzynarodowa konferencja naukowa „Globalne problemy rolnictwa i gospodarki żywnościowej”
43.	Dr Vitaliy Krupin	Local development and functioning of farming systems in the European Union	International conference „Promotion of EU Knowledge in Boosting Local Economic Growth in the Process of EU Integration: Best Practices of Eastern Partnership (EaP) Countries”
44.	Dr Vitaliy Krupin	International agri-food trade and sustainable development	International scientific and practical conference „Challenges and prospects for the international business and higher education development”
45.	Dr Vitaliy Krupin	Farm sector development within the climate neutrality achievement path in Poland	International conference „Farm viability and sustainable rural development in the context of the current EU priorities for agriculture and the environment”
46.	Dr Sylwia Michalska	Rural School in Poland during the Covid-19 Pandemic	15th ESA Conference 2021
47.	Dr Sylwia Michalska	Social innovation in rural areas - EaSI project To give what is really needed (Dać to czego naprawdę potrzeba)	An online seminar ‘Social innovations and NGO sector in Poland and Russia’
48.	Dr Sylwia Michalska	Podsumowanie pierwszego etapu badań w projekcie <i>Dać to czego naprawdę potrzeba</i>	Spotkanie członków Konsorcjum
49.	Dr Aleksandra Pawłowska	Dekompozycja dochodów gospodarstw rolnych przy wykorzystaniu metody kontryfakcyjnej	Seminarium Zakładu Integracji Europejskiej
50.	Dr Aleksandra Pawłowska, dr hab. Barbara Wieliczko, dr hab. Paweł Chmieliński	Evaluation of the Effects of the Local Community-Led Policy to Stimulate Local Entrepreneurship - example of the LEADER programme in Poland	XVI EAAE Virtual Congress “Raising the Impact of Agricultural Economics: Multidisciplinarity, Stakeholder Engagement and Novel Approaches”
51.	Prof. dr hab. Andrzej Rosner	Komentarz do tematu: „pracujący w rolnictwie”	Konferencja prasowa GUS dot. Spisu Rolnego 2020
52.	Dr hab. Monika Stanny	Uwagi do założeń KPS dla WPR - ocena obszaru społecznego	Posiedzenie Rady ds. Rolnictwa i Obszarów Wiejskich przy Prezydencie RP
53.	Dr hab. Monika Stanny	Demografia polskiej wsi: jak powstrzymać emigrację do miast?	Konferencja EURACTIV pod patronatem Komisji Europejskiej
54.	Dr hab. Monika Stanny	Typologiczne zróżnicowanie struktur społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich. Wnioski z obserwacji przepływów gmin między typami	Wieś i rolnictwo - razem czy osobno? Nowe funkcje wsi i rolnictwa - zintegrowane planowanie rozwoju
55.	Dr hab. Monika Stanny	Wypowiedź nt. programów finansowania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich	Posiedzenie Rady ds. Rolnictwa i Obszarów Wiejskich przy Prezydencie RP
56.	Dr hab. Monika Stanny	Kształtowanie się wiejskich zasobów pracy (1918-2018) - tendencje i wyzwania przestrzenne	Rynek pracy wobec wyzwań przyszłości – ujęcie interdyscyplinarne
57.	Dr hab. Monika Stanny	Rural Development Monitoring – a tool for analysing socio-economic changes in Poland	The 3rd International Conference On Environmental Science And Technology (Est2021)
58.	Dr hab. Monika Stanny	Aktualne i nowe wyzwania dla obszarów wiejskich	Debate KPZK: Zagospodarowanie Przestrzenne Polski 2050. Aktualne i nowe wyzwania strategiczne.

59.	Dr hab. Monika Stanny	Rural Development Monitoring – a tool for analysing socio-economic changes in Poland	Inclusive rural development: empirical evidence from Central and Eastern Europe
60.	Dr hab. Monika Stanny	Przemiany struktury demograficzne i społeczno-zawodowej na obszarach wiejskich	III Kongres Demograficzny; Konferencja pn. Konsekwencje zmian demograficznych dla rolnictwa
61.	Dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, mgr Agata Mróz,	Wiejskie ścieżki polityki spójności: interwencja, efekty i rekomendacje	Seminarium EUROREG
62.	Dr Ruta Śpiewak	Food Commons in Poland	Land Commons
63.	Dr Ruta Śpiewak	Land Commons	Territories of commons in Europe: First Exchange on Data, Typologies and Relevance
64.	Dr Ruta Śpiewak	Social fear or social change- where the Alternative Food Networks come from	Think Locally, Act Globally
65.	Dr Ruta Śpiewak	Commons or commodity. Alternative Food Networks in Poland and USA	Food Commons in Europe and Beyond
66.	Dr Ruta Śpiewak	foodcitizens.eu	New Governance in food systems? Alternative Food Networks in Poland
67.	Dr Ruta Śpiewak	Cele klimatyczne UE w nowym okresie programowania na lata 2021- 2027. Praktyczne możliwości wdrażania celów klimatycznych w programie LEADER,	Leader – sukcesy dzisiaj i możliwości jutra
68.	Dr Ruta Śpiewak		Biotech 2.0
69.	Dr hab. Barbara Wieliczko	LONG-TERM VISION FOR RURAL DEVELOPMENT AND CRITICAL ENABLERS FOR ACHIEVING IT - CASE OF MAZOWIECKIE REGION (POLAND)	International Scientific Conference "Rural Development 2021: Challenges for Sustainable Bioeconomy and Climate Change
70.	Dr hab. Barbara Wieliczko, Dr hab. Paweł Chmieliński	W poszukiwaniu wizji przyszłości wsi: jak zapewnić atrakcyjność obszarów wiejskich województwa mazowieckiego?	XXXVI Seminarium Geografii Wsi pt. "Współczesne kierunki badań w gospodarowaniu przestrzenią wiejską
71.	Dr hab. Barbara Wieliczko, dr hab. Paweł Chmieliński	Evaluation of the effects of the local community to stimulate local entrepreneurship – example of the LEADER programme in Poland	XVI EAAE Congress
72.	Dr hab. Barbara Wieliczko, dr	Selection and hierarchization of the research area determining	VIII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE of the Institute of Agricultural

	hab. Paweł Chmieliński	the sustainable development of agriculture	Economics –Agricultural Academy in the co-partnership with the European Rural Development Network „AGRICULTURE AND FOOD SUPPLY: MARKETS AND POLICIES”
73.	Prof. dr hab. Jerzy Wilkin	„Koncepcja sprawiedliwości terytorialnej i możliwość jej wykorzystania w polityce rozwoju obszarów wiejskich”	Instrumenty rozwoju lokalnego w kontekście finansowania obszarów wiejskich.
74.	Prof. dr hab. Jerzy Wilkin	„Państwowe gospodarstwa rolne – geneza, rozwój i upadek. Doświadczenia eksperymentu instytucjonalnego”.	Seminarium IRWiR PAN
75.	Prof. dr hab. Jerzy Wilkin	Anatomia kryzysu”, referat: „Instytucjonalne korzenie kryzysów gospodarczych”.	V międzynarodowa konferencja naukowa z cyklu „Rozwój społeczno-gospodarczy w teoriach ekonomicznych”.
76.	Mgr Adrianna Wojciechowska	Problem równości płci na rynku pracy mieszkańców wsi. Przykład Polski i Hiszpanii	Rynek pracy wobec wyzwań przyszłości – ujęcie interdyscyplinarne
77.	Mgr Adrianna Wojciechowska	What are the possible outcomes of European Green Deal implementation in agriculture of Poland?	Agricultural Economics And Rural Development Research IEA-AR
78.	Dr hab. Katarzyna Zawalińska	The 2nd biennial EU Conference on modelling for policy support “2021 EU Conference on modelling for policy support: collaborating across disciplines to tackle key policy challenges”	Increasing model transparency, quality and coherence by deploying tested modules
79.	Dr hab. Katarzyna Zawalińska, dr Vitaliy Krupin, Mgr Anna Martikainen, mgr Adrianna Pawłowska, mgr inż. Błażej Jendrzejewski	Oddziaływanie Wspólnej Polityki Rolnej na odporność systemów rolniczych w Polsce	XXV Warsztaty Ekonomistów Rolnych
80.	Mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka	Wieś i rolnictwo w postindustrialnym społeczeństwie: decouplage? Analiza na przykładzie gentryfikacji wsi	„Wieś i rolnictwo – razem czy osobno?”
81.	Mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka	The Specificity of Rural Gentrification in Central and Eastern Europe	15th Conference of the European Sociological Association 2021
82.	Mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka	Rural gentrification in Central and Eastern Europe”	83rd Annual Meeting of the Rural Sociological Society

Tabela 2. Wykłady i referaty wygłoszone w kraju i za granicą, na zaproszenie instytucji naukowych, nie będące referatami, bądź wykładami w trakcie konferencji ani działalnością dydaktyczną

L.p.	Imię i nazwisko	Tytuł	Nazwa instytucji zapraszającej
1.	Adam Czarnecki, Katarzyna Zawalińska	Horyzonty i inne projekty unijne. (Subiektywne) czynniki sukcesu Doświadczenia IRWiR PAN	Biuro PolSCA

2.	Monika Stanny	Demografia polskiej wsi: jak powstrzymać emigrację do miast?	EURACTIV pod patronatem Komisji Europejskiej
3.	Vitaliy Krupin	EU climate targets for 2050 in the context of Poland's Agricultural Development	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Zrównoważonego Rozwoju im. V. Czornowoła (Ukraina)
4.	Vitaliy Krupin	Agricultural trade in accordance with the Sustainable Development Goals: the concept of the TRADE4SD research project in the Horizon 2020 programme	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Zrównoważonego Rozwoju im. V. Czornowoła (Ukraina)
5.	Vitaliy Krupin	Agricultural sector of Poland: place in the EU and prospects for development	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii (Ukraina)
6.	Vitaliy Krupin	Challenges for the agricultural sector of the EU and ways to assess them	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii (Ukraina)
7.	Vitaliy Krupin	Common Agricultural Policy of the EU in the new 2023-2027 programming period	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii (Ukraina)
8.	Vitaliy Krupin	International trade of agri-food products in Poland: 100 years of experience	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii (Ukraina)
9.	Vitaliy Krupin	EU Climate policy and agricultural sector of Poland in the 2050 perspective	Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Przedsiębiorczości i Zaawansowanych Technologii (Ukraina)
10.	Jerzy Wilkin	Ekonomia – pasjonująca nauka o człowieku	Instytut Ekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ANEKS 3 - WYKAZ PRAC EKSPERCKICH WYKONANYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH IRWiR PAN W 2021 ROKU

Tabela 1. Wykaz prac eksperckich w 2021 r.

L.p.	Nazwa ekspertyzy	Wykonawca/y	Zleceniodawca
1.	Kobieta w mieście i kobieta na wsi. Ta sama płęć, ale czy takie same wartości?	Dr Ruta Śpiewak (IRWiR PAN)	Parlament Wiejski
2.	Model tworzenia Koncepcji <i>Smart Villages</i> (Smart Wsi)	Mgr Łukasz Komorowski (IRWiR PAN), Joanna Bulak, Tomasz Paluch (LGD Dolina Stobrawy), Piotr Sadłocha (FAOW), Ewa Kotula (UMWO), Marta Mokrzyżczak-Chudy (Wieś Historyczna)	Modelowe Inteligentne Wsie
3.	Obserwatorium Obywatelskiej Aktywności Wsi (opinia do raportu końcowego z realizacji projektu)	Prof. dr hab. Maria Halamska, dr Ruta Śpiewak (IRWiR PAN), zespół UMK, zespół UJ	Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich
4.	Ocena ex-ante Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027.	Dr Mirosław Drygas, dr Michał Dudek, dr hab. Monika Stanny (IRWiR PAN), zespół IUNG PIB, zespół UP w Poznaniu, zespół Ecorys Polska Sp. z o.o.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
5.	Opracowanie zagadnień dostępności przestrzennej i komunikacji w kontekście powiązań miejsko-wiejskich w Polsce	Dr hab. Adam Czarnecki, mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny (IRWiR PAN)	OECD za pośrednictwem Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej
6.	Raport metodologiczny do przeprowadzenia diagnozy i opracowania programu przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie mazowieckim	Dr hab. Sławomir Kalinowski, dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, mgr Adrianna Wojciechowska, Stanisław Klimkowski (IRWiR PAN), dr hab. Aleksandra Łuczak (UP w Poznaniu)	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
7.	Standard inteligentnego zarządzania Miastem i Gminą Pleszew	Mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny, mgr Dominika Zwęglińska-Gatecka (IRWiR PAN)	Miasto i Gmina Pleszew
8.	Wpływ Europejskiego Zielonego Ładu na polskie rolnictwo	Dr hab. Piotr Gradziuk, mgr Błażej Jendrzewski, dr Vitaliy Krupin, mgr Adrianna Wojciechowska (IRWiR PAN), zespół IUNG PIB, zespół UP w Poznaniu	Polityka Insight Sp. z o.o.